

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 28.

Torsdagen den 20 april.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 18 april 1922.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Älvsborgs län insänts en den 10 april 1922 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan lantbrukaren C. A. Björkman i Länghem blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Älvsborgs läns södra valkrets för tiden till den 1 januari 1925, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § av lagen om val till riksdagen disponenten, landstingsmannen G. A. Gustafsson i Älvsered blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1925.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

Michaël Ehrenborg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarades herr Gustafsson i Älvsered behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade, att herr Gustafsson i Älvsered inställt sig vid riksdagen och denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Justerades protokollen för den 4, den 5, den 6, den 7 och den 8 innevarande april.

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 28.

§ 3.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Arthur Gustafson i Kasenberg lider av fotskada och är på grund därav tills vidare under någon veckas tid hindrad att deltaga i riksdagens förhandlingar; intygas

Amål den 19 april 1922.

Johan Broman.
e. provinsialläkare.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Eurén* under 3 dagar, herr *Dahlén* under 10 dagar, herr *Holmström* i Stockholm under 14 dagar och herr *Johanson* i Stockholm likaledes under 14 dagar, samtliga från och med denna dag.

§ 5.

*Gemensamma
omröstningar.*

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti jordbruksutskottets memorial nr 13 och 14, statsutskottets memorial nr 26, punkterna 1 och 2 samt nr 30, punkterna 1—3 ävensom bankoutskottets memorial nr 27—30, föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 13)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov å extra stat för tiden 1 januari —30 juni 1923 anvisat ett förslagsanslag av 600,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 89 Ja och 122 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 71 Ja och 63 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
 röster eller 89 Ja och 122 Nej,
 sammanräkningen visade 160 Ja och 185 Nej,

*Gemensamma
 omröstningar.
 (Forts.)*

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 14)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts ovanberörda framställning och med avslag å den i ämnet väckta motionen, med sänkning av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande från 38,000 kronor med 18,000 kronor till 20,000 kronor för år räknat, upptaga samma anslag med halva beloppet eller 10,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren dels höjt premien för dödandet av säl från nu gällande fyra kronor till tio kronor, dels ock med bibehållande av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande vid ett belopp av 38,000 kronor för år räknat upptagit samma anslag med halva beloppet eller 19,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1923.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 78 Ja och 130 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 99 Ja och 39 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
 röster eller 78 Ja och 130 Nej,
 sammanräkningen visade 177 Ja och 169 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja propositionens innehåll.

Gemensamma
omröstningar.

(Forts.)

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 26, punkt 1)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

dels medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare må från och med år 1923 uppföras ytterligare fem provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, var- till kunna komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skall gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg finnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, nu för år 1,506,300 kronor, med ett belopp av 766,900 kronor;

dels till provisoriska lönetillägg åt förste provinsialläkare och provinsialläkare, att utgå på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst, 111,500 kronor;

dels och för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till extra provinsialläkares avlöande, nu för år 40,000 kronor, till ett belopp av 17,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

dels medgivit, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare må från och med år 1923 uppföras ytterligare tio provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, var- till kunna komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

dels föreskrivit, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skall gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg finnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagit det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, nu för år 1,506,300 kronor, med ett belopp av 780,650 kronor;

dels till provisoriska lönetillägg åt förste provinsialläkare och provinsialläkare, att utgå på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisat ett förslagsanslag, högst, 114,000 kronor;

dels ock för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagit det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till extra provinsialläkares avlöande, nu för år 40,000 kronor, till ett belopp av 15,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 64 Ja och 145 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 75 Ja och 64 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 64 Ja och 145 Nej,

sammanräkningen visade 139 Ja och 209 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 26, punkt 2)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må till beredande av dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor och vissa av kommun fast anställda barnmorskor med högst 150 kronor till varje på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 280,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren till beredande enligt grunder, som av Kungl. Maj:t närmare bestämmas, av dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor och vissa av kommun fast anställda barnmorskor med högst 200 kronor till varje på tilläggsstat för år 1922 anvisat ett förslagsanslag av 370,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl

Gemensamma omröstningar. därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 90 Ja och 115 Nej.
(Forts.)

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 75 Ja och 65 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller 90 Ja och 115 Nej,
sammanräkningen visade 165 Ja och 180 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 30, punkt 1)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma avser anvisande av anslag för understödjande av biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat

a) medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materiellkassorna vid de allmänna läroverken må, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, från och med höstterminen 1922 under en tid av tre år utgå med högst 10 kronor, lägst 4 kronor 50 öre för lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias;

b) för understödjande efter Kungl. Maj:ts beprövande av biblioteks- och materiellkassorna vid allmänna läroverk bevilja ett anslag av 40,000 kronor och därav anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom reservationsanslag ett belopp av 20,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 114 Ja och 98 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

maren samtidigt anställd, hade utfallit med . 81 Ja och 52 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller 114 Ja och 98 Nej,
sammanräkningen visade 195 Ja och 150 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med jappropositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 30, punkt 2)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herrar Ek-mans samt Sävströms och Hedvalls ovanberörda motioner, i vad dessa skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

a) ett förslagsanslag, högst, 35,750 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

till främjande av centralförbundets för nykterhets- undervisning verksamhet	kronor 10,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	» 500: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	» 9,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings stu- die- och ungdomsverksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	» 2,250: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens stu- die- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av Nykterhetsföreningen Vita ban- dets studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandi stu- die- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsför- bunds verksamhet	» 2,250: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	» 1,250: —

Gemensamma röstar
omröstningar.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt herrar Ekmans samt Sävströms och Hedvalls motioner, till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923:

a) ett förslagsanslag, högst, 95,935 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t provas lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

till anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare, folkskolinspektörer och militära befattningshavare m. fl.	kronor 40,535: —
» anordnande under år 1923 av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.	» 19,650: —
» främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	» 10,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	» 500: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	» 9,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	» 2,250: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	» 2,250: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	» 1,250: —

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att

voteringsseglarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 112 Ja och 99 Nej. *Gemensamma omröstningar.* (Forts.)

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 80 Ja och 58 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 112 Ja och 99 Nej,
sammanräkningen visade 192 Ja och 157 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 30, punkt 3)

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må besluta att till materiell m. m. för de av departementschefen under punkt 11 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärendena den 7 januari 1921 angivna institutioner och inrättningar vid universitetet i Uppsala på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 128,328 kronor 6 öre, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på dessa institutioner och inrättningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och ovanberörda motioner, såsom bidrag till täckande av motsedd brist i anslagen till materiell m. m. för de av departementschefen under punkt 11 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärendena den 7 januari 1922 angivna institutionerna och inrättningarna vid Uppsala universitet anvisa på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 80,000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på omförmälda institutioner och inrättningar.»

Sedan voteringsseglarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 47 Ja och 164 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-

<i>Gemensamma omröstningar.</i>	maren samtidigt anställd, hade utfallit med .	71 Ja och 62 Nej,
(Forts.)	vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller	47 Ja och 164 Nej,
	sammanräkningen visade	118 Ja och 226 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Åttonde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 27)

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen, med avslag å förevarande motion II: 16, i vad den avser anslag för tiden 1 januari—30 juni 1923, må

dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under första halvåret 1923 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda halvår, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 80,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen, i vad den avser anslag för tiden 1 januari—30 juni 1923, och således

dels beslutit, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under första halvåret 1923 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under samma tid, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 100 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisat ett förslagsanslag av 160,000 kronor.»

Sedan vöteringsedderna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att vöteringsedderna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl

därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 85 Ja och 127 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 91 Ja och 46 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller 85 Ja och 127 Nej,
sammanräkningen visade 176 Ja och 173 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Nionde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 28)

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller

att riksdagen, med avslag å förevarande motion II: 16, i vad den avser anslag å tilläggsstat för år 1922, må

dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgått eller utgår såsom sjukhjälpersättning eller livränta för tid under år 1922 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättning må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 160,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen, i vad den avser anslag å tilläggsstat för år 1922 och således

dels beslutit, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgår såsom sjukhjälpersättning eller livränta för tid under 1922 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under samma tid, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 100 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 320,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 105 Ja och 109 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 92 Ja och 46 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	105 Ja och 109 Nej,
sammanräkningen visade	197 Ja och 155 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Tionde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 29)

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, eller att riksdagen må medgiva, att före detta föreståndaren för centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdets avdelning för lantbruksbotanik, professorn Jakob Eriksson må, utöver honom nu tillkommande årlig pension av 4,000 kronor, från och med den 1 januari 1922 under sin återstående livstid uppbära en årlig tilläggspension från allmänna indragningsstaten till sådant belopp, att sammanlagda pensionsbeloppet uppgår till 5,600 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit vad utskottet i utlåtandet hemställt eller att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 82 Ja och 131 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam-

maren samtidigt anställd, hade utfallit med .	85 Ja och 51 Nej,	<i>Gemensamma omröstningar.</i>
vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller	82 Ja och 131 Nej,	
sammanräkningen visade	167 Ja och 182 Nej,	(Forts.)

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Elfte omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial nr 30)

»Den, som i likhet med första kammaren, med avslag å utskottets hemställan, vill bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning eller att riksdagen må medgiva, att pressombudet vid beskickningen i London Hugo Ferdinand Vallentins änka Agnes Eliza Mary, född Hartwig, må från och med den 1 april 1921 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,200 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit vad utskottet i utlåtandet hemställt eller att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 102 Ja och 109 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kam- maren samtidigt anställd, hade utfallit med .	90 Ja och 41 Nej,
vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller	102 Ja och 109 Nej,
sammanräkningen visade	192 Ja och 150 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja propositionens innehåll.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Andersson</i>	i Prästbol	under 2 dagar fr. o. m. den 21 april,
›	<i>Ernfors</i>	› 8 › › › 21 ›	
›	<i>Johansson</i>	i Kullersta › 4 › › › 22 › och	
›	<i>Sjölander</i>	› 4 › › › 26 › .	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 21 april.

Kl. 3 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående ytterligare anslag till kolonisation å kronoparker.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 12.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel för iordningställande av beskickningshusen i Köpenhamn och Helsingfors samt konsulathuset i Hamburg m. m.; och

från bankoutskottet, nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 10 under elfte huvudtiteln av propositionen om tilläggsstat för år 1922 gjorda framställning angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sjögren* under 4 dagar från och med den 22 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,6 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 22 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 245, angående ytterligare anslag till kolonisation å kronoparker.

§ 2.

Vidare föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 9 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 10 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Anderson* i Råstock, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att förevarande statsutskottsutlåtanden nr 10 A och nr 10 B måtte få föredragas punktvis och med uppläsning av allenast kantrubrikerna i den mån icke uppläsning i annan form särskilt påyrkas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19—21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25 och 26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38 och 39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 49 och 50.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 10 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 3—5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6, angående anslag till bestridande av Comisión Suecia—Argentinas verksamhet.

*Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Ar-
gentina.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 108, hade herr *Nylander* föreslagit, att riksdagen ville besluta att såsom bidrag till bestridande av Comisión Suecia-Argentinas verksamhet under innevarande år på 1922 års tilläggsstat anvisa ett belopp av 15,000 kronor under huvudsakligen samma villkor, som gällde för de statsunderstödda svenska handelskamrarna i utlandet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Jönsson* i Revinge, *Nilsson* i Bonarp och *Lübeck*.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Nylander*: Herr talman, mina damer och herrar! Såsom av det föreliggande utskottsutlåtandet framgår, har utskottet icke ansett sig kunna bifalla min motion om anslag till den av våra landsmän i Argentina bildade Comisión Suecia-Argentina. Till min glädje ha dock trenne av utskottets ledamöter behjärtat den goda saken och reserverat sig, för vilket jag ber att få tacka. Utskottsmajoriteten stöder sitt avslagsyrkande helt och hållet på ett utlåtande från kommerskollegium, mot vilket jag emellertid måste göra några invändningar för att närmare belysa frågan. Kollegium anför först och främst, att då kommissionens verksamhet ännu icke syntes hava antagit så fasta former, att några på erfarenhet grundade beräkningar i dessa hänseenden kunde framläggas, och då i övrigt statsunderstöd i förevarande fall icke torde böra ifrågakomma, förrän det visat sig, att en handelskammare med utsikt att verksamt befordra handelsförbindelserna mellan Sverige och Argentina verkligen kommit till stånd, funne kollegium sig icke kunna tillstyrka statsunderstöd. Detta innebär alltså, att, om denna svenska sammanslutning omedelbart konstituerats såsom handelskammare, hade utsikt till statsunderstöd förefunnits. Gent emot vad som anförts vill jag emellertid erinra om att statsutskottet helt och hål-

Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Argen-
tina.
(Forts.)

let glömt ett prejudikat, som redan finns, nämligen att på hösten 1915 bildades precis på samma sätt av svenskar i Petrograd en liknande sammanslutning, nämligen den svenska handelskommittén, vilken icke heller då startade såsom handelskammare. Meningen var, att denna institution så småningom skulle utbildas till en handelskammare, och avsikten med denna nya svenska sammanslutning i Buenos Aires är precis densamma. Den nyssnämnda sammanslutningen i Petrograd erhöi redan år 1916 ett statsunderstöd på 15,000 kr. och har alltsedan dess hela tiden åtnjutit understöd från statens sida. Här föreligger alltså ett klart och tydligt prejudikat på att statsmakterna förut beviljat anslag till en svensk sammanslutning, byggd efter samma principer och med liknande program som Comisión Suecia-Argentina. Har statsutskottet fruktat farliga konsekvenser genom att bevilja det av mig begärda anslaget, bör det fastslås, att prejudikat som sagt redan finnes, men det blir under sådana förhållanden en uppenbar orättvisa mot våra landsmän i Argentina att icke understödja även dem.

Vad sedermera beträffar den anmärkningen, att kommissionens verksamhet ännu icke tagit några fastare former, tror jag verkligen icke, att statsutskottet i den punkten gjort någon vidare utredning. Jag vill nämligen meddela, att nyligen till exportföreningen inkommit en rapport, som tydligt visar, att formerna äro nog så fasta, och att kommissionen under denna tid hunnit nedlägga ett mycket intresserat arbete på att i Argentina göra propaganda för såväl svensk industri som för vårt land överhuvud taget. Det skulle taga för lång tid att närmare ingå på föreningens program, som till sitt huvudinnehåll för övrigt är återgivet i min motion, men jag vill påpeka, att av den nyligen ingångna rapporten — vilket jag för övrigt också haft tillfälle konstatera vara riktigt — framgår, att kommissionen stått i livlig förbindelse med exempelvis argentinska pressen, där den fått införda över ett hundratal uppsatser om Sverige, att man i Argentina spritt en hel del propagandalitteratur om vårt land, som man sedermera fått ytterligare belyst i argentinska tidningar, att en snabbt växande korrespondens uppstått mellan svenska firmor och kommissionen rörande affärsförbindelser mellan de bägge länderna, och att ett intimt samarbete utvecklats mellan kommissionen och exportföreningen. En hel del rapporter och utredningar ha blivit gjorda, och föreningen har haft glädjen konstatera, huru välvilligt dess arbete upptagits av olika argentinska ministerier och officiella institutioner. Vidare har kommissionen startat en egen liten tidskrift, som hittills utkommit i två nummer, som jag gärna skall visa för eventuellt intresserade. Jag undrar, om statsutskottet sett denna tidskrift.

Detta i korthet något om föreningens hittillsvarande verksamhet, som tydligt visar, att densamma tagit bestämda former och börjar bli till mycket stor nytta samt därför är värd all uppmuntran. Jag ber att såsom belysande härför få meddela, att jag senast i går hade ett samtal med en av cheferna för vårt lands allra största industriföretag, vilken haft tillfälle att på ort och ställe studera denna

kommissions arbete, och han bad mig till kammaren framföra den förhoppningen, att detta anslag måtte beviljas. Det bör beviljas, var hans utsago.

*Ang. anslag
till Comision
Suecia-Ar-
gentina.*

(Forts.)

Rent ekonomiskt sett är Argentina en av de allra viktigaste framtidsländerna för svensk företagsamhet, och vi ha haft glädjen att se en hel del vederhäftiga svenska affärsföretag uppväxa där. Landet har också mer och mer blivit av betydelse för svensk industri, och det borde sannerligen, framför allt i tider som dessa, vara ett livsintresse att stödja den svenska kommissionen i dess strävan att ytterligare befordra svensk affärsverksamhet att få avsättning i det rika Argentina. Om jag icke missminner mig, påpekade statsutskottet i sitt tillstyrkande av propositionen om anslag till Rio de Janeiro-utställningen, att allt bör göras för att stödja produktionens igångsättande, vilket även framhållits av kommerskollegium i dess utredning rörande nyssnämnda ärende. Här föreligger precis samma skäl. Givet är nämligen att såsom denna svenska kommission där ute lagt sitt arbete den blir till nytta för våra handelsförbindelser och därmed även ingår såsom ett led i åtgärderna för produktions underlättande. När statsmakterna på sin tid med hänsyn till dylika förhållanden lämnade understöd till handelskommittén i Petrograd, böra de, enligt min uppfattning, göra det även nu. Vad Ryssland beträffar kunna vi vara övertygade om att, huru än förhållandena där kunna komma att utveckla sig, det blir en lång och mödosam vandring för att där vinna stadigvarande svensk avsättning, och därför måste vi naturligtvis inrikta våra ansträngningar även på andra avsättningsområden, bland vilka Argentina intager ett av de främsta och mest lovande rummen, framför allt för vår helfabriksindustri — en sak, som sannerligen arbetarrepresentanterna borde behjarta. När vi anslå tiotals miljoner kronor till arbetslöshetens offer, borde vi sannerligen också hava råd att anslå 15,000 kronor till denna institution, som nedlägger ett så energiskt arbete på att öka möjligheterna för svensk avsättning och bidra till ökad sysselsättning åt vår industri.

Det bör erinras om att icke mindre än 93 svenskar i olika sociala ställningar i Argentina hava till regeringen inlämnat en petition om statsunderstöd, och att våra landsmän där ute själva samlat pengar och gjort uppoffringar för att få denna kommission till stånd och för att hålla den i gång, allt i syfte att gagna Sverige. Är det då icke, minst sagt, hårt att vi här skola slå dövörat till för våra landsmän där ute, då de nu begära en så liten hjälp från statens sida i sina så vackra strävanden? De ha för visso nu personligen många svårigheter att genomkämpa i sitt arbete att uppehålla affärsförbindelserna med Sverige, eftersom ju konkurrensen på grund av valutaförhållandena från andra länder är synnerligen stark. Frestelsen för våra svenska köpmän därute att exempelvis övergå till tyska fabrikat och övergiva sina gamla svenska förbindelser är mycket stor. En uppmuntran från statens sida i kommissionens strävanden är därför nu mer än någonsin på sin plats.

Oberoende av partilinjer böra vi behjarta dessa våra landsmäns

Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Argen-
tina.
(Forts.)

offervilja och fosterlandskärlek, som enbart lett dem till att bilda denna svenska sammanslutning. Jag erinrar i det hänseendet om, att när jag här i kammaren år 1918 yrkade på att kammaren skulle bevilja ett anslag av riksdagsmedel och ej ur fonderna till handelskommittén i Petrograd, instämde både herr Branting och herr Vennerström, och jag hoppas att även i dag få höra instämmanden från det hållet.

Jag vill slutligen meddela, att danskarna i Buenos Aires igångsatt en liknande organisation efter det svenska mönstret, till vilken organisation initiativet tagits av Danmarks därvarande minister, som öppet förklarat, att Comisión Suecia-Argentina var den förebild, som danskarna önskade följa. Detta visar ju även, att institutionen nu nått en sådan utveckling, att det icke förefinnes någon som helst risk att bevilja ett anslag på kr. 15,000.

I anslutning till vad jag här har anfört, får jag varmt vädja till kammarens ledamöter att icke kallt avslå det begärda anslaget utan genom dess beviljande uppmuntra våra landsmän i Argentina i deras fosterländska och för Sverige gagnande strävanden.

Med detta ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Med herr Nylander förenade sig herrar *Lithander*, *Sommelius*, *Björkman* i Norrköping och fröken *Wellin*.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Motionären, herr Nylander, påstod, att statsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka hans motion om anvisande av 15,000 kronor till Comisión Suecia-Argentina av den grund, att utskottet icke hyste någon förståelse för de syften, som denna motion avser att befrämja, men detta är alls icke riktigt. Såsom motionären i sitt anförande själv framhöll, har ju utskottet tidigare helt nyligen vid behandlingen av en annan fråga, som rörde anslag till utställningen i Buenos Aires, uttalat, att det bör vara statens plikt att på alla lämpliga sätt söka befrämja och underlätta utvecklandet av våra handelsförbindelser med sådana länder, där vårt land har någon marknad att vinna. Det är sålunda icke av det av herr Nylander angivna skälet, som utskottet ställt sig avvisande. Frågan ligger ju egentligen till på det sättet, att den skrivelse, som den 8 oktober 1921 ställdes till Kungl. Maj:t från ett antal affärsmän i Argentina, undergått granskning för yttrande av kommerskollegium, som väl ändå är den institution i vårt land, som skall vara den mest sakkunniga myndigheten på detta område. Då nu denna myndighet kategoriskt har avstyrkt, att anslag skulle beviljas för ändamålet, och Kungl. Maj:t av denna grund icke heller ansett, att frågans läge är sådant, att proposition i ärendet borde föreläggas riksdagen, är det ju tämligen självfallet, att statsutskottet, då det haft att taga ställning till motionen, sökt överblicka, vilken ställning kommissionen har och vilken stabilitet den hunnit förskaffa sig. I stort sett har därvid framgått, att dess verksamhet ännu icke sträckt

sig längre än till att uppgöra ett mycket vittomfattande och betydelsefullt program samt att välja en sekreterare.

Motionären framhöll nu i sitt anförande, att kommissionens verksamhet under senare tid betydligt utvecklats. Ja, det är ju möjligt, och det är just också vad utskottet hoppats, nämligen att kommissionen skall utvecklas och stabiliseras, så att den verkligen inom den närmaste framtiden kan bilda underlaget för en handelskammare i Argentina. Utskottet är fullt ense med kommerskollegium däri, att om denna kommission blir stabiliserad, böra givetvis statsmakterna också träda hjälpande till.

Jag vill även betona, att om utvecklingen inom denna kommission fram mot nästa riksdag visar sig få så fasta former, att Kungl. Maj:t anser, att statshjälp är påkallad tidigare än att nästa riksdag hinner behandla saken, stå dock medel även i sådant fall till Kungl. Maj:ts förfogande, exempelvis ur manufakturförslagslånefonden eller andra tillgängliga medel, varmed tillfällig hjälp kan givas.

Motionären talade om att det fanns ett prejudikat från år 1916 beträffande handelskommittén i Petrograd. Om jag icke är oriktigt underrättad, rådde det mycket delade meningar, om det anslaget skulle beviljas eller icke, och denna kommitté hade dock hunnit något längre i stabilisering än vad den ifrågavarande kommissionen i Argentina har gjort.

Som frågan nu ligger, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionärens förslag. Jag ber därför å de av mig anförda skälen, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr N y l a n d e r: Herr talman! För att undvika missförstånd hos kammarens ledamöter, skall jag be att i anledning av det sista anförandet få påpeka, att den utställning, som herr Carlsson-Frosterud omnämnde, icke skall bli i Buenos Aires utan i Rio de Janeiro, alltså icke i Argentina utan i Brasilien.

Jag vill vidare påpeka, att det icke endast är affärsmän, som bildat Comisión Suecia-Argentina, utan däri hava även deltagit andra medlemmar av den svenska kolonien i Buenos Aires. Jag hade verkligen för övrigt hoppats, då jag återgav en del av vår exportförenings erfarenheter om denna kommissions arbete under det gångna året, att detta varit nog för att visa, att den tagit fasta former, och jag vill bestämt påstå gentemot herr Carlsson-Frosterud, att den har tagit åtminstone lika fasta former som handelskommittén i Petrograd på sin tid, då den fick statsunderstöd. Även vid startandet av den var jag med på den svenska sidan, och jag tror därför, att jag kan sitta inne med en viss erfarenhet på den punkten.

Det är ju roligt att höra, att statsutskottet behjärtar denna sammanslutning, och herr Carlsson-Frosterud säger också, att han hoppas, att den kommer att undergå en utveckling, så att den till kommande år är värd att erhålla statsunderstöd. När emellertid dess verksamhet efter första årets arbete visar, att svenskarna där

Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Argen-
tina.

(Forts.)

Ang. anslag
till Comision
Suecia-Ar-
gentina.

(Forts.)

nere anse sig redan nu behöva statsunderstöd, och jag å min sida tror mig hava visat, att några risker icke förefinnas, så tycker jag verkligen, att man borde ge dem denna uppmuntran och icke endast hänge sig åt den förhoppningen, att de skola fortsätta med egna uppoffringar och egna medel, ty jag vill ännu en gång påpeka, att de hava stora frestelser att övergå till andra länders industrier och lämna vår svenska, varför även en liten uppmuntran i denna riktning som sagt framför allt nu sannerligen är på sin plats.

Till slut vill jag endast, då jag observerat, att i reservationen icke göres något yrkande, ändra mitt yrkande till yrkande om bifall till motionen.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Jag vill endast upplysa om, att det givetvis var en felsägelse, då jag yttrade Buenos Aires i stället för Rio de Janeiro ifråga om utställningsplatsen under innevarande år. Jag trodde, att kammarens ledamöter skulle förstå det, utan att jag särskilt behövde förklara det.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag anslutit mig till reservationen, så kanske det kan anses nödvändigt, att något från reservanternas sida yttras. Jag vill då för min del förklara, att orsaken varför jag anslutit mig till herr Nylanders ståndpunkt i denna fråga är den, att Argentina faktiskt är ett av jordens allra rikaste länder och i denna tid, då på grund av deprecierade valutor och andra omständigheter man icke kan bedriva handel med en hel del länder på jorden, är det mer än någonsin nödvändigt, att man icke lämnar något medel oförsökt, då det gäller att öka handelsförbindelserna med sådana länder, vilka besitta verklig köpstyrka. Att Argentina besitter sådan och att om dess marknad en mycket skarp tävlan kommer att äga rum mellan olika länder, kan man icke draga i ringaste tvivelsmål. Men nu säger herr Carlsson-Frosterud med anslutning till kommerskollegium, att så snart denna nybildade sammanslutning nere i Argentina har hunnit konstituera sig som handelskammare, så skall den erhålla anslag. Jag för min del tycker, att det bör kunna räcka med den ansats till en sådan, som redan gjorts från Argentina-svenskarnas sida. Det är ju alldeles klart, att om de få det statsunderstöd, varom anhållits, så kommer ganska säkert resultatet att bli en handelskammare framdeles, som förmodligen skall kunna göra Sverige mycket stora tjänster ifråga om avsättningen på marknaden i Argentina. Det svåraste föret är i regel det i portgängen, och därför bör man underlätta starten genom att lämna detta lilla bidrag på 15,000 kronor, som ju är en honnör gentemot de åtgärder, som från Argentina-svenskarnas sida vidtagits. Beträffande prejudikatet så känner jag väl till bruket att anföra sådana, när man icke vill lämna ett anslag, men det är i varje särskilt fall alltid riksdagen som bestämmer, huruvida man på grund av det eller det prejudicerande fallet skall lämna anslag till det eller det ändamålet, så icke

behöver man vara så förskräckligt rädd för konsekvenserna, och dessutom har, som herr Nylander redan upplyst, tidigare lämnats statsbidrag till en sammanslutning ungefär likställd med den, varom här är fråga. På dessa grunder har jag anslutit mig till reservationen. Jag har icke stor förhoppning om, att motionen skall bliva bifallen, men jag vill hoppas, att till ett annat år Kungl. Maj:t skall finna anledning att taga upp frågan, och att man sålunda kan lämna anslag till den organisation varom här är fråga. Jag instämmer med herr Nylander i hans yrkande.

Herr *Hamrin* instämde häruti.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord. Jag tycker ändock, att det är litet märkvärdigt, att, när ett dylikt anslagsäskande framkommer, man då icke tar mera i betraktande, vad kommerskollegium har yttrat i saken. Jag förstår icke, att den siste ärade talaren verkligen kan gå så lätt förbi detta, ty då kan man väl icke komma till annat resultat, än att man underkänner kommerskollegii verksamhet på det område, som det här gäller, d. v. s. att kommerskollegium icke skulle se till eller vilja vara med om sådana åtgärder, som oundgängligen behövas. Det är väl ändock så, även om man talar om prejudikat, att våra ekonomiska förhållanden nu äro synnerligen trånga. Här skall mycket till nu att bevilja ett anslag på grund av en motion. Det är ingen i utskottet, som underkänt det som man här kommit med som skäl, nämligen att vi borde söka få våra förbindelser med Argentina utvecklade, men det får väl ändock vara en liten smula stabilisering i den förening eller hur jag skall kalla denna sammanslutning, som skall hava detta anslag. Den siste ärade talaren tycktes gå ut från att vi skulle gå före med anslaget för att åstadkomma något på detta område. Jag tror ändock icke, att det är den rätta vägen.

Sedan vill jag också understryka, att utskottet har ju alldeles enhälligt gått med på anslaget på 240,000 kronor till utställningen i Rio de Janeiro. Det är väl också gjort för att förbättra våra förbindelser och göra oss mera kända i Sydamerika. Denna utställning i Brasilien skall ju omfatta ett synnerligen stort område i samband med landets hundraårsjubileum. Jag tror verkligen, att man då får känna sig tillfredsställd med, att vi gått så långt nu, och då får man väl lugna sig en liten smula. När det gäller anslag, är jag synnerligen kritisk emot alla förslag om anslag, som icke komma från Kungl. Maj:t, och då jag finner att också kommerskollegium har ställt sig på den sidan, som det gjort, vill jag åtminstone icke gå med på något dylikt. Andra skäl kunde även anföras, men jag skall icke upptaga diskussionen längre. Jag tror säkert, att de anförda skola vara tillräckliga.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag är egentligen förekommen av den siste ärade talaren; därför blott ett par ord.

*Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Argen-
tina.
(Forts.)*

Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Argen-
tina.
(Forts.)

Herr Jönsson i Revinge omnämde det här åberopade prejudikamentet, att man tidigare lämnat bidrag till en sammanslutning ungefär likställd med denna, och han tyckte att man denna gång icke borde vara mera försiktig än förra gången, och herr Nylander påpekade i detta sammanhang, om jag icke missuppfattade honom, att den förening, som erhöll statsunderstöd, handelskommittén i Petrograd, åtminstone icke vunnit någon större stabilisering än den här ifrågasvarande sammanslutningen. Vad bevisar nu detta, herr Nylander? Icke bevisar det väl, att utskottet *nu* har orätt i det uttalande, som utskottet anslutit sig till, att man borde avvakta till dess det visat sig att kommissionens verksamhet tagit mera fasta former.

Med understrykande av vad utskottet i övrigt sagt ber jag beträffande själva sakfrågan att få instämma med herr Carlsson-Frosterud m. fl. och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Detta är egentligen, såvitt jag kan finna, första gången, som herr Olsson i Kullenbergstorp haft verklig auktoritetstro. Ty annars brukar det vara så med honom, att han icke så värst mycket litar på auktoriteter. Men just i detta fall, då det passar till hans argumentering, åberopar han kommerskollegium. Det är ju dock icke så värst länge sedan vi till behandling hade en annan fråga om ett mycket stort anslag. Och då tror jag icke, att herr Olsson i Kullenbergstorp så värst mycket bekymrade sig över, att icke regeringen begärt anslaget i fråga. Här gäller det i alla fall endast 15,000 kronor. Detta är icke något så utomordentligt betydande belopp, att det kan bereda herr finansministern några särskilt stora budgetsårigheter, även om vi nu mot hans beräkningar rörande riksdagspetita skulle bevilja detsamma.

Så åberopade herr Olsson i Kullenbergstorp vidare utställningen i Rio de Janeiro. Men såvitt jag kan förstå har denna icke annat med denna sak att göra, än att Rio de Janeiro ligger i samma världsdel. Men denna världsdel är betydligt mycket större än hela Europa. Även om vi beviljat ett stort anslag till nämnda utställning, utesluter detta icke, att vi böra söka främja handeln i en annan del av denna världsdel. Vad då särskilt Argentina beträffar, så tror jag verkligen, att där finnas så rika möjligheter, att om man kan göra någon nytta med ett anslag på 15,000 kronor — och varken herr Olsson i Kullenbergstorp, herr Anderson i Råstock eller statsutskottet ha ju bevisat, att man icke skulle åstadkomma någonting med dessa 15,000 kronor — så tycker jag verkligen, att man redan nu bör bevilja anslaget. Även med ett beviljande, så föreställer jag mig, att kommissionen efter denna debatt konstituerar sig som en handelskammare. Då kan varken statsutskottet eller herr Olsson i Kullenbergstorp eller någon annan efter uttalandena här i dag opponera sig mot anslaget. Och i så fall tror jag, att även regeringen kommer att taga upp anslaget i nästa års riksdagspetita. Jag har verkligen velat hjälpa dem med att söka åstadkomma en sådan organisation. Det är alldeles tydligt, att ifrån dessa Argentina-svenskars sida hava ganska be-

tydande uppoffringar gjorts och varför då icke gå dem till mötes med ett litet anslag, som skulle utgöra ett vittnesbörd om att moderlandet uppskattar deras verksamhet. Jag tycker, att det vittnar om en viss knusslighet, om riksdagen icke beviljar dessa 15,000 kronor.

*Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Arg-
gentina.
(Forts.)*

Och vad de dåliga tiderna beträffar, så är det faktiskt så, att det är mycket dåliga tider. Men enligt min enkla syn på tingen borde vi just under dessa dåliga tider, då vi hava så ytterst svårt att finna avsättning för industriens alster, göra allt vad göras kan för att arbeta oss in på sådana marknader, där affärer verkligen kunna göras.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Den siste ärade talaren förebrådde mig, att jag icke alltid trodde på auktoriteter. Vi ha två sådana här denna gång: kommerskollegium och den ärade talaren. Och som de gå alldeles tvärt emot varandra, kan jag icke tro båda på en gång; det är alldeles omöjligt. Men när jag icke tror på auktoriteter, så är det i sådana frågor, som jag själv fullständigt begriper. Nu är det möjligt, att den siste talaren förstår allt det där rörande handelskammaren i Buenos Aires, men det gör icke jag; det får herr Jönsson ursäktas. Då måste jag taga stöd av auktoriteter. Och i detta fall trodde jag icke, att kommerskollegium var känt för att vilja misshandla svenska näringar eller att t. o. m. icke vilja understödja dem. Jag tror verkligen, att kommerskollegium är känt för att vilja verka understödjande och hjälpande för svenska näringar så mycket, som i dess förmåga står.

Jag är naturligtvis mycket tacksam för den undervisning i geografi, som den siste ärade talaren gav mig. Men det kunde han gjort vid ett annat tillfälle; det behöver han icke upptaga kammarens tid med. Kanske jag också har en liten smula reda på, att Sydamerika är mycket stort. Men utställningen i Rio de Janeiro är väl ändå avsedd att vara en samlingspunkt för just de sydamerikanska länderna. Och då trodde jag även, att de svenska varorna skulle bli kända där. Det var väl ändå icke ett så litet anslag, det där på 240,000 kronor. För övrigt tror jag icke, att vad den siste talaren till sist anförde behöver rubba det allra minsta av vad jag yttrade i mitt förra anförande. Jag vågar påstå, att skall man ge anslag till föreningar eller sammanslutningar, få dessa lov att hava uppnått en någorlunda fast organisation. De enskilda måste hava gjort ansträngningar, det kan icke hjälpas. Så sker det överallt, och så tror jag även, att det bör ske på detta område.

Den siste talaren anförde också, att detta vore en honnörssak för honom. Ja, med det kan man bevisa vad som helst. Men jag tror, att vi i vårt land börja få så ont om pengar, att vi kanske nu litet grand få slå av, där vi vilja visa oss på honnörssidan.

Jag tror ingen olycka vore skedd, om denna fråga finge ligga till sig en liten smula. Det är just från denna utgångspunkt och därför att jag tror, att Kungl. Maj:t nog ser till, när anslag behövs, som jag fattat min ståndpunkt i statsutskottet och som jag, herr talman, också vidhåller mitt yrkande.

Ang. anslag
till Comisión
Suecia-Ar-
gentina.
(Forts.)

Herr N y l a n d e r: När den föregående ärade talaren öppet erkänner, att han icke vidare känner till denna sak och dess detaljer, så är det märkvärdigt, att han uppträder i frågan och med sådan iver gått emot mitt förslag. Jag måste säga, att detta förefaller något egendomligt. Jag vågar påstå, att de skäl, som jag nyss här dragit fram för bifall till min motion, kanske icke heller varit kända för kommerskollegium, då de som nyss nämnts äro baserade på en rapport, som nyligen inkommit till mig i min egenskap av chef för exportföreningen.

Vidare vill jag gent emot herr Anderson i Råstock endast påpeka, att jag naturligtvis anser, att denna institution är *lika mycket* stabiliserad som handelskommittén i Petrograd var, när den på sin tid fick ett statsunderstöd av 15,000 kronor, d. v. s. samma belopp, som av mig här föreslagits.

Herr R y d é n: Det är klart, att intresset för att skapa en svensk marknad i Argentina är så stort, att säkerligen ingen av riksdagens eller statsutskottets ledamöter icke uppskattar betydelsen därav. Men man måste också hålla på, att man icke kan bevilja pengar på alldeles lösa grunder. Det fordras efter min uppfattning för ett statsanslag till en organisation av denna beskaffenhet mer än att den valt styrelse och gjort upp program. Då kommerskollegium veterligen är mycket angeläget om att stödja sådana organisationer, som understödja svensk export, så är det alldeles klart, att när kommerskollegium finner, att det föreligger någorlunda rimlig fasthet i organisationen, kommer därifrån ett tillstyrkande. Och då är säkert också statsutskottet berett att tillstyrka ett anslag i denna sak. Jag tror icke, det går för sig att bevilja anslag, när en sak ännu är i så fullständigt varande tillstånd som här. Och det är nog detta, som gjort, att statsutskottet avstyrkt saken.

Herr N y l a n d e r: Endast ett par ord till herr Rydén. Jag vill påpeka, att denna förening, om jag ej missminner mig, grundades redan den 27 april i fjol. Den har sålunda varit i verksamhet ett helt år. Den har icke inskränkt sig till att endast uppgöra program och välja sekreterare. Jag trodde verkligen, att herr Rydén kunde fatta, vad jag nyss anfört i denna punkt rörande vilken verksamhet denna institution under ett år utfört, och att herr Rydén även kunde fatta, att denna förening är på god väg att bli till mycket stor nytta och redan *har blivit* till nytta för vårt land.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6 av utskottets förevarande utlåtande nr 10 B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 118 ja mot 80 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Vidare föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 30 maj 1919 om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar; och andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könsjukdomar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härpå upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckta motioner om tillstånd för vissa föreningar att vid offentliga kapplöpningar och travtävlingar anordna vadhållning för allmänheten med s. k. totalisator.

*Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.*

Med tillstyrkande av bifall till vad som föreslagits uti två inom riksdagen väckta, likalydande motioner, nämligen nr 50 i första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson m. fl.* och nr 152 i andra kammaren av herr *Fjellman m. fl.*, hemställde jordbruksutskottet, till vars behandling nämnda motioner hänvisats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t för beredande av medel till understöd åt landets hästavel ville medgiva, att vissa av Kungl. Maj:t godkända föreningar vid offentliga kapplöpningar och

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

travtävlingar tillätes anordna vadhållning för allmänheten med s. k. totalisator under villkor att föreningarnas vinst av totalisatorn, med skäligt avdrag för omkostnaderna, inbetalades till statsverket för angivna ändamål, samt i övrigt under iakttagande av de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt utfärda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Hamilton*, som yrkat avslag å motionerna, samt

av herrar *Nilsson* i Tånga, *Johansson* i Uppmälby, *Dalberg*, *Hagfält*, *Karl Andreas Andersson* och *Aarnseth*, vilka ansett, att, då frågan för närvarande låge under Kungl. Maj:ts omprövning, utskottet bort avstyrka motionerna.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr förste vice talmannen, *Hamilton*: Herr talman! Jag ber att få erinra kammaren om att frågan rörande införande av vadhållning medelst totalisator vid kapplöpningar och travtävlingar m. m. har vid åtskilliga tillfällen varit föremål för riksdagens prövning genom framförda motioner men att denna kammare städse ställt sig avvisande mot dylikt spel.

Man angiver två skäl för totalisatorns införande.

Det ena är, att kapplöpningar svårligen kunna äga bestånd, därest man icke med intresset för hästsporten sammanknyter intresset för spel. Jag vill dock ifrågasätta, huruvida verkligen kapplöpningar äro av något värde för befrämjande av hästaveln. Själv har jag i min första ungdom — jag måste erkänna det — varit delägare i ett kapplöpningstall, vars hästar vunno stora segrar icke endast i Sverige utan även utomlands. Men min erfarenhet säger mig, att de hästar, som tävlat på kapplöpningarna, varit av föga värde för hästaveln, även vad beträffar den varmlodiga hästaveln, för vilken jag intresserade mig i yngre år. Man kan därför ifrågasätta, huruvida det kan vara av någon vikt att upprätthålla kapplöpningar. De ha numera blivit ett folknöje, och jag tror, att vill man åstadkomma folknöjen, så kan man få sådana av ädlare slag än kapplöpningarna, åtminstone då de äro förenade med spel.

Det andra skälet för införande av denna vadhållning är, att man skulle tillföra staten inkomster för att medelst dessa inkomster befrämja hästaveln. Man vet emellertid icke, vilka inkomster på detta sätt skulle tillföras staten. Det framgår icke av motionerna och icke heller av utskottsbetänkandet. Men jag antar, att meningen är, att en del av den genom spelen uppkomna vinsten skulle tillfalla statskassan, och av denna anledning har stuteriöverstyrelsen anslutit sig till utskottets förslag. Visserligen äro statens finanser dåliga, men jag vågar verkligen framställa spørsmålet: äro de så dåliga, att man därför bör uppväcka spelpassionen på de nöjesfält, som kallas kapplöpningssbanor? Jag tror också, att erfarenheten från utlandet visar, att bakom hasardspelen i fråga det ofta ligger bedrägeri.

Det synes mig, att när spel om penningar är förbjudet i vårt land, det icke vore värdigt riksdagen att nu medgiva sådana, då det gäller dessa totalisatorspel. Jag har därför reserverat mig mot utskottets förslag och ber, herr talman, att få yrka avslag på det-samma.

*Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)*

Herr Silfverschiöld: Herr talman! Det är en viss fördel med det föreliggande förslaget, nämligen att det är fritt från politik. Frågan bör således kunna behandlas rent sakligt. Motionärerna hava kommit fram med sitt förslag därför, att de äro övertygade om, att något måste göras för att stödja och uppmuntra vår hästavel, såväl den varmblodiga som den kallblodiga. Samma uppfattning har stuteriöverstyrelsen, som är den styrelse, som har ansvaret för vår hästavel. Det kunna herrarna se av den bilaga, som åtföljer utskottsutlåtandet. Av denna bilaga framgår även tydligt, att det anslag, som lämnas till hästpremieringarna t. ex., räcker icke på långt när till. Jag har under ett 20-tal år varit ledamot av en hästpremieringsnämnd, och kan därför intyga, huru svårt det är att uppehålla intresset för hästaveln, när icke medlen räcka till. Reglementet för premieringarna föreskriver, att en pristagare skall erhålla en viss penningssumma. När så premieringen är slut, kan det visa sig, att penningarna icke räcka till. Då får hästägaren blott papper på att hans häst fått den eller den värdebokstaven, men det honom enligt reglementet tillkommande penningpriset får han ej på grund av bristande anslag.

Vi äro fullt övertygade om, att med det förslag, som vi här framställt, skulle man kunna skaffa medel för att övervinna dessa svårigheter och ändå få betydligt med penningar över. Förr i tiden bedömdes våra kreatur och hästar endast från exteriörens synpunkt. Detta var det enda man tog hänsyn till. Men nu äro fordringarna skärpta. Nu fordrar man av ett avelsdjur, som skall prisbelönas, att man skall känna dess bedrifter. Och för att dessa skola komma till sin rätt måste man anställa galopp- och travtävlingar, för de varmblodiga hästarna galopptävlingar och för den nordsvenska hästen travtävlingar. Och för att dessa tävlingar skola kunna ordnas på ett rationellt sätt behövas stora penningmedel, som utgå i form av vanliga pris samt avelspris.

Vi tro, som sagt, att genom införandet av totalisator skulle man erhålla behöfliga medel, så att statskassan skulle icke behöva lämna anslag till varken premieringar eller tävlingar. Hela hästaveln skulle så småningom kunna underhållas med uteslutande totalisatorsmedel.

Det framgår av motionen, att man över allt i Europa infört totalisator. Uti vårt grannland Danmark lär man per år få in cirka 1 1/2 miljon kronor på totalisator. I Frankrike rör det sig om ännu större summor; där har man fått in omkring 20 miljoner francs.

Nu se vi, att vid utlåtandet finnas reservationer, och dessa reservationer gå på två linjer. Den ena reservationen, som här försvarats av utskottets ärade ordförande, vänder sig principiellt mot

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

lotterier i allmänhet och sålunda också mot införande av totalisator. Man anser, att dessa spel äro omoraliska och skadliga för det svenska folket. Jag vill dock säga ifråga om totalisatorspelen, att där är det mindre hasard än vid många andra lotterier. Vid totalisatorn spelar nämligen också sakkunskapen in, förmågan att kunna bedöma utsiktterna för den eller den hästen att vinna.

Totalisator ha vi haft här förr i tiden. Det var en tid det enda lotteri, som vi hade. Det ådrog sig helt naturligt en viss uppmärksamhet, och detta spel kom att anses omoraliskt. Men tiderna förändras, och den allmänna uppfattningen i dessa frågor är en annan nu än förr. Jag tror icke man kan säga, att lotterier i allmänhet och särskilt totalisatorspel nu betraktas som förstörande av vårt folks moral. Totalisatorn skulle helt enkelt vara till stor nytta för vår hästavel och det är därför vi önska gå fram på denna väg.

Nu ha en del herrar reserverat sig huvudsakligen av formella skäl. De anse, att riksdagen redan skrivit till Kungl. Maj:t i lotteri-frågan. Ja, det är alldeles sant. Men detta gällde statslotterier. Kungl. Maj:t har börjat en utredning i denna sak. Visserligen är det även sant, att vid detta tillfälle även satts i gång en utredning om totalisatorspel. Men vi skola komma i håg, att riksdagen, och särskilt denna kammare sagt ifrån, att den icke vill ha detta spel åter infört, och då kan man icke gärna tänka sig, att Kungl. Maj:t när han kommer med sin utredning om statslotterier, samtidigt skulle komma med ett förslag om totalisator. Jag anser, att det skulle vara en lycka, om uppfattningen i denna fråga ändrats därhän, att riksdagen nu sade ifrån, att den vill medgiva inrättandet av totalisator. Då skulle Kungl. Maj:t utan vidare kunna tillåta totalisatorspel vid olika löpningar på galopp- och travtävlingssbanor.

Ja, mina herrar, såsom livligt intresserad hästvän får jag säga, att jag skulle bliva särdeles glad, om det skulle lyckas att få fram denna sak, som jag anser vara så ytterst viktig för hela vår hästavel. Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! I sitt anförande yttrade herr förste vice talmannen, att de hästar, som löpa på tävlingsbanorna, hade föga värde för hästaveln. Jag får säga, att detta yttrande av en skåning kom så överraskande, att jag knappt trodde, att jag hörde rätt. Om det yttrandet torde nog herr förste vice talmannen som skåning betraktad stå tämligen ensam. I den uppfattningen får han nog icke många med sig från sin landsbygd.

Han sade vidare, att det är enbart ett folknöje. Ja, att det är ett nöje, och att folk går dit, är sant. Men icke får man betrakta det som något sådant enbart. Det visar, att man icke har den ringaste uppfattning om, vad denna fråga innerst innebär. Det har i andra länder varit ett medel att få fram och främja hästaveln, och om det samtidigt är ett folknöje och intresserar människor, så är det enbart glädjande, att så är fallet.

Herr förste vice talmannen lade också en moralisk synpunkt på frågan. Jag vet icke, hur mycket man skall tala om moral i saker och ting. Man skulle emellertid icke spela. Jag behöver bara uppmärksamma på, att svenska staten anordnat ett premieobligationslotteri, där allmänheten av staten varit uppmanad till spel. Det har t. o. m. gått så långt, att vi knappt kunna få ett brev eller frimärke avstämplat, med mindre staten annonserar för detta, att vi skola gynna premieobligationslotteriet, som icke går ut på annat, än att man med avstående av räntan skall fika efter en blivande vinst. Riksgäldskontoret har en hel apparat i gång för att främja detta omoraliska förfarande, som, när det sker på den skånska slätten, är till skada för människornas själar, men som här uppe går för sig. Om man ser saken litet kallt och människorna sådana de äro och tiden sådan den är, tror jag icke man kan säga, att någon skåning skulle ta skada till sin själ, om han är med vid en totalisator. Jag förstår icke — det erkänner jag — herr förste vice talmannen i denna fråga liksom också i en del andra. I andra länder främjas denna sak. Det är ej endast sportintresset, som främjas. Det är av intresse för försvaret att frambringa en god häststam, och det är en jordbruksfråga av icke liten betydelse. Folk spelar i alla fall och om vi nu följa det föreliggande utskottsbetänkandet, skaffa vi staten inkomster, som komma att användas för ett visst ändamål. Och om kammaren går med därpå, ha vi en garanti genom den form klämman har fått. Det står nämligen i klämman, att vid bifall skola vissa av Kungl. Maj:ts godkända föreningar få del av dessa pengar, som skola betalas till statsverket och användas till nyttiga saker.

Jag ber, herr talman, att få för min del varmt instämma i det yrkande, som nu senast framfördes av friherre Silfverschiöld om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag är principiellt motståndare till allt vad lotterispel heter och speciellt till denna form av spel, det s. k. totalisatorlotteriet. Det är en sämre upplaga, om jag så skall uttrycka mig, en ren avart av lotterispel, som enligt de erfarenheter man har från utlandet ger anledning till det mest ogenerade och oblyga skoj vid tävlingar. Jag skall emellertid icke inlåta mig på något resonemang om det moraliskt berättigade eller oberättigade i lotterispel eller spel med totalisator. Det är enligt min uppfattning tämligen lönlöst att diskutera den sidan av saken. Åsikterna därom bottna ju i principiella olikheter, och det är sannolikt icke möjligt för oss att övertyga varandra om vare sig det rätta eller orätta däri. Det bottnar i principiellt olika åskådningar. Jag skall i stället hänvisa till den reservation, som vi avgivit till betänkandet. Saken ligger ju så, att så väl frågan om statslotteri som frågan om totalisatorlotteri äro föremål för utredning av sakkunnig person, utsedd av regeringen. Utredningen är ännu icke definitivt slutförd, men man kan vänta detta inom den närmaste tiden. Det har nu alltid varit kutym här i riksdagen, att rörande en fråga, som ligger under utredning eller är föremål för Kungl. Maj:ts prövning,

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.

(Forts.)

besvärar man icke Kungl. Maj:t med en skrivelse. Och jag kan över huvud taget icke förstå, vad man kan vinna med att skicka till Kungl. Maj:t en skrivelse i detta ärende, såsom motionärerna och utskottet föreslagit. Finner Kungl. Maj:t, när utredningspapperen ligga klara, att frågan är av sådan beskaffenhet, att spel med totalisator bör legaliseras, ja, då kommer Kungl. Maj:t också att förelägga riksdagen ett sådant förslag. Och skulle Kungl. Maj:t finna, att detta slags spel icke bör legaliseras eller uppmuntras, ja, då hjälper det över huvud taget icke, att riksdagen skriver i saken, ty man kan icke tvinga Kungl. Maj:t att lägga fram ett sådant förslag. I alla händelser borde man kunna ge sig till tåls, till dess utredningen föreligger och frågan varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Herr Silfverschiöld nämnde i sitt anförande, att det var de medel, som man genom totalisatorspelet kunnat åstadkomma, som gjort, att hästaveln i Frankrike och annorstädes i utlandet står så högt. Men jag skall då erinra om stuteriöverstyrelsens i motionen återgivna yttrande: »Den engelska fullblodshästen, vilken snart sagt över hela världen användes till förbättrande av den ädla hästaveln, är en produkt av över 100-årig prövning på galoppbanan med därav föranlett avelsurval.» I England är, som bekant, spel med totalisator förbjudet, åtminstone officiellt, men man har ändock kunnat åstadkomma sådant resultat på hästavelns område utan totalisator, och då bör man kunna åstadkomma detta även här i landet. Det synes åtminstone icke vara direkt avhängigt av spelet med totalisator.

Jag skall icke närmare inlåta mig på frågan utan med hänsyn till det läge, vari den befinner sig, då den är föremål för utredning och kan under närmaste tiden väntas bli föremål för omprövning av Kungl. Maj:t, varför det är onödigt, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t, be att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen Hamilton: Herr talman! Herr Lithander visade en viss indignation över, att en skåning kunde motsätta sig införandet av totalisator. Han tyckes ha respekt för skåningarnas åsikter, när det gäller hästfrågor, och då synes det mig, att han borde ha respekt för en åsikt, som är grundad på den verkliga erfarenheten. Jag nämnde nyss, att jag själv i mina unga år varit delägare i ett kapplöpningstall. Jag har haft i mitt eget stall kanhända en av Sveriges förnämsta kapplöpningshingstar på den tiden. Jag har själv varit stor uppfödare av ädla hästar, och likväl vågar jag säga, att de hästar, som vinna segrarna på kapplöpningssbanan, ha icke stor betydelse för den hästavel, även halvblodsavel, som är lämplig för vårt land. Det synes mig, att min auktoritet i den vägen borde vara större än herr Lithanders. Jag förmodar, att herr Lithander, även om han är hästuppfödare, icke är det i stor skala. Han ser frågan från annan synpunkt. Han tycker, att det är roligt att bevista kapplöpningar och att det är trevligt, att de få äga bestånd. Någon annan förklaring på hans iver för totalisatorn kan jag icke finna. Han framdrog en parallell mellan statens premieobligationslotteri och totalisatorn. Jag tror

icke, att man kan draga den parallellen, ty i premieobligationslotteriet är det väl ändå uteslutande beroende på ödets lek, vilket nummer som faller ut. Vem som segrar i turfen på kapplöpningsbanan är delvis beroende på hästens beskaffenhet, uen ofta på jockeyen. Och åtminstone i utlandet har man den erfarenheten, att man icke alltid kan lita på yrkesjockeyerna.

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

Herr Lithander tröstade sig med, att man icke bör tveka införa spelet i form av totalisator, därför att vi i alla fall leva i en dekadans-tid. Ja, jag vet icke, om det är ett skäl. Om vi sjunka ned, om vi leva i en dekadans-tid, är det icke något skäl för, att riksdagen befordrar denna dekadans.

Herr Silfverschiöld framhöll, att i spelet med totalisator vore det sakkunskapen, som spelade en stor roll. Man måste känna hästen, man måste vara hästkarl för att kunna bedöma, vilken häst som skall segra. Har herr Silfverschiöld bevisat kapplöpningar utomlands? Då borde han veta, att en stor del eller flertalet av dem, som spela på totalisator, ingalunda äger någon sakkunskap. Det är fruntimmer, unga flickor t. o. m., som offra sin sista skärv. Och vinsterna, vart taga de vägen? Jo, de gå även de vanligtvis till nöjen, ingenting annat; den förlorande parten får betala den vinnande partens nöjen kapplöpningskvällen. Det är det hela. Jag tror att totalisatorn kommer att befordra den dekadans, som vi i stället borde motarbeta genom förhindrande av vadhållning och andra spel vid kapplöpningar och i annat sammanhang.

Jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Herr Björk: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag inom utskottet har varit med om att bilda majoriteten i denna fråga, skall jag be att också inför kammaren få angiva skälen för min ståndpunkt i frågan.

Jag har tidigare i likhet med många andra hyst moraliska betänkligheter mot spel och vadhållningar över huvud taget och hoppat att vårt folk skulle lära sig inse det vansinniga i att spela bort pengar, det må nu vara i Danmark på dess klasslotteri, på totalisator eller annorstädes. Men åtminstone vad Skåne beträffar, för övrigt den enda provins, om vilken jag kan säga mig hava någon erfarenhet, vet jag, att det är många inom alla samhällsklasser, jag tror i minst lika stor omfattning som för 30—40 år sedan, som sända sina pengar till danska klasslotteriet i Köpenhamn för att köpa eller omsätta sina lottsedlar. Ja, jag vet att till och med gamla fattiga änkor, vilkas huvudsakliga inkomst är den lilla understödspension de åtnjuta av staten, månatligen offra sina ofta sista slantar för att omsätta sina kvarts- eller åttondelslotter.

Vad beträffar totalisatorspelen, så är det nog i huvudsak de bättre situerade, hästuppfödare, hästhandlare och andra hästintresserade, som resa över till Köpenhamn ut till de stora travtävlingarna och kapplöpningarna vid Klampenborg och på sin eller sina favorit-hästar satsa pengar å totalisatorn samt på det sättet bidra till att Danmark på frivillighetens väg kan erhålla omkring 1 1/2 miljoner

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.

(Forts.)

kronor årligen till hästavelns befrämjande inom landet. Hur mycket av dessa 1¹/₂ miljoner kronor, som är svenska pengar, vet jag icke, men det är nog inte småsummor.

När man ständigt är i tillfälle att bevittna, att de moraliska synpunkter, som väl voro det mest vägande skälet för totalisatorspelets avskaffande inom vårt land, endast lett till att även denna spellusta stimuleras av vårt grannland Danmark, då har jag för min del låtit de moraliska betänkligheterna fara för att stödja ett förslag, som avser att låta dessa pengar stanna inom vårt eget land och genom den föreslagna användningen bli till gagn för vår egen hästavel, varigenom även de grova hästtyperna, som vårt jordbruk behöver, erhålla det stöd de förtjäna.

Det är i korthet dessa skäl, som gjort att jag har låtit betänkligheterna fara och att jag således nu ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Fjellman: Herr talman! Det var närmast herr Nilsson i Tånga, som uppkallat mig, då han talade om det oblyga skoj, som skulle förekomma vid kapplöpningar. Jag anser mig därför böra lämna en del upplysningar i denna sak, vilket jag är i stånd att göra, då jag under flera år av mitt liv tränat hästar, som jag sedermera ridit på kapplöpningsbanor både i Sverige och flera andra länder, varvid jag även ridit tillsammans med jockeyer.

Att det förekommer bedrägerier vid kapplöpningar, är givetvis sanning — dylika förekomma ju inom alla branscher. Men jag vågar påstå, att vid kapplöpningar förekomma bedrägerier mindre ofta och i mindre omfattning än annorstädes. Detta beror på den oerhörda risk, som jockeyerna utsätta sig för, om man kommer på dem med några oegentligheter.

För att få rida erhåller en jockey en s. k. licens. En särskild domstol eller en särskild kommitté följer dessa jockeyers ridning ända från starten och fram till målet och övervakar deras uppträdande hela tiden. Göra de sig skyldiga till minsta förseelse, såsom högljutt tal vid starten eller om de, även oavsiktligt, rida en felaktig väg, så straffas de på det strängaste. De straff, som i sådant fall ådömas, utgå i form av dryga böter, förbud att rida på kapplöpningsbanor under flera månader. Ävenledes kunna de förlora sin licens, vilket är detsamma för dem som fullständig ruin, och denna licens återfå de i regel aldrig. Att fusk dock förekommer någon gång, är givetvis sanning. Men detta fusk eller »skoj», som herr Nilsson i Tånga sade, förekommer ej, det kan jag med största bestämdhet påstå, där totalisator användes, utan i de länder, där vadhållning sker genom bookmakers, vilket är en helt annan sak.

Detta beror på följande. När man använder sig av bookmakers vid kapplöpningar, börjar vadhållningen lång tid i förväg, flera månader, ett halvt år, innan löpningen äger rum. Man kan då tänka sig, att ett högt vad ingåtts på en häst; man har exempelvis hållit 1,000 mot 1 på hästen ett halvt år i förväg. Jockeyen utsättes hela tiden innan kapplöpningen börjar för stora frestelser, och till slut faller

han kanske offer för dem och gör ett bedrägeri eller något skoj, varigenom hästen ej kan utnyttja sina möjligheter. Låt vara att detta upptäckes. Han förlorar genast sin licens, men han har fått sin framtid på ett eller annat sätt betryggad, och det gör honom således ingenting.

*Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)*

Vid totalisatorn däremot inskränker sig spelet till en tidrymd av en kvart eller en halv timme innan varje löpning går av stapeln. Jockeyen, liksom hela publiken och även den personal, som sköter totalisatorn, har icke en aning om vad utdelningen eller vinsten kan bli på de tävlande hästarna, förrän löpningen är över. Den vinst, som kan uppstå, inskränker sig till en bagatell, några kronor kanske blir det hela.

Med anledning härav påstår jag, att vid dessa totalisatorspel välgar jockeyen icke utsätta sig för sådana stora risker, som ovillkorligen uppkomma, om han gör sig skyldig till något bedrägeri, vilket däremot förekommer vid de engelska kapplöpningarna, där bookmakers användas.

Om totalisatorn infördes i vårt land, kan man beräkna att ungefär 25 % av de löpningar, som gå av stapeln, skulle falla på galopp- och 75 % på travtävlingar. Vid travtävlingar ha mig veterligen aldrig använts jockeyer, om icke möjligtvis, såsom jag har hört uppgivas, någon gång i Frankrike.

Här gäller ju att så skyndsamt som möjligt få den ädla hästaveln, och icke endast denna, utan Sveriges hela hästavel på fötter; den ligger för närvarande i själåtåget, och därför duger det icke med utredningar, utan det gäller att handla, innan det blir för sent.

Med anledning av vad jag sålunda här yttrat, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Poppius* instämde häruti.

Herr *Edén*: Herr talman! Huruvida greve Hamilton eller den mycket sakkunnige talare, som nu senast haft ordet, har rätt ifråga om kapplöpningarnas betydelse för hästaveln, skall jag lämna alldeles osagt, och det vare långt ifrån mig att vilja lägga mig i den striden. Men vad som gjort, att jag icke kunnat underlåta att begära ordet, är, att det synes mig dock vara mer än förhastat, om denna kammare skulle gå och i en hastig vändning auktorisera återinförandet av en sådan här vadhållningsanstalt, som på goda grunder avskaffades redan i mitten av 90-talet och sedan icke i Sverige förekommit. Man bör väl dock vara överens om att då den funnits och avskaffats, så skall det finnas starkare skäl för ett återinförande än de som här i dag blivit anförda.

Och vilka äro dessa skäl?

Jo, det första går ut därpå, att det här skulle gälla ett alldeles onbärligt medel för att åstadkomma de pengar, som kunna behövas till uppmuntrande av hästaveln. Härvidlag skall jag endast uttala den meningen, att skall man över huvud taget slå in på den bogen, att när staten har ont om pengar för ett eller annat be-

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

tydelsefullt ändamål tillgripa lotterispel av ena eller andra slaget, ja, då är gärdet upprivet, och man vet ej var det egentligen kan komma att stanna. Den svenska staten har annars följt den förståndiga regeln att försöka med de medel, som kunnat erhållas på naturliga vägar, skaffa understöd åt företag, som staten funnit värda sådant understöd, och det tror jag verkligen att staten kan ha råd med i fortsättningen. Även om under nuvarande depressionstid dessa understöd beträffande hästaveln skulle få lov att inknappas, så befinner sig den grenen av vår modernäring icke i någon annan ställning än alla andra grenar göra. Jag kan verkligen icke finna, att denna gren är av så stor vikt, att det till dess fromma behöver företagas alldeles särskilda anstalter.

Det andra skälet var, att över huvud taget uppfattningen av lotterispel har så starkt förändrats under de senaste årtiondena. Det kan ligga något och ganska mycket i en sådan argumentation. För min del kan jag dock gärna bekänna, att jag hör till dem, som ingalunda betrakta såsom något uppmuntrande exempel vad herr Lithander nyss anfört om det sätt, varpå staten nödgas propagera för sitt premieobligationslån. Jag har varit villig att finna mig i att denna låneform använts. Jag kan också förstå, att propaganda behöver drivas för denna låneform, då den en gång skall användas. Men det får jag säga, att det nog, åtminstone för min gammalmodiga uppfattning, varit i hög grad stötande, att denna propaganda skall behöva drivas på sådant sätt, som nu sker, att man över huvud taget under en lång följd av månader icke kunde mottaga ett brev utan att finna det påstämplat med en uppmaning att köpa statens premieobligationer och med en förespeglning av de stora vinsterna. I alla händelser: om också dylika metoder vunnit insteg för ett sådant ändamål, så är det en sak, och en helt annan sak är det att anföra det som skäl för att man skall gå med även på den nu föreslagna formen av lotterispel. Det är dock den stora skillnaden härvidlag, att premieobligationerna innebära även en kapitalplacering; man kan, om det uttrycket får begagnas, en smula lugna sitt samvete, när man propagerar och vädjar till spellustan för detta ändamål, genom att erinra sig att det alltid blir en placering av de pengar, som offras på sådana obligationer, och att dessa pengar komma igen. Helt annorlunda förhåller det sig med totalisatorn. Ty det är väl ingen av de nuvarande förespråkarna för detta instrument, som vill påstå, att totalisatorspel innebär någon kapitalplacering. Det är tvärt om ren hasard, som förekommer, såsom nyss sakkunnigt beskrevs, under loppet av en kort stund av kapplöpningarna, och pengarna äro sedan för alla förlorande borta.

Herr Silfverschiöld ville visserligen göra gällande, att ovanligt litet hasard gjorde sig gällande vid dessa spel, ty sakkunskapen, sade han, kommer med vid bedömandet av vilka hästar man gör sina insatser på. Det kan vara tillräckligt att häremot göra den lilla anmärkningen, att om någon större betydelse tillerkändes sakkunskapen, så misstänker jag, att det icke bleve några vinster alls, ty då skulle alla sakkunniga hålla på de hästar som vunne, och då

vore alltså spelets ändamål fullständigt förfelat. Nej, det förhåller sig nog så, att bland dem, som tro sig sakkunniga, är det en ringa bråkdel, ett mycket litet fåtal, som har någon aning om hästarnas verkliga värde, och de övriga spela helt enkelt för att få spela. Det är en ren och utpräglad form av hasardspel, och en av de påtagligste, som man haft uppe i det offentliga.

Slutligen har också anförts, att man skulle använda sig av detta totalisatorspel för att hindra pengar att gå ur landet. En talare på Skånebänken anförde även detta som skäl: han ville behålla de pengar, som annars »gå till Danmark». Ja, det argumentet kommer alltid fram, då det gäller lotterispel. För min del är jag så kättersk, att jag inte tror på detta argument ens om det gäller statslotteri. Men det är en sak för sig. Det går i varje fall ej att åberopa argumentet i nu förevarande fall, ty ingen skall tro, att folk reser till Danmark i större utsträckning bara för att spela på totalisator. Om man överhuvud taget är intresserad av kapploppningar, så lär man besöka dem, även om där icke finnes totalisator införd. Det argumentet förefaller något långsökt, det må ursäktas att jag använder det uttrycket, och jag kan verkligen ej förstå, hur den talaren kunnat bliva av det argumentet föranledd att rösta för utskottets förslag då han ändock erkänt, att han hyser betänkligheter mot detsamma. Till sist kommer till alla dessa skäl emot förslaget att i detta fall, såvitt jag kan finna, frågan är alldeles för litet genomtänkt för att riksdagen borde ge sig in på den. I utskottets betänkande föreligger ingenting annat än förslag om ett allmänt bemyndigande åt Kungl. Maj:t att låta totalisatorspel förekomma och själv bestämma reglerna för detsamma, samt därom, att vinsten skall gå till staten för understöd av hästaveln. På det sättet tror jag icke, att riksdagen och speciellt andra kammaren bruka behandla sådana frågor. När det gäller understöd åt den ena eller andra grenen av näringslivet, brukar man vilja veta, i vilken utsträckning medel skola beräknas och hur de skola användas. Om allt detta finns icke ett ord i utskottets betänkande. Här har förut i denna kammare funnits en viss stämning för att införa statslotteri i egentlig mening i syfte att, som det heter, förbehålla staten en viss inkomst, som man anser sig för människornas onskas skull gärna kunna taga emot. Jag vill då till alla dem, som anslutit sig till den tanken av, låt mig säga, statsfinansiella skäl, rikta den erinran, att detta är en sak, men det är en helt annan sak med totalisatorspel. Så vitt jag kan finna har totalisatorn en helt annan ställning än ett statslotteri. Den ger ingenting till statskassan, utan den ger utslutande ett belopp, som användes till hästavelns befrämjande och om vars storlek man icke har minsta aning. Vill man se frågan krasst ur lotterisynpunkt, skulle man snarare kunna säga, att totalisatorn bleve en konkurrent till det av många — icke av mig — efterlängtrade statslotteriet. Även detta bör framhållas i den nu förda diskussionen.

Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta att framföra dessa bestämda betänkligheter emot utskottets förslag. Jag vet icke, om

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

det är en verklig stämning i denna kammare för bifall till detsamma. Skulle så vara förhållandet, vill jag emellertid genom vad jag nu sagt bestämt ha frånsagt mig allt ansvar för ett så förhastat beslut. Jag yrkar avslag såväl på motionerna som på utskottets hemställan.

Med herr Edén förenade sig herrar *Olsson* i Ramsta, *Hamrin*, *Carlström* i Helgagård, *Björnberg*, *Olsson* i Labbemåla, *Rehn*, *Janson* i Kungsör, *Hansson* i Bäck, *Olsson* i Mora, *Igel*, *Gustafson* i Vimmerby och *Johansson* i Edsbyn.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman! Jag har alltid stått i opposition mot det stora flertalet av mina landsmän skåningarna, i det jag röstat emot statslotteri, och jag har framfört den meningen, att ett sådant icke bör inrättas. Men nu är det på det sättet, vilket jag särskilt vill framhålla gent emot den siste ärade talaren, att man här i landet brukar bevilja lotterier i mycket stor omfattning för vissa ändamål. Vi ha haft ett lotteri för Dramatiska teatern och för en hel massa andra bestämt angivna ändamål. I det nu föreliggande fallet skall totalisatorn avse att befrämja hästaveln i allmänhet, och jag tycker, att när man beviljar lotterier både för det ena och andra, kan man precis lika gärna utan några moraliska betänkligheter bevilja ett lotteri, som avser att främja hästaveln, ty det är ju en gammal erfarenhet, att hästkapploppningar ha den allra största betydelse för urvalet av avelsdjur. Det är på denna väg, som den yppersta kulturhästen i hela världen, nämligen den engelska fullblodshästen, bragts till sin nuvarande utomordentligt höga ståndpunkt. Den står främst ifråga om seghet och energi och alla andra framstående egenskaper, och det är känt och erkänt, att man endast genom kapploppningar kan utröna, vilka av de unga avelsdjuren bäst lämpa sig för ändamålet. Man behöver blott göra en jämförelse med den belgiska hästen, vars urval alltid sker på grund av exteriören. Den besitter icke på långa vägar varken den energi eller den uthållighet eller den fasta byggnad, som den ädla hästen har, på grund därav att dennas urval skett efter prestation. Och jag är absolut övertygad om, att, när det framhålles, att hästkapploppningar näppeligen äro möjliga, såvida de icke äro förbundna med totalisator i en eller annan form, det finns ingenting annat att göra än att man måste medgiva tillstånd att anordna totalisatorspel, ty det är ju på det sättet, att endast de, som i någon mån äro sakkunniga i fråga om hästar, inlåta sig på detta slags spel. Jag tror icke, att personer, tillhörande den stora allmänheten, för det första bry sig om att betala stora avgifter till sadelplatsen för att överhuvud få spela på totalisator. Och då de för det andra icke känna ett spår till hästarna, som skola tävla, så tror jag verkligen, att de i regel bli borta, när det gäller att hålla på hästar, ty de ha i så fall icke den minsta utgångspunkt för vadhållningen. Var och en, som håller vad, vill ha någon sannolikhet för att han håller rätt. Att det skulle vara mera moraliskt att spela på totalisator än på en

massa andra lotterier som finnas, kan jag absolut icke erkänna. Men vad jag är övertygad om är att totalisatorspelet har den allra största betydelse för kapplöpningarna och genom dessa prövas de unga djuren. Denna prövning föregås av en stark träning, och det är under denna träning, som de svagare duka under. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

*Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)*

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Föreliggande fråga har framkommit för att härigenom giva vår hästavel ett hjälpande handtag.

För att driva fram hästaveln ha hästuppfödarna hittills fått släppa till mycket pengar, men det är icke alltid den enskilda insatsen är tillräcklig. I synnerhet icke när det är sådana fallande hästpriser, som vi haft de senaste åren, då det rått en skarp konkurrens från automobilernas och motorfordonens sida. Därigenom har den kallblodiga rasen delvis undanträngts, men mest den varmblodiga. Det är framför allt vagnhästarna, som fått träda tillbaka. Tidigare var målet för hästuppfödarna att lägga an på lyxhästar eller vagnhästar av en särskild typ. Dessa betalades bäst, och när det gällde sådana, som blevo mindre lyckade, såldes de till remonter. Det målet strävar varmbloodsuppfödaren icke efter numera. Vagnhästarna äro borta, och av remonter köper staten blott halva antalet emot förr. Då således de höga prisen på varmbloodhästar, såsom det nu ter sig, ej mera tyckas komma tillbaka och behovet av kallblodshästar betydligt reducerats, är det tydligt att man icke får vänta sig för mycket av den enskilda offervilligheten häranefter.

Vad den föreliggande frågan beträffar är ändamålet att få pengar till hästavelns befrämjande. Varför skall det behövas pengar härtill, kan man fråga. Jo, det gäller icke bara att föda upp hästar, utan det gäller att få fram värdefulla avelsdjur. Staten och hushållningssällskapen ha understött denna sak genom premiering. Men premieringen går efter hästarnas exteriör och rörelser för tillfället samt den härstamning, som de kunna ha. Men det är en annan egenskap, som är av den allra största betydelse för hästarnas användning i det praktiska livet, och det är uthålligheten. Denna framgår icke på något sätt vid premieringarna, utan den får man fram först genom tävlingar. Därför kunna vi icke säga som herr Edén, att denna fråga är liten och obetydlig, utan det är en stor fråga.

Sedan har här gjorts angrepp på totalisatorspelet, därför att det skulle inverka menligt i moraliskt hänseende på mänskligheten. Ja, det kan ju hända, det en del människor anser att så är fallet. Särskilt greve Hamilton framhöll, att folket kommit på dekadans. Det förmenas ju från många håll, att svenska folket nu är bortklemat, och kanske herr förste vice talmannen menade just det. När han sade, att folket kommit på dekadans. Men om det nu är så med svenska folket — det må för övrigt vara det ena eller andra — behöva vi därför sätta tillbaka vår hästavel? Vi böra väl åt-

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

minstone göra vad vi kunna för att få riktiga *hästar*, så det inte blir lika dåligt alltihop.

Herr vice talmannen nämnde det hans egen praktiska erfarenhet visat det hästaveln ej var lönande — vilket nog ingen betvivlar — samt att totalisatorspelet var fördömligt i jämförelse med nu tillämpade statslotteriet. Detta — statslotteriet — tyckte han hade mera talande skäl för sig, då vinsterna helt berodde på vad han kallade en »ödeslek», och menade, att vid totalisatorspelet bero utsikterna bara på hästarnas prestationer. Ja, man kan resonera på det sättet, men här gäller väl också omdömet hos de personer, som spela — dessa ifall de äga något, som kallas förstånd, få väl också använda det någon gång åtminstone. Den spelande är inte där som vid statslotterier helt och hållet hänvisad till »ödesleken». Han kan ge akt på hästarna och tänka och begagna sitt omdöme, varför intresset blir helt annat än vid statslotterierna. Det kan därför lika gärna sägas, att saken är fostrande, som det kan göras gällande, att den befordrar dekadansen. Åtminstone ser jag saken så.

Så sade herr vice talmannen, att det kommer att finnas personer, som taga sin sista skilling och offra på totalisatorn, ifall denna blir införd. Och vinnarna gå på värdshuset! Men om nu *allesamman* gå på värdshus, innan totalisatorspel äro införda, så blir det i senare fallet endast ett mindre antal, som gör detta, nämligen bara de vinnande. Så det tycker jag inte är så farligt — om det nu skall vara någon skada i att besöka värdshus.

Sedan sade herr vice talmannen, att det inte bara är män och vuxet eller till mogen ålder kommet folk, som skola spela på totalisatorn, utan också fruntimmer och flickor. Ja, vid andra tillfällen har han talat om fattiga änkor och stugornas folk o. s. v. och gjort sig till deras riddare här i kammaren. Nu har han glömt bort dem visserligen, men enligt gammal vana skall han alltid skjuta kvinnan framför sig då han gör några storpolitiska inlägg i debatterna.

En annan, som yttrade sig om statslotterierna i detta sammanhang, var herr Edén. Han anförde, att dessa lotterier innebure en kapitalplacering — man får ju nämligen igen de belopp, som man sätter in. Den saken kunde därför inte, menade herr Edén, jämföras med totalisatorspelet.

Ja placering av kapital är det nog. Det får enfaldigt folk, som på detta sätt lockas att spela på något lotteri, nog erfaras. Men om det nu vore en så klok och bra kapitalplacering så kunde väl åtminstone våra kravbrev få vara fria från statens uppmaningar: »Köp statens premieobligationer». Jag undrar, hur man skall bära sig åt för att få tillbaka alla de pengar, som läggas ut genom att köpa obligationer avbetalningsvis. Jag kan inte räkna ut det. Det är att förvillra folket att stå och resonera på det sättet som herr Edén här gjort, när man vet, hur det förhåller sig med räntorna på dessa obligationer, och när man känner anledningen till, att staten tager upp obligationslån, icke för att staten vill hjälpa folket att placera sina medel, utan för att staten själv skall tjäna på det.

Det var ännu ett par yttranden, som jag fäste mig vid. Jag tänker särskilt på vad herr Edén yttrade i början av sitt anförande: »När jag nu givit akt på diskussionen och på vad som sagts, har jag gjort mig frågan vem som har rätt av ett par föregående talare.» Ytterligare ett före detta statsråd, nämligen före detta jordbruksministern Nilsson i Tänga, sade bland annat, att det är en gammal god vana och kutym här i riksdagen att aldrig gå utredningarna i förväg. Ja, så sade han, och är detta rätt, hur förhåller det sig då därmed, att herr Edén förra året kom fram här i riksdagen med en motion om referendum? Vi kunna fråga oss litet var, om inte detta var att gå den utredning, som pågick, i förväg, men då kunde herr Edén icke ge sig till tåls och låta Kungl. Maj:t lägga fram förslaget ifråga utan han måste taga upp det. Vem har rätt av dessa två före detta statsråd? Jag gör mig den frågan, då herr Edén nu yrkat bifall till reservationen som hemställer om avslag av föreliggande motion i avvaktan på pågående utredning om lotterier m. m.

Det sakskalet, jag framför allt håller på, är att vi böra gå till väga som pratiskt folk i detta fall i likhet med vad som sker i nästan alla andra länder. Den som något litet känner till förhållandena vet, att i de allra flesta fall komma de bästa avelshästarna utifrån, och detta förmenas bero därpå, att hästaveln står högre utomlands, vilket i sin ordning sammanhänger med, att man där har medel att röra sig med. En väsentlig anledning till, att detta är händelsen, ligger hos totalisatorn.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det har varit ganska vanligt, vid motioner om införande av statslotterier och totalisator, att åberopa som skäl härför, att den inkomst, som därigenom kommer det allmänna till godo, skulle användas för samhällsnyttiga ändamål. Jag tycker mig redan i denna motivering finna, att man själv inte riktigt tror på, att totalisator eller lotterier innebära någon nytta eller medföra något gagn för folket. Men, menar man, om pengarna få gå till ett allmännyttigt ändamål, böra förslagen i fråga bli begärliga för riksdagens båda kamrar. Det bör därför fastslås, att om staten på detta sätt skaffar inkomster, låt vara till de mest behjärtansvärda ändamål, så är det att tillämpa den gamla satsen: »ändamålet helgar medlen».

En talare sade här, att han, som förut ansett det moraliskt dåligt, att pengar offras på lotterier och totalisator, låtit dessa betänkligheter falla med hänsyn till möjligheterna att erhålla pengar. Jag undrar, om man bör låta dessa betänkligheter vika för att få några kronor för det ändamål, som det här är fråga om. Det har förr i tiden mycket talats om arbetsfri inkomst. Jag tror, att det är mest hållbart, att var och en söker på ärligt sätt förtjäna sin inkomst genom arbete. Det kommer man längst med. Jag anser, att det blir liten eller ingen välsignelse av de vinstmedel, som man får in genom spel eller statslotteri.

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

Den siste ärade talaren sade, att vi borde vara ett praktiskt folk, som i likhet med andra skaffar oss inkomster för att gagna det allmänna, och han nämnde, att hästmaterialet utomlands betydligt förbättrats genom totalisatorns införande. Jag tror tvärtom, att det inte skall finnas någon, som kan bevisa, att hästmaterialet här i landet försämrats, sedan totalisatorn avskaffades på 1890-talet. Och förrän detta bevisats, håller jag före, att man bör låta de skäl, som anförts för förslaget, falla såsom obestyrkta.

Vidare sade herr Jönsson i Revinge, att om det kommer en enfaldig man in på vadhallningsplatsen och han inte förstår sig på spelet, utan håller på hästar, som inte ha utsikt att vinna, får han stå sitt eget kast och skylla sig själv. Jag skulle vilja fråga herr Jönsson: är det värdigt, att staten uppmuntrar sådana spel, och därtill, med sådan motivering. Man borde genom lagstiftning rekommendera andra vägar att erhålla inkomst än spel i den ena eller andra formen.

På grund av dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr J o h a n s s o n i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten med många ord. Jag vill bara säga, att när jag tillsammans med herr Nilsson i Tånga och flera andra inom utskottet reserverade mig, ansågo vi, att vi icke behöfde se på den moraliska sidan av saken, utan tyckte det vara tillräckligt, att då frågan vore under utredning och föremål för Kungl. Maj:ts prövning ge sig till tåls och vänta, tills man fick se, vad som komme att åtgöras i denna sak.

Emellertid kan jag deklarerera, att jag för min del är motståndare till spel i allmänhet och särskilt till den vadhallning med totalisator, som här är fråga om. Utskottet har dock ansett, att man ej kan vänta. Man behöver enligt dess mening ha denna sak införd forlast möjligt och, såsom man sade däruppe i utskottet, redan i sommar, ty det är fara, att vår hästavel eljest går under. Jag kan icke förstå, att det blivit så dåligt med våra hästar nu. Jag har dock funnit dem vid mycket bättre hull nu, än vad de voro under kristiden, så att jag tror icke det är så stor fara med hästarna; men det är kanske värre med hästägarna. Få icke de flere eller större pris och medaljer, så tappa de allt intresse för hästaveln. Det är därpå det hänger.

Då säger man, att man här skall skaffa medel genom totalisator. Denna totalisator måtte då vara en mycket förunderlig inrättning. I en tidning, som utgives här i Stockholm, läste jag, att det är inga större risker att spela, ty man kan bedöma saken och riskerna därvid. Ja, naturligtvis, om man är sakkunnig. kan man bedöma, hurvida man har utsikter att vinna, men det rör sig nog inte om så små summor. Hur små? Därom finnes inte ett ord, det finnes ingen utredning. Det är väl dock icke så små summor, tänker jag, som indrivs, då man för det första anser, att man skall kunna få in så mycket, att man skall kunna tillgodose alla krav, som komma från hästuppfödarna. Därtill kommer, att stuteriöverstyrelsen i sitt utlåtande går ännu längre och säger, att när svenska folket väl kommit i gång —

man menar väl blivit vant — att spela, så skall det indrivnas så mycket, att därigenom kan till stor del åtminstone upprätthållas även den verksamhet, som stuteriöverstyrelsen bedriver.

*Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)*

Jag sade, att jag av princip är emot spel. Jag kan inte finna, att man med totalisator skapar några nya värden. Det är bara en överföring av redan befintliga värden, då den ene tappar och den andre vinner. Det finnes ej mer än ett, som enligt min uppfattning skapar nya värden, och detta enda är arbete. Jag tror det är säkrare att inbjuda svenska folket att stå kvar på den ståndpunkten än att inbjuda det till att delta i spel, det må vara till vilket ändamål som helst.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Vahlstedt: Herr talman, mina damer och herrar! När man åhört debatten i denna fråga både här i kammaren och i utskottet, kommer man ju gärna till den uppfattningen, att talarna mena, att vår hästavel befinner sig i något synnerligt svårt läge, som skulle nödvändiggöra, att särskilda åtgärder till anskaffande av medel utöver dem, som redan nu beviljats, vore behöfliga att tillgripa. Jag tror emellertid, att det icke är så synnerligen farligt ställt med denna hästavel för närvarande.

Vad då först behovet av varmblodiga hästar beträffar, så är väl detta behov alltmer i avtagande. Om herrar godsägare och storbönder ha behov av varmblodiga vagnshästar, så må det väl vara dessa herrars ensak att se till, att det ges tillgång på sådana hästar. Det är, vågar jag påstå, icke alls något statsintresse. Lika litet är det ett statsintresse att se till, att kapplöpningsmänniskorna hållas med lämpligt hästmateriel.

Det enda fall, där man skulle kunna säga, att riksdagen har skyldighet att se till, att det finnes lätta hästar, skulle i så fall vara för arméns vidkommande så länge vi kunna vara nödsakade att bibehålla en sådan. Men de anslag, som staten redan nu beviljat, torde vara tillräckliga för detta ändamål, helst som behovet i fråga även inom armén har blivit allt mindre och mindre under årens lopp. Det vapen, som varit mest i behov av dessa lätta hästar, nämligen kavalleriet, har naturligtvis icke nu på långt när samma betydelse som förr. Dess främsta uppgift hittills har ju varit spaningen, och denna spaning kan nu utföras av andra organ, främst naturligtvis av flygvapnet. Några särskilda medel för uppehållet av den varmblodiga hästrasen synas mig sålunda icke behövas för närvarande.

Vad så ardenerrasen beträffar, har naturligtvis denna ras haft sin stora betydelse särskilt för de större jordbrukarna och har naturligtvis sin betydelse ännu, men icke heller detta i samma mån, som den haft förr, sedan motorkraften börjat tränga sig fram även på jordbrukets område. Man har även kunna konstatera, att i den mån ardenerrasen renodlats, har den blivit alltmer och mer ömtålig. I det avseendet torde lantbrukarna åtminstone i denna kammare kän-

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

na till, att allteftersom rasen förädlats har allt oftare inträffat, att hästarna fått s. k. korsförslamning eller njurinflammation. Enbart i min hembygd har en mängd hästar dött i den sjukdomen under den gångna vintern. Det visar sålunda, att denna höga förädling inte enbart är av godo, och att en häst, som icke kan stå stilla någon dag utan att, då den sedan skall köras, bli sjuk, icke är lämplig för de små jordbrukarna, är alldeles självklart. Därtill kommer, att enligt ett allmänt omdöme dessa stora hästar äro dubbelt dyrare i underhåll än små hästar av norsk ras t. ex.

Nu skall man kanske i alla fall säga, att vi behöva bibehålla en högt utvecklad hästras på grund av export till andra länder. Jag vill då svara, att jag tror, att man gör jordbrukarna den största tjänsten, om man icke inger dem någon förhoppning, att de inom närmaste framtiden skola få tillfälle till någon vidare hästexport.

Det kan väl inte heller vara oriktigt att i detta sammanhang erinra därom, att hästproduktionen under de senaste åren icke varit till lycka för landet utan till olycka. Svälten under krisåren förorsakades i hög grad därav, att det stora antalet hästar åt upp den säd, som eljest skulle tillfallit människorna, och under senare år har detta stora hästöverflöd blivit till olycka för bönderna själva. Mångenstädes är det nämligen på det sättet, att man har dubbelt så många hästar, som man i verkligheten har behov av. De övertaliga hästarna kunna för närvarande icke säljas. Att icke någon brist på kallblodiga hingstar föreligger, som kan motivera särskilda åtgärder för denna ras bestånd, framgår av ett föredrag, som överdirektören för stuteriöverstyrelsen för en tid sedan höll i Malmö. Jag tager mig friheten citera några rader av vad han sade i detta föredrag. Det heter på ett ställe: »Skärskådar man närmare vår kallblodiga hästavels nuvarande ståndpunkt, finner man nämligen, att tillgången på kallblodiga beskillare är riklig, ja alltför riklig». Och, säger han senare: »Till belysande av den kallblodiga hingsthållningens nuvarande omfattning kan jag nämna, att år 1920 funnos 1,767 premierade kallblodiga hingstar, ett antal varmed minst 90- å 100,000 ston kunnat betjänas, under det att i verkligheten endast 43,852 blivit betäckta av dessa hingstar. Beträffande särskilt ardennerhingstarna uppgick år 1915 antalet premierade sådana till 736 st. År 1920 hade antalet stigit till 1,315 st., en ökning alltså av 579 hingstar under loppet av 5 år.»

Ett uttalande, som också kan tjäna till stöd för vad jag förut sagt, skall jag också be att få relatera. När jag reste hem för att fira påsk fick jag sällskap med en f. d. ledamot av denna kammare, och han talade om, att han varit inne i Skara för att åse premieringarna av hingstar, och vidare nämnde han, att av framförda 18 hingstar var det endast 7 st., som blivit premierade. Och han tillade, att det kan ju vara lika gott, att icke de andra hingstarna blevo premierade, ty vi ha nu icke ens för de bästa hingstarna tillgång på ett tillräckligt antal ston. Jag bör kanske nämna, att denna person icke var partivän till mig utan i stället partivän till motionären i denna fråga, herr Fjellman.

Jag vågar påstå, att vad jag här anfört och citerat bevisar, att för närvarande icke finnes något slags nödläge, som motiverar, att staten nu vidtager några särskilda åtgärder för att främja hästaveln. Kommer den tiden, då bönderna kunna sälja sina hästar, tror jag också, att det skall vara möjligt att på annat sätt få medel till att upphjälpa häststammen.

Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)

En av de omständigheter som jag ytterligare skulle vilja vända mig emot är vadhållning, men man har redan från olika håll bemött vad som sagts i det avseendet. Jag kan för min del icke finna, att dessa spel äro någonting annat än ett sätt att oärligt komma över andra människors egendom, och det förhållandet, att spel om pengar redan förekomma, kan väl icke vara något skäl, varför vi här ytterligare skulle utvidga dessa spel. Om jag begår en orätt, så kan jag väl icke skylla ifrån mig med att säga, att även andra människor begått orätt.

Det är emellertid ännu en sak, som gör, att jag för min del aldrig kan gå med på dessa totalisatorspel. Enligt min övertygelse är nämligen ett grymt djurplågeri förenat därmed, och det var huvudsakligen för att få säga detta, som jag begärt ordet i denna fråga. Jag tillåter mig först citera vad utskottet 1920, som behandlat denna fråga, säger. Det citerar först utskottet 1911, som skrev följande: »I en enquête, som företogs bland landets veterinärer för 13 år sedan rörande kapplöpningarna, uttalade sig 160 — mestadels privat-, distrikts- och länsveterinärer — i den riktningen, att kapplöpningarna ofta äro förenade med djurplågeri. Till samma resultat kom därjämte såväl en stuteriveterinär som ock åtskilliga bland arméns tjänstgörande veterinärer.» Denna omständighet har gjort, att utskottet ansett sig även böra betrakta frågan från denna synpunkt.

Själva kapplöpningen föregås av en s. k. träning, d. v. s. förberedelse till löpningen. Huru denna tillgår beskrevs på sin tid i en av professor John Vennerholm redigerad och från veterinärinstitutet av professor Lindqvist expedierad djurskyddstidskrift. Däri heter det: »Träningen tillgår så, att under den tid av omkring 4 månader hästen tränas han var 10:de å 14:de dag svepes in i tjocka ylletäcken så grundligt, att han enbart därigenom råkar i svettning. Detta sker på aftonen. Följande morgon föres han ut och motioneras med täckena på, till dess svetten strömmar av honom. Nu föres han åter in, täckes ånyo för att undergå s. k. eftersvettning. Slutligen frampå kvällen, alltså 24 timmar efter första täckningen, torkas han åter torr och täckes på vanligt sätt. Man må till sporten stå i vad förhållande som helst, så får man väl ändå svårt för att resonera bort det djurplågeri, som måste ligga i en sådan behandling av djuren.» Så långt utskottet.

För egen del har jag på grund av mitt föregående haft ganska rikliga tillfällen att iakttaga, hur träningen tillgår, och jag vågar också påstå, att särskilt träningen, men även själva löpningen utgör ett djurplågeri i ganska hög grad. Finnes det väl för övrigt någon i denna kammare, som i verkligheten tror, att en häst anstränger sig ibland ända till döds bara av den orsaken, att han skall få sträcka

*Ang.
anordnande av
s. k. totalisator
vid
hästtävlingar.
(Forts.)*

ut riktigt under loppet. Tror ni, mina damer och herrar, att den oro, som en kapplöpningshäst visar omedelbart före löpningen, då han anar att denna skall börja, är en önskan att så fort som möjligt komma fram till målet? Nej, det tror jag väl ändå icke, att någon av eder inbillar sig. För egen del tror jag, att denna oro har sin grund i den ängslan, som särskilt hästar av den varmlodiga rasen känna, när de stå inför en svår uppgift, ängslan för att ånyo liksom under träningen få känna piskans slag och sporrarnas hugg.

Herr talman! Då jag icke vill medverka till att göra dessa djurplågeritillställningar mera eftersökta och mera talrikt förekommande, vilket givetvis skulle bli fallet, om vi tillåte anordnande av vadhållning förmedelst totalisator, har jag för min del icke kunnat vara med om att yrka bifall till motionen, utan ber i stället att få yrka avslag såväl på motionen som på utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Voteringen utvisade 103 ja mot 93 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.*

Vidare upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter.

Under punkten 38 i nionde huvudtiteln av innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen dels, med uteslutande ur riksstaten av ordinarie förslagsanslaget å 100,000 kronor till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, upptaga till samma ändamål ett ordinarie förslagsanslag, högst å 120,000 kronor, för år räknat, med hela beloppet eller 120,000 kronor, dels ock till förhöjda understöd åt elever vid lägre lantbruks-

undervisningsanstalter å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts framställning med den ändring, att ifrågakvarande anslag av utskottet ansetts böra upptagas såsom »förslagsanslag» i stället för »förslagsanslag, högst».

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby och *Carl E. Eriksson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte dels, med uteslutande — — — lika med Kungl. Maj:ts förslag — — — ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande, har jag till detsamma fogat en reservation. Härmed förhåller det sig på följande sätt. När det varit fråga om att bevilja anslag till den lägre lantbruksundervisningen, har under alla de år jag tillhört jordbruksutskottet den praxis varit rådande, att man bordlagt denna fråga vid behandlingen av huvudtiteln i avvaktan på att statsutskottet, som har att behandla anslagen till folkhögskolorna, avgivit sitt yttrande om dessa anslag och riksdagen däröver fattat beslut. Man har nämligen ansett, att ensartade grunder borde gälla vid beviljande av anslagen för folkhögskolorna och för de skolor, varom nu är fråga. Så har även skett i år. När avdelningen behandlade huvudtiteln och kom till punkt 33, bordlades detta ärende i avvaktan på statsutskottets och riksdagens beslut angående folkhögskolorna. Som herrarna torde känna till, tillstyrkte statsutskottet Kungl. Maj:ts framställning i vad gällde åttonde huvudtiteln och ansåg alltså, att man borde göra anslaget till folkhögskolorna till ett förslagsanslag, högst, d. v. s. man ville taga bort anslaget natur av förslagsanslag och riksdagen biföll denna utskottets hemställan. När sedan frågan om anslagen till lantmannaskolorna upptogs till behandling i jordbruksutskottet, var utskottets majoritet icke belåten med det sätt, varpå statsutskottet behandlat nyssnämnda ärende. Detta framgår ju icke direkt av motiveringen, men faktiskt var det starkt på tal, att man på något sätt skulle uttrycka sin missbelåtenhet. För min del får jag säga, att vi medlemmar av jordbruksutskottet ingalunda ha någon anledning att klandra statsutskottet. Detta utskott hade lagt fram sitt förslag för riksdagen, och riksdagen godkände utskottets hemställan. Hade jordbruksutskottets medlemmar ansett, att något klandervärt förelåg från statsutskottets sida, så hade det ju varit tillfälle att föra fram detta vid ärendets behandling i kammaren. Så skedde emellertid icke.

Nu har utskottets majoritet velat ändra detta anslag till lantmannaskolorna från att vara förslagsanslag, högst, till att vara förslagsanslag. För min del står jag emellertid kvar på den ståndpunkt, som jordbruksutskottet i alla tider, så vitt jag vet, har iakttagit, nämligen att det bör råda likformighet mellan folkhögskolorna och lantmannas-

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.

(Forts.)

skolorna beträffande nu förevarande anslag. Utskottet säger sig vara förvissat om, att detta anslag i vilket fall som helst icke kommer att överskridas, och det har ju upplysts i utskottet, att det för förra året uppstod en behållning på anslaget. Vederbörande föredragande i lantbruksstyrelsen har också förklarat, att han beträffande innevarande år trodde, att anslaget icke skulle behöva överskridas.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre, utan har endast velat påvisa, huru detta ärende förut har behandlats och hurusom man varit enig inom jordbruketsutskottet att likformighet i fråga om anslagens natur borde råda mellan å ena sidan lantmannaskolorna och å andra sidan folkhögskolorna. Det är av denna anledning jag reserverat mig, och jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Eriksson i Ljusdal avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets förslag och herr Johanssons i Uppmälby reservation är den, att herr Johansson vill, att anslaget — det gäller således icke beloppet — skall erhålla en bestämd begränsning, medan utskottet anser, att anslaget bör såsom hittills utgå såsom ett förslagsanslag.

Detta anslag utgick före år 1917 som ett bestämt anslag. Det visade sig då, att det var förenat med mycket stora svårigheter att fördela anslaget. Som kammarens ledamöter torde veta, är anslaget nämligen avsett att i form av stipendier utdelas till mindre bemedlade, som besöka de lägre lantbruksskolorna, lantmannaskolorna, lanthushållsskolorna, de kvinnliga mejeriskolorna m. fl. undervisningsanstalter. Dessa stipendier utgå med rätt små belopp, och utgöras dels av årsanslag med 140 kronor till obemedlade och 80 kronor till mindre bemedlade elever, dels ock av vissa månadsanslag med 35 kronor till obemedlade och 20 kronor till mindre bemedlade elever. Det har emellertid visat sig, att det är svårt att på ett tillfredsställande sätt fördela anslagen ifråga beroende på, att kurserna vid de olika skolorna hållas under skilda tider under årets lopp. Lantbruksstyrelsen vet icke, när styrelsen börjar utdela beloppen, huruvida anslaget skall räcka till för hela året. Är styrelsen för frikostig med premierna till de kurser, som hållas i början av året, så räcker icke anslaget till slutet av året, och då erhålla de kurser, som då pågå — det brukar vara kurserna vid de kvinnliga skolorna — ingenting. Om lantbruksstyrelsen återigen håller tillbaka för mycket i början, så uppstår överskott på anslaget vid årets slut. Det är således fullständigt olämpligt att från början fastställa ett begränsat belopp, och jag hänvisar i detta avseende till de skäl, som jordbruksutskottet anförde i sitt utlåtande vid 1917 års riksdag, skäl, som synas mig mycket talande. Det var på grund av regeringens hemställan, som anslaget då förändrades från förslagsanslag, högst — premierna utdelades då av behållningssällskapen — till förslagsanslag. Sedermera har anslaget visserligen något år blivit överskridet, men i allmänhet har detta icke varit fallet, och under de senaste två åren hava överskott uppkommit. Jag

tror därför icke, att det inverkar på budgeten, om anslaget blir fixerat eller såsom nu fortfar att vara förslagsanslag.

Det var glädjande att höra den ärade reservantens anförande nyss. Han hade ett enda skäl för sitt yrkande om avslag på utskottets hemställan och om bifall till reservationen, nämligen att statsutskottet hade följt de principer, som han förfäktade, i fråga om stipendier till folkhögskolorna. Då riksdagen bifallit statsutskottets förslag i fråga om dessa senare skolor, hade riksdagen också, menade han, fastställt principen för anslagen till lantmannaskolorna m. fl. Jag vill då erinra om, att statsutskottet aldrig motiverade sitt förslag. Statsutskottet hemställde endast om bifall till Kungl. Maj:ts förslag och kammaren visste antagligen icke vad detta innebar, lika litet som någon annan, som icke noggrant studerat det kungl. förslaget, vilket vi i jordbruksutskottet naturligtvis fått göra. Om nu statsutskottet av förbiseende, eller vad anledningen kan vara, begått ett misstag, så förstår jag icke, varför detta misstag nödvändigt måste göras, när det gäller lantmannaskolorna m. fl. Det förefaller mig, som om ingen avundsjuka behövde råda mellan dessa skolor. Jag är själv ordförande i en folkhögskola, och jag skall visst icke missunna lantbruksskolorna m. fl., om premierna till dessa skolor utdelas så, att anslaget kan tillgodogöras i hela sin utsträckning, även om folkhögskolorna skulle komma i en sämre ställning.

Man har sagt, att man måste begränsa anslagen under de svåra tider, i vilka vi befinna oss, och man har talat om arbetslösheten. Men är det inte just under de tider, då det finnes arbetslösa, lämpligt att söka genom stipendier hjälpa dem, som kanske för tillfället icke ha något annat att göra, att förskaffa sig större kunskaper, än de ha. att utbilda sig på ett område, där de behöva utbildning? Jag håller före, att arbetslösheten är ett av de starkaste skälen för att icke vara för njugg härvidlag. Ty det är väl vida bättre att dela ut stipendier åt folket, så att det kan erhålla undervisning, än att utdela arbetslöshetsunderstöd. Visserligen kan ju blott ett litet fåtal komma i åtnjutande av stipendierna, men för varje person, som man kan plocka bort från de arbetslösas led genom att sätta honom i skola, är något vunnet. Jag erkänner, att det blott kan gälla några hundratal, men det är dock något.

Jag vågar därför hemställa till kammaren att följa jordbruksutskottet, även om statsutskottet kommit in på en annan linje, och jag hoppas, att statsutskottet, som ju är ett mäktigt utskott, icke skall känna sig på något sätt förnärmat genom ett dylikt beslut.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Ytligt sett kan man ju tycka, att denna fråga icke är någon stor fråga, som bör föranleda några meningsutbyten här. Utskottet har ju föreslagit, att ifrågavarande anslag skall utgå i form av förslagsanslag, alltså att det skall kunna gå upp till vilket belopp som helst, som behöves, under det reservanterna ha följt Kungl. Maj:t och föreslagit, att det skall beviljas såsom ett förslagsanslag, högst. Men ser man litet vidare

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstaller.
(Forts.)

på denna sak, är det en fråga av ganska stor principiell innebörd, och jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle återigen iramhålla och uppvisa, vilka fel vår nuvarande budgetbehandling lider av genom den sprängning av densamma på flera olika utskott, som uppkommit. Det händer ofantligt många gånger, att genom att det ena av de utskott, som behandla budgetfrågor, följt de allmänt gängse principerna och genom att ett annat utskott därefter i en detalj avviker från dessa, det uppstår oregelbundenheter och inadvvertenser i budgetväsendet, som sedan breda ut sig och medföra en betydande olägenhet och en bestämd fara med hänsyn till sammanhanget i det hela.

Denna fråga är icke så stor, ytligt sett, men om vi tänka på hur ärendet ligger, finna vi följande. Kungl. Maj:t har framhållit, att man på alla punkter, där det är möjligt, av sparsamhets-skäl bör indraga och begränsa statens utgifter. Med denna motive-ring har Kungl. Maj:t beträffande ett anslag på åtonde huvudtiteln, som rör stipendier till folkhögskoleelever, och ett på nionde huvudtiteln, som rör stipendier till lantbrukselever, krävt, att anslagen skulle göras till förslagsanslag, högst, så att man skulle veta, att de icke kunna svälla ut hur mycket som helst. Statsutskottet behandlar först ärendet, i vad det rör folkhögskoleeleverna. I de bägge fallen äro förhållandena precis ensartade, och de skäl, som gälla för den ena gruppen, gälla jämväl för den andra. Statsutskottet tar naturligtvis under överbägande, huruvida de skäl, som anförts av Kungl. Maj:t, äro tillräckligt vägande, och så följer utskottet i sitt förslag Kungl. Maj:t. Sedan fattar riksdagen sitt beslut. Därvid säges inte ett ord ifrån jordbruksutskottets ledamöter, utan riksdagen beslutar att beträffande folkhögskoleeleverna sätta anslaget till förslagsanslag, högst. Och det kan icke ha förbigått jordbruksutskottets ledamöter, så vitt jag kan förstå, att denna fråga behandlades. Det upplystes nämligen nyss av en talare, som var ledamot i utskottet, att detta ärende inom jordbruksutskottet bordlagts i avvaktan av statsutskottets yttrande och riksdagens beslut. Till yttermera visso uppträdde för övrigt här i denna kammare — liksom, om jag minns rätt, i första kammaren — flera talare. Herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, och ytterligare en talare i denna kammare påpekade, att Kungl. Maj:ts förslag kunde anses väl strängt, men att han hoppades, att man skulle kunna frångå det tillvägagångssätt, som däri innebures, rätt snart. Dessa ärenden voro alltså då föremål för riksdagens uppmärksamhet bland annat på grund av berörda inlägg.

Sedan kommer jordbruksutskottet, någon vecka efter det utskottet bordlagt ärendet i avvaktan på statsutskottets utlåtande och riksdagens beslut, och föreslår, att anslaget till lantbruksskoleeleverna skall få naturen av förslagsanslag. Och här finnes icke ens motion väckt i denna sak. Jag måste säga, att det kan inte vara riktigt, att vår budgetbehandling får lov att fortgå på det sättet, att riksdagen ena dagen på tillstyrkan av ett visst utskott handlar på ett visst sätt och den andra dagen på tillstyrkan av ett annat

utskott på ett rakt motsatt, ty då blir ju det hela fullständigt virrvarr för dem, som skola hålla ihop budgetväsendet i landet. Vi måste följa enhetliga principer. Jag medger gärna, att det kan anföras många skäl mot förslaget att ge detta anslag naturen av ett förslagsanslag, högst, men då de skäl, rena sparsamhetsskäl, som Kungl. Maj:t anført, redan prövats av riksdagen i sammanhang med en annan anslagspost, skulle det väl vara bra orimligt, om man skulle förfara på annat sätt i nu föreliggande ärende.

Då det förra anslaget förekommit inom den avdelning av statsutskottet, där jag är ledamot, och där varit föremål för överläggningar, på grundval av vilka vi fattat ställning till frågan, har jag, herr talman, icke kunnat underlåta att framhålla, att det borde fattas enahanda beslut i detta fall, och att det är en ren orimlighet, om det blir annorlunda ställt på denna punkt. Antingen skall det vara förslagsanslag i båda fallen eller också i båda fallen förslagsanslag, högst. Ty det blir en fullständig oreda i budgetväsendet, om man den ena dagen gör så och den andra dagen på ett annat sätt.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Råstock och *Eriksson* i Grängesberg.

Herr *Hermelin*: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har redan gentemot det anförande, som herr *Johansson* i Uppmälby nyss hade, försvarat utskottets ställning och det slut, vartill utskottet kommit. Jag skall därför icke beröra vad utskottet framhållit utan i stället upptaga till diskussion vad herr *Rydén* nu närmast sagt.

Herr *Rydén* har kommit in på en fråga, som vi veta även tidigare legat honom om hjärtat. Han reagerar mot den dualism, som ofta kommer till synes i fråga om de anslagsbehandlande utskotten. Jag kan ge herr *Rydén* innerligt rätt i att detta förhållande kanske inte är så lyckligt, utan att det borde vara en gemensam ledning för beviljandet av statsutgifterna. Men även om det skulle vara ett enda utskott, så bleve väl arbetet dock fördelat på olika avdelningar, varvid de särskilda avdelningarna möjligtvis kunde komma att representera vissa särintressen. Vidare är det ju givet, att man måste taga hänsyn till de olika anslagens natur och det sätt, varpå de skola utbetalas. Även om såväl anslaget till stipendier åt elever vid folkhögskolorna som det nu förevarande anslaget till stipendier åt lantbruksskolornas elever hade tillhört statsutskottets förberedande behandling, tror jag, att man, såsom jordbruksutskottets ärade ordförande nyss nämnde, kanhända fått behandla dessa båda anslag litet olika på grund av att de utbetalas på olika sätt. Jag ber att få nämna för kammaren, att före år 1917 var detta anslag till stipendier åt elever vid lantmannaskolor, lantushålls- och lantbruksskolor, kvinnliga lantushållsskolor i Norrland och Dalarna, de fasta små-

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)

brukarekurserna, ja även till de lägre mejeriskolorna för kvinnor — det är ett flertal olika skolformer — ett fast anslag, som hushållningssällskapen fingo direkt på sig uppdelat, varefter varje hushållningssällskap inom sitt område verkställde stipendieutdelningen. Detta ändrades 1917 så att det överläts till lantbruksstyrelsen att efter en särskild individuell prövning ombesörja utdelningen av dessa olika stipendier. Det ansågs då nödvändigt, såsom utskottets ordförande även nämnde, att ändra anslaget till ett förslagsanslag, därför att man inte kunde vid början av året överblicka, vilka skolor och elever som skulle kunna komma i fråga till årets slut. Därvid kommo folkhögskolorna helt påpassligt att följa med och fingo även sitt anslag ändrat till förslagsanslag. Nu förhåller det sig så, att anslaget till folkhögskolorna på en gång fördelas av skolöverstyrelsen till respektive folkhögskolor, varefter folkhögskolornas styrelser själva utdela stipendierna till de belopp, man har råd till, beroende på antalet behövande elever. Lantbruksstyrelsen verkställer återigen individuell prövning till ett högsta belopp för varje elev och skola. Man har också noga sökt hålla sig inom den ram riksdagen beviljat. Någon gång har man rent av måst hålla sig under det beviljade beloppet för att icke riskera ett överskridande. Blott någon gång har man obetydligt överskridit beviljade anslagsbeloppet med kanske något hundratal kronor. Jag tror, att om man nu skulle ändra detta anslag till ett förslagsanslag, *högst*, så skulle det bli ytterst svårt för lantbruksstyrelsen att precisera dessa stipendier, vilka naturligtvis för att kunna göra sin nytta icke böra utgå först i slutet av året eller året efter det kursen genomgåts utan, till elevens fördel, i omedelbart samband med kursen. När nu lantbruksstyrelsen alltid visat ett allvarligt bemödande att hålla sig inom ramen av det beviljade anslaget, så synes det mig icke finnas någon anledning att nu till förfång för eleverna försvåra utdelningen av dessa stipendier. Huruvida det funnits någon anledning att beträffande anslaget till folkhögskolorna insätta ordet »*högst*» eller icke, det känner jag ej. Jag skulle dock icke tro, att så där heller varit förhållandet. Men dessa stipendier utdelas som sagt i varje fall på ett helt annat sätt än de övriga här omnämnda. Nu har ju Kungl. Maj:ts uppdragit åt skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att utarbeta förnyade och gemensamma bestämmelser för utbetalandet av dessa stipendier. Detta arbete har emellertid, såvitt jag gjort mig underrättad, ännu icke fortskridit längre, än att på skolöverstyrelsens anmodan hållits ett enda sammanträde. Jag tycker, att det vore skäl att avvakta resultatet av denna utredning, innan man här går till en kanske olämplig ändring i fråga om denna stipendieutdelning.

Till sist vill jag säga, att i fråga om årets anslag — såvitt jag kunnat utläsa ur Kungl. Maj:ts proposition angående åttonde och nionde huvudtitlarna — så har beträffande anslaget till folkhögskolorna icke gjorts någon nedsättning i beloppet utan endast den ändringen att anslaget förvandlats till förslagsanslag, *högst*, medan återigen stipendieanslaget för jordbruksdepartementets räkning väsent-

ligen nedprutats. Där har det av sparsamhetsskäl blivit en nedskrivning av själva anslagsbeloppet. En sådan nedskrivning har icke skett beträffande åttonde huvudditelns anslag, och detta är för mig en ytterligare anledning, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.*

(Forts.)

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Då chefen för jordbruksdepartementet av tjänsteresa är förhindrad att närvara, anhåller jag om tillåtelse att få säga några ord i denna fråga, därför att dess principiella innebörd ju är betydligt viktigare än det penningebelopp det kan komma att röra sig om vid förvaltningen av detta anslag i och för sig.

Då jag tog emot uppdraget att uppgöra den budget, med vilken jag skulle möta 1922 års riksdag, så hade jag den ingalunda angenäma uppgiften att gå från den ene departementschefen till den andre och med honom och hans statssekreterare se till, vilka åtgärder man kunde vidtaga för att minska utgifterna. Alla hade ju nämligen sagt, att ett kardinalvillkor för att komma tillbaka till bättre förhållanden var att utgifterna minskades. För att man skall kunna hålla hand över budgeten är det uppenbart, att man måste ha möjlighet att ge direktiv för anslagens användning. Jag har därför sökt sträva efter att vid sidan av en så långt gående sparsamhet som möjligt även ernå en enhetlig behandling av anslagen. Därför har jag måst kräva, bland annat att ordet högst insattes vid vissa anslag, där det naturligtvis av departementschefen icke ansågs önskvärt och ännu mindre av ämbetsverken. Ty här är det två alldeles motsatta intressen. Det är ju ingenting, som är så behagligt som att vara generaldirektör i ett ämbetsverk, där man har pengar att taga till allt som begäres. Och det är ingenting, som skulle vara behagligare än att vara chef för finansdepartementet och kunna säga ja och amen till allt vad människorna komma och begära. Ty då är man en snäll och prätig karl. Men kan man inte vara med om allting som begäres, då är man ena stunden en barbar och den andra stunden en människa, som inte tar hänsyn till andras rättmätiga intressen. Här i riksdagen bedömas frågorna från olika synpunkter. När t. ex. jordbruksfrågor behandlas, så ligga jordbrukarna i selen för att mobilisera största möjliga antal till förmån för att få anslagen så höga som möjligt. Härefter tog man utan samvetsbetänkligheter 600,000 kronor från en ganska tom kassa för att ge — till vad? Ja, det är inte riktigt klart, vart man gett det. Det mesta kommer nog dit man inte vill. Nu äro vi inne på en annan fråga, som kan synas vara en bagatell i och för sig. Man säger: varför skola inte dessa skolor kunna få lita till statens givmildhet i en alldeles särskild grad? Ja, det är naturligtvis därför att vi skola försöka dela ut hävorna så rättvist som möjligt. Och då man nu har i fråga om förvaltningen sagt, att man vill skriva dit ordet högst vid anslagen till folkhögskolorna, så kan jag inte förstå denna rädsla för att sätta in det lilla ordet även här. Den siste ärade talaren gav ju den mest talande motivering för ett bifall till reserva-

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)

tionen, fastän han slutade med att yrka bifall till utskottets hemställan. Han konstaterade, att lantbruksstyrelsen, trots att detta anslag hittills icke varit ett förslagsanslag, högst, likväl under de senare åren hållit sig inom anslagsbeloppets ram. Under sådana omständigheter kan jag inte finna, att man behöver hysa någon ångslan för den nu föreslagna ändringen. Det behövs, att vi få ordning i förvaltningen. Är det nu så, att riksdagens olika utskott ha skilda uppfattningar om denna förvaltningsprincip, så bör naturligtvis riksdagen i det fallet korrigera utskotten och leda in dem på rätt spår. Mer än någonsin behövs detta under de kommande åren. Ty vi skola inte fördölja för oss, att för varje dag blir situationen svårare och svårare, beroende på att inkomsterna icke kunna hålla jämna steg med de stegrade anspråken på statskassan. Den som skall uppgöra nästa statsreglering, han bör allt vara beredd att sätta ordet högst även vid en hel del anslag, som nu äro befriade från det ordet. Men han får en mycket dålig vägledning, om riksdagen nu följer andra kammarens förste vice talman. Den som skall göra upp nästa budget, han behöver vägledning i riksdagens bestämda vilja att inte reglera hit och dit utan följa vissa principer, som kunna säkerställa, att de beräkningar, som göras, också i någon mån hålla måttet. Det går icke att lagstifta på det sättet, att vi säga, att detta anslag får icke följa vanliga regleringsprinciper, därför att det är avsett för en viss bestämd grupp av anslagstagare, utan vad man har att se till, det är: kan vederbörande ämbetsverk administrera sin verksamhet, om man sätter till den och den bestämmelsen för anslaget användning? De föregående årens förvaltning av detta anslag har visat, att det kan lantbruksstyrelsen. När lantbruksstyrelsen har visat, att den kan göra det, bör icke riksdagen för detta speciella fall fatta ett alldeles särskilt beslut, när vi nu hava börjat gå in på den vägen, att vi vilja jämställa allesammans så långt det är möjligt. Jag måste för min del på det varmaste förorda hos kammaren, att kammaren ville ansluta sig till reservationen. Då jag gör det, gör jag det på helt naturliga skäl icke av den bevekelsegrunden, att jag skulle missunna de unga män och kvinnor, och äldre också, som kunna befinnas intresserade av att söka sig in vid dessa skolor, att komma i åtnjutande av det anslag, som staten kan anse sig hava råd att lämna åt denna verksamhet. Jag anser för min del, att i den budget, som vi nu behandla, vi icke hava råd att offra mer på denna verksamhet än vad som är angivet i anslagssumman, och därför måste jag skriva dit ordet »högst». Det är bättre för vederbörande myndigheter att veta, att de just hava detta anslag att röra sig med och därefter kunna göra upp sin budget, än att icke hava en bestämd gräns.

Det torde nog vara ofrånkomligt, att vi i höst måste konstatera, att en del av de beräknade inkomsterna hava uteblivit. Jag beskylldes i början av riksdagen under remissdebatten från flera talares sida för att jag hade i för hög grad angripit kassafonden för utgifternas täckande. Jag gjorde dock mitt bästa för att icke behöva taga för mycket av kassafonden. Men vill icke riksdagen taga hänsyn till

de små regler man skjuter för här och där, får riksdagen taga konsekvenserna därav genom att taga emot nya skattematsedlar. Det kan icke skaffas penningar på annat sätt än genom att taga ut nya skatter. Då dessa skatter ej kunna uttagas, så vitt jag kan bedöma, efter den gamla metoden eller med ytterligare skärpning av de äldre skattetitlarna, åtminstone icke i någon större omfattning, måste man söka efter nya skattekällor, som naturligtvis måste träffa samma människor. Men de få taga den slant som ligger i andra facket i portmonnän. Dessa saker hänga så intimt tillsammans, och när jag ser dem i ett samband, blir icke den fråga, vi nu diskutera, en liten bagatellfråga, utan det kan sägas, att den utgör egentligen ett stöd för, att man skriver dit »högst» på en hel del andra anslag också, där det kan behövas. Framför allt har det under de senare årens regleringar visat sig vara av stort behov, att man får göra det. Men skulle riksdagen anse, att den bedömer denna sak bättre än Kungl. Maj:t, så beslutar riksdagen naturligtvis också efter detta bedömande. Då får emellertid riksdagen också vara god att utan knot taga de konsekvenser, som följa av ett sådant beslut.

*Ang.
understöd åt
clever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

Jag har, herr talman, ansett mig vara skyldig framhålla dessa synpunkter, då den ekonomiska sidan här bör hava sitt vederbörliga utrymme vid bedömandet av denna fråga.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag kan underskriva och även skänka mitt ringa understöd åt de riktlinjer, vilka herr finansministern nu uppdragit. Vi måste iakttaga allra största sparsamhet med statens medel och se till, att skatte-skraven användes så mildt som möjligt. Vi måste även iakttaga sparsamhet icke allenast med blicken på årets budget utan även på framtidens budgeter. Herr finansministern har således fullkomligt rätt i sin uttalade uppfattning, men, herr finansminister, var det icke omotiverat att komma fram med detta uttalande, då det gällde föreliggande spörsmål?

Herr finansministern yttrade, att han, för att få budgeten att gå ihop, måste anmoda samtliga sina kolleger att minska sina anspråk. Men, herr finansminister, om ordet »högst» hade borttagits, då det gällde detta anslag på jordbruksdepartementets budget, så hade ni icke kunnat hava anledning att ens med ett öre höja budgeten. Ordet »högst» inverkar här icke på budgeten. Ni måste till grund för edra beräkningar lägga de anslag, som utgått under de föregående åren. Nu har det visat sig, att för år 1921 ett överskott uppstått på anslaget i fråga av 8,271 kronor, och det kommer, såvitt man kan se, att för innevarande år bliva ett överskott på 20,000 kronor. Ni hade således icke med dessa siffror till hands haft ringaste anledning att höja utan möjligtvis snarare anledning att minska den anslagssumma, som ni skulle begära av riksdagen.

Herr Rydén drog en parallell mellan eleverna vid folkhögskolorna och eleverna vid de skolor, som det nu är fråga om. Den jämförelsen är fullständigt ohållbar. Ty det anslag på åttonde huvudtiteln, som användes till stipendier för folkhögskoleeleverna, gäller blott en

*Ang.
understöd åt
clever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

skolform, och utdelningen kan, såvitt jag kan förstå, ske på en gång. Men förevarande anslag gäller ett flertal skolor, som avsluta sina kurser olika tider på året. Jag tror därför, att man icke bör lägga det beslut, som fattats rörande folkhögskolorna, till grund för beslutet rörande lantmannaskolorna m. m.

Mig förefaller, att just under tider, då man önskar att folket skall skaffa sig så stor upplysning som möjligt, det skall vara olämpligt, att vederbörande inte ens kan utnyttja de anslag, som riksdagen anvisat, av rädsla för att icke kunna överskåda dessa anslag, därför att fördelningen skall ske på så olika tider på året, och det förefaller mig svårt, att man av dessa principiella skäl icke skall lämna tillräckligt med stipendier till de fattiga ynglingar och flickor, som vilja öka sina kunskaper.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag kan icke, trots att herr Rydén tidigare i debatten berört den saken, underlåta att säga, att det förefaller mig vara synnerligen egendomligt, om riksdagen icke nu skulle vara med om att sätta in ordet »högst», när det gäller denna skolform, då man inte för mer än omkring en månad sedan satte dit ordet »högst», när det gällde folkhögskolorna.

Hurudant är nu verkliga läget? Jo, det verkliga läget är, att folkhögskolorna äro allmänbildande, men dessa lantmannaskolor yrkeskolor. Vi hava yrkesskolor av olika slag för industriarbetare. Dessa yrkesskolor för industriarbetare få intet som helst bidrag för att med stipendier i någon form hjälpa lärjungarna. Om man sålunda ser på själva saken, borde folkhögskolorna i första hand hava bidrag och lantmannaskolorna först i andra hand. Hittills hava folkhögskolorna och lantmannaskolorna varit jämställda. Att nu fatta ett beslut, som skulle giva lantmannaskolornas elever en fördel framför folkhögskolornas måste jag beteckna såsom synnerligen egendomligt.

Man har nu anfört, att det skulle vara särskilda administrativa skäl som gjorde, att man skulle gå en annan väg här än när det gäller folkhögskolorna. Jag vill icke förneka, att det i någon mån kan vara en skillnad, därför att dessa skolor äro av mera varierande slag, men det är icke rätt, som herr förste vice talmannen säger, att folkhögskolorna äro ensartade. Vi hava folkhögskolor med vinterkurser, vi hava folkhögskolor med sommarkurser, och vi hava folkhögskolor med kvinnliga kurser. Det är sålunda icke en utan olika kurser även där. Så nog uppstå även där svårigheter.

Det beslut, riksdagen fattade, att sätta in »högst» framför anslaget till folkhögskolorna har inom folkhögskolevärlden väckt en ganska stor pessimism och förstämning. Man säger, att det kommer att till hösten bli synnerligen svårt att veta vad man skall lova eleverna i fråga om bidrag till den kurs, som kommer. Det är alldeles riktigt, att så kommer att bli. Men kan det då vara rimligt att lämna en grupp elever, vilka ej hava sämre ekonomisk ställning utan i allmänhet bättre ekonomisk ställning än folkhögskolornas elever, en säkrare och bättre hjälp, än vad eleverna vid folkhögskolorna få?

Nu säger herr förste vice talmannen, att anslaget förut icke överskridits. Det kan vara sant, och förslagsanslaget till folkhögskolorna för 1920 har såvitt jag minnes rätt icke heller överskridits, men vad veta vi om årets anslag? Därom veta herr förste vice talmannen och jag lika litet. Är det så, att det icke överskrides, då tycker jag, att herr förste vice talmannen och utskottet skulle utan betänkande kunna vara med om att sätta in ordet »högst». Jag har ingen som helst avoghet mot dessa skolor eller mot att de hjälpas på alla möjliga sätt, men jag vill inte vara med om att sätta eleverna i dessa skolor i bättre ställning än eleverna i folkhögskolorna. De hava följts åt under de gångna tiderna, och jag anser, att de böra göra det även i fortsättningen. Därför vädjar jag till kammaren att, trots det behjärtansvärda i vad herr förste vice talmannen sade, nämligen att det är viktigt att alla yrkesidkare få undervisning och kunskap på sina områden, icke gå till den överdriften, att man ställer dessa elever i bättre ställning än folkhögskolornas.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Herr finansministern betonade ett par gånger ganska kraftigt, att om riksdagen ginge med på utskottets förslag, riksdagen finge taga konsekvenserna. Det är alldeles riktigt, men jag tror, att riksdagen i detta fall kan taga konsekvenserna. Jag vågar påstå, att det är få anslag, där penningarna äro så väl använda, som där man hjälper de fattiga unga männen som ha intresse i vår modernäring att få utbildning. Nu är det så, att de fattiga hemmen, småbrukare- och andra lantbrukarehem, icke hava möjlighet att bekosta undervisningen, utan de behöva stipendierna för att de unga skola kunna få denna undervisning. För några år tillbaka föll ordet »högst» bort, och det har gjort, att anslagen till dessa lantmannaskolor, av såväl A-typ som B-typ, och folkhögskolorna ha fått betydligt större anslutning än tidigare. Och det är enligt min mening nödvändigt för att förhindra att vår modernäring, vårt lantbruk skall gå tillbaka, att man giver möjligheter genom stipendierna till att få en sådan utbildning. Vi kunna då frambringa större skördar av jorden, än om vi icke få någon undervisning alls på detta område. Därför tror jag, att de ökade utbetalningar från statskassan, som kunna föranledas genom att man tager bort ordet »högst», kan riksdagen mycket väl taga konsekvenserna av.

Det har som ett starkt skäl anförts både av herr Rydén och nu senast av herr Eriksson i Grängesberg, att då man icke fått ett förslagsanslag för folkhögskolornas elevstipendier, så bör det icke heller ske för lantmannaskolornas elever. Ja, det synes vara ett starkt skäl, men enligt min mening är det motsatsen. Ty om det förelegat en motion i den riktningen i statsutskottet, så hade vi åtminstone reservationsvis kunnat fått fram ett yrkande. Då vi icke kunde gå utom den kungl. propositionens ram, uttalade både herr Eriksson i Grängesberg och jag här i kammaren det önskemålet, att i nästa års statsverksproposition ordet »högst» skulle vara borta vid förslaget om folkhögskolornas elevstipendier. Om nu riksdagen i nu föreliggande ärende,

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.*

(Forts.)

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)

tager reservationen, så blir följden den, att Kungl. Maj:t har ingen som helst anledning att taga bort ordet »högst» nästa riksdag. Därför anser jag för min del det vara nödvändigt, att kammaren gör ett uttalande i enlighet med vad den innerst tänker och vill. De, som äro motståndare till detta, få naturligtvis rösta på det sättet, men de, som äro för, att vi skola få möjlighet till högre antal småbrukaresöner — och varför icke också döttrar — i dessa lantmannaskolor, böra vara med om att gå på utskottets förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Vibberbo instämde häruti.

Herr Hermelin: Ja, herr finansminister, det är givet, att man icke får lagstifta eller besluta hit och dit, men man får ju på samma gång se till, att man icke stelnar i principer utan även försöker gå fram de praktiska vägarna. Det är ju fullkomligt riktigt, att herr finansministern har givit ett allmänt direktiv, och det direktivet tycks egentligen handla om — såvitt man kan förstå av herr finansministerns uttalande — endast ordet »högst». Detta direktiv har accepterats i fråga om åttonde huvudtiteln och även av jordbruksministern. Men utöver denna sparsamhet har dock lantbruksstyrelsens generaldirektör, vilken, som ju chefen för finansdepartementet nämnde, kunde tycka det vara bra att ha pengar, på eget initiativ företagit en beskärning av 60,000 kr. från 1922 till 1923 genom att med detta belopp sätta ned anslaget till stipendierna. Han anser, att en sådan besparing torde kunna ernås. Ett motsvarande initiativ tyckes icke vara taget i fråga om åttonde huvudtiteln. Därför synes mig det vara en tämligen orättvis beskylldning, vad som här sades i fråga om sparsamhetssynpunkter och ämbetsverken, i synnerhet i vad gäller denna fråga. Jag tror alltså, att vid det förhållandet, att anslaget är nedprutat, det föreligger starka skäl att åtminstone detta år och tills dess man får en bättre utredning i frågan icke införa ordet »högst».

Herr finansministern frågade också, vart de där 600,000 kronorna till kalken skulle taga vägen. Då jag kände mig litet träffad, så vill jag svara på det och säga till herr finansministern, att jag tror, att det mesta och litet mer går till statens järnvägar. Och det tycker jag herr finansministern skulle kunna vara glad över.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Herr Hermelin replikerade mig med att statens järnvägar erhöle det mesta av de 600,000 kronor, som riksdagen för några dagar sedan beviljade till kalkfrakter. Ja, det blir att taga ur den ena handen och stoppa i den andra, så från min synpunkt kommer det icke att inverka mycket, ty det blir ju jag eller min efterträdare, som får skaffa pengar för att leverera in i statens järnvägars kassa. Ur nationalekonomisk synpunkt blir det således ingenting att vara glad över.

Men jag begärde ordet, därför att herr Bengtsson i Norup anförde, att det förhållandet att vi fingo bort ordet »högst» för något år sedan har gjort, att dessa skolor ha tillförts flera lärjungar. Det är väl icke den omständigheten, att ordet »högst» har stått där eller icke, som egentligen har gjort det, utan det är det förhållandet, att man har hållit antalet någorlunda i paritet med efterfrågan på platser. Men det är ju icke den saken vi egentligen strida om. Vi strida icke om anslagets storlek, utan frågan är, om detta anslag, från vilket det utdelas stipendier, skall behandlas efter samma grunder som andra anslag, från vilka man utdelar stipendier.

Nu vill jag säga det, att det har aldrig varit min avsikt att rikta någon anmärkning mot det ämbetsverk, som har förvaltats dessa medel. Jag vill säga detta gent emot den siste talaren. Ty detta ämbetsverk har ju förvaltats medlen så, att man utan risk för denna skolforms upprätthållande kan taga bort ordet »högst». Men om herrarna erinra sig den stråvan, som gjort sig gällande att sätta in det här ordet »högst» på en hel del andra anslag, och om riksdagen nu anser det vara överflödigt, att det står här, så skall det vara ett statsråd, som är ganska säker i sina stycken, som skall våga mot riksdagens opinion sätta dit ordet »högst» beträffande andra anslag. Och det är själva den principen, som jag vill försöka få fram.

Jag vill erinra herrarna om, att enligt budgetredovisningen för år 1921, som nu ligger på herrarnas bord, ha en hel del anslag under nämnda år överskridits med sammanlagt icke mindre än 24 miljoner kronor. Det är alla sådana anslag, där grunderna äro givna och beloppen äro satta efter gjorda beräkningar, men naturligtvis är det också en massa anslag, där man icke kunnat sätta ordet »högst». Det är dock ofrånkomligt, att i denna rad av anslag är det en hel del, där det skulle vara ganska hälsosamt för förvaltningen, om man kunde sätta till ordet »högst». Jag talar icke så mycket för den budget, som nu ligger på herrarnas bord till omprövning, jag tror, att den skall hålla sig. Men däremot är jag mycket tveksam, om detta årets budget, d. v. s. den som avser 1922 års förvaltning, håller sig. Det kunna icke de personer rå för, som ha gjort upp den budgeten, ty det har inträffat en rad av omständigheter, som de icke kunde bedöma. Men vid detta års slut, när budgeten 1 juli 1923—1 juli 1924 skall göras upp, då anmäla sig alla felräkningar, som man har fått kännning av. Men om vi gå emot en svår tid och det gäller att på alla sätt hålla tillbaka, då kan icke ett särskilt krav få betrakta sig, som om det vore en sådan utomordentlig samhällsangelägenhet, att vi just ur den synpunkten skulle, som herr förste vice talmannen sade, icke lägga något som helst hinder för, om det skulle vilja anmäla sig huru många som helst.

Jag tror därför, att det är riktigtast, att man följer reservanternas förslag, sådant som det föreligger. Och jag vill bestämt ännu en gång betona, att det är ingen animositet mot dessa skolor som ligger bakom en sådan uppfattning. Jag får försäkra herrarna, att när jag gick fram mot vissa anslag på åttonde huvudtiteln, så gjorde jag det med vetskap om, att jag skulle få orimligt mycket klander emot mig,

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre land-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)

och det gällde där anslag, som jag förut som riksdagsman har varit med om att arbeta fram under gynnsammare förhållanden. Men jag ansåg mig nu tvungen att säga ifrån, och jag tycker ändå, att samma lag, som får gälla för de små i det ena fallet, också kan få gälla för de små i det andra fallet. Därför tror jag det är riktigt, att riksdagen här följer reservanterna.

Herr Osberg: Herr talman! Det var egentligen herr Eriksson i Grängesberg, som uppkallade mig, när han gjorde en parallell mellan lantmannaskolorna och folkhögskolorna. Han sade ju icke direkt, att han ansåg de förra vara mindervärdiga, men det syntes framgå något i den stilen av hans yttrande, när han klassificerade lantmannaskolorna som vanliga yrkesskolor. Det är icke fallet, herr Eriksson i Grängesberg, utan i lantmannaskolorna förekomma allmäntbildande ämnen lika väl som i folkhögskolorna. Och det har stor betydelse på landsbygden, där folk i allmänhet icke har råd att skicka sina barn till två skolor, både lantmannaskolorna och folkhögskolorna. Man skall därför icke förblanda dessa två typer av skolor, ty de ha sin uppgift att fylla båda två. Och enligt min mening har lantmannaskolan en större uppgift att fylla för lantmännens vidkommande än folkhögskolan.

Nu får jag säga, att jag skulle ansett det vara bra, om man kunnat undvara ordet »högst» även för folkhögskolans vidkommande. Men jag har velat säga detta till herr Eriksson i Grängesberg, så att man icke skall tro, att lantmannaskolan är en ren yrkesskola. Den fortgår sex månader under vinterhalvåret, och de ämnen, som vanligen förekomma i folkhögskolan, förekomma även vid lantmannaskolan.

Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Blott ett ord till herr finansministern.

Vi ha ju infört olika former av anslag — bestämda anslag och även förslagsanslag — och det är meningen, att man skall i förekommande fall bruka dessa olika former. Och det beror framför allt på regeringens bedömande, när så skall ske. Det förefaller mig, att herr finansministern har alltför låg tanke om sin egen styrka och sin egen fasthet och även måhända sin efterträdares, då han säger, att därest vi i dag stryka ordet »högst» här, skall det ha till följd, att finansministern icke skall ha tillräcklig motståndskraft, när det gäller andra anslag som böra begränsas. Herr finansminister, jag har högre tankar om Er därvidlag, än Ni själv har.

Herr finansministern sökte skrämja kammaren med att säga, att anslagen på föregående års budget äro överskridna med 24 miljoner kronor, såvitt jag hörde siffran rätt. Är det icke att skjuta med alltför tungt artilleri att komma med dessa siffror, då det här gäller ett obetydligt anslag, som icke har överskridits under de senare åren? Och jag ber även att få fästa uppmärksamheten på, att jordbruksutskottet har understrukit, att lantbruksstyrelsen bör med

den största varsamhet framdeles, som hittills skett, handhava dessa medel. Jag tror, att faran för att det skulle inverka på andra anslag och faran för att anslaget skulle överskridas är mycket ringa.

*Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)*

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag tror, jag vet, vad lantmannaskolan har för syfte och ändamål. Jag har sagt, att det är en yrkesskola, och att det är en yrkesskola, vågar jag påstå, trots att herr Osberg bestrider det. Se på de yrkesskolor för industriarbetare som finnas. Även där förekomma allmäntbildande ämnen. Men det är yrkesskolor. Deras elever ha emellertid inga som helst stipendier av allmänna medel. Jag har icke yrkat på, att stipendierna skola tagas bort för lantmannaskolornas elever, men jag håller bestämt före, att de skola icke ha bättre fördelar än de elever, som gå i folkhögskolan, som är utslutande en allmänbildande skola. Ty staten har ju hittills hävdad den åsikten, att det är allmänbildningen, som i första hand skall stödjas. Jag anser således, att vad man här från den andra sidan yrkar innebär ett avsteg från en förut fastslagen princip, som är ytterligt betänkligt och leder in på vägar, som riksdagen bör betänka sig innan den beträder.

Herr R y d é n: Herr talman! Jag har rätt väl satt mig in i, huru dessa anslag behandlas och fördelas både beträffande den ena och den andra skolformen, och jag försäkrar, att det finns icke ett skäl av någon betydelse, som kan anföras till förmån för dessa stipendier vid lantmannaskolorna, som icke med samma styrka kan anföras i fråga om stipendierna vid folkhögskolorna. Och vi ha alltid behandlat dessa anslag lika och ansett, att så borde ske. På den tid, när det ena anslaget var ett bestämt anslag, som icke fick överskridas, så var det andra också ett bestämt anslag, och när det ändrades för det ena, så ändrades det för det andra. Vart skall det föra hän, om samma riksdag sätter det ena anslaget på ett sätt och det andra på ett annat sätt? Skall det ändras, så skall det ske samtidigt. Det är precis detsamma, som om det beträffande dyrtidstilläggen, vilka ju delas upp i olika titlar, som behandlas dels av statsutskottet dels av jordbruksutskottet, i de delar, som behandlas av jordbruksutskottet, skulle, sedan riksdagen behandlat dyrtidstilläggen för de statstjänare, som tillhöra statsutskottets område, från jordbruksutskottet föreslås andra villkor för de statstjänare, som lyda under jordbruksdepartementets område. Detta kan icke gå för sig, utan det måste vara ordning och reda. Skall det ändras, så skall det ändras samtidigt, och det skall vara lika. Jag återkommer till det, som kanske herrarna finna mycket skorrande, men som blir ett præterea censeo i fortsättningen av budgetbehandlingen, att det är icke möjligt att upprätthålla en ordentlig och enhetlig budgetbehandling, såvida man icke får denna slutligen lagd på ett håll. Ty om jordbruksutskottet i en fråga, där utskottet tycker, att det gäller ett jordbrukarnas klassintresse, behandlar den saken på ett annat sätt än det allmänt tillämpade, då blir det ingen annan utväg, än att

Ang.
understöd åt
elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter.
(Forts.)

jordbruksutskottet befrias från behandlingen av budgetärenden, och att det blir en enhetlig budgetbehandling. Nödvändigheten tvingar oss därhän, om det skall bli ordning, reda och enhetlighet i detta avseende.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag trodde för visso icke, att diskussionen skulle bli så långvarig, som den blivit efter herr finansministerns uttalande, ett uttalande som jag för min del ovillkorligen måste ansluta mig till. Det är av yttersta vikt i dessa knappa tider, att man ser till, att man vet vad man gör. Och det gäller såväl små som stora anslag. Jag skall icke upptaga tiden, herr talman. Jag ville bara ha sagt detta. Jag tänkte förresten icke begära ordet, men när nu diskussionen blev så långvarig, så har jag ansett mig böra säga detta.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Jag skall be att få instämman med den näst siste ärade talaren i vad han yttrade i sista delen av sitt anförande, där han nämnde om, att dessa budgetsanslag måste behandlats samtidigt. Jag har länge umgåtts med tanken på en motion i den riktningen, att all undervisning skulle läggas under samma departement, och jag tror jag kan lova, att jag nästa år skall komma med en sådan motion. Tiden är säkerligen inne, att det kommer dithän, ty man kan därigenom undvika mycken diskussion mellan departementen vid budgetförslagets uppgörande.

Herr Rydén har säkerligen omedvetet lämnat en felaktig uppgift, då han säger, att det alltid varit sammanlöpare behandling av anslagen till folkhögskolorna och lantmannaskolorna. Jag vill erinra herr Rydén om, att det för några år sedan var på jordbruksutskottets förslag, som ordet »högst» första gången ströks, och för folkhögskolorna kom denna ändring först ett år efteråt. Året därpå hade nämligen ecklesiastikministern — jag minns inte vem som satt det året — tagit konsekvenserna och strukit ordet »högst» även beträffande folkhögskolorna. Och jag menar, att det blir samma förhållande nu. Men om riksdagen nu tager reservanternas förslag, så finns det ingen anledning för Kungl. Maj:t att nästa år stryka ordet »högst», vare sig beträffande folkhögskolorna eller beträffande lantmannaskolorna. Om däremot riksdagen nu i enlighet med utskottets förslag stryker ordet »högst», så har därmed givits Kungl. Maj:t ett direktiv att behandla folkhögskolorna på samma sätt.

Jag hoppas därför, att utskottets förslag skall vinna riksdagens godkännande, och jag vidhåller sålunda, herr talman, mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare proposi-

tionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 135 ja mot 66 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 8.

Härpå förelåg till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. lag om förlängning av vissa arrendeavtal.

Genom en den 10 februari 1922 dagtecknad proposition, nr 72, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet hållet protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom *första kammaren*:

nr 107, av herr *Lindhagen*; samt

inom *andra kammaren*:

nr 145, av herr *Vennerström*.

Herr Lindhagen hade i sin motion framställt yrkande om vissa i motionen närmare angivna ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget.

Herr Vennerström åter hade i sin motion, vilken väckts innan proposition i ämnet avgavs, hemställt, att riksdagen ville för sin del antaga det av regeringen vid 1920 års riksdag genom propositionen nr 397 framlagda och av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 tillstyrkta förslaget till lag om förlängning av vissa arrendeavtal.

Utskottet hemställde,

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.
(Forts.)

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga vid punkten fogat förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;

B) att herr Lindhagens motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

C) att herr Vennerströms motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt.

Reservationer hade likväl avgivits:

Av herrar *Bror Petré*n, *Hult* och *Ödström*, vilka hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås,

B) att herr Lindhagens motion måtte anses besvarad genom vad under A) hemställts, och

C) att herr Vennerströms motion likaledes måtte anses besvarad genom vad under A) hemställts;

av herrar *von Sydow*, greve *Spens* och *Magnusson* i Skövde, vilka i huvudsak instämt i vad herr *Bror Petré*n m. fl. i sin reservation anfört;

av herr *Linder* i fråga om 12 § i lagförslaget;

av herrar *Tjällgren* och *Nilsson* i Vibberbo, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal;

B) att herr Lindhagens motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

C) att herr Vennerströms motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under A) hemställt;

av herr *Öberg* beträffande 2 § i lagförslaget; samt

av herr *Lindhagen* beträffande dels utskottets huvudsakliga motivering, dels särskilda delar av utskottets lagförslag, dels ock lagens kungörande till allmänhetens kännedom.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr *Magnusson* i Kalmar, som yttrade: I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 12 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställa föredrages;

Ang. lag om förlängning av vissa arrendeval.

att vid behandling av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

(Forts.)

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtagna sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Utskottets i punkten A) framlagda lagförslag.

1 § skulle enligt utskottets med Kungl. Maj:ts överensstämmande förslag lyda sålunda:

1 §.

1 mom. Har torp eller annan till huvudgård hörande jordbrukslägenhet eller ock hemman, som lyder under huvudgård, innan denna lag trätt i kraft, upplåtits till brukande mot lega, och gäller avtalet för viss tid, skall, där arrendetiden utgår före den 1 januari 1925, efter påfordran av arrendatorn arrendetiden varda förlängd till och med den dag under nämnda år, som motsvarar den, å vilken avtalet eljest skolat upphöra att gälla.

Lag samma vare, därest upplåtelse som ovan sägs avser annan jord, vars ägare uppenbarligen innehar jorden eller fastighet, varav den utgör del, huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen utan att, om han är enskild person, vara mantalsskriven å ifrågavarande fastighet eller å fastighet, som därmed är i sambruk.

Avser arrende jord, som av upplåtaren innehaves allenast med nyttjanderätt, må arrendetiden ej förlängas utöver upplåtarens besittningstid. Ifråga om sådant arrende skall vad här nedan stadgas om jordägaren äga tillämpning å upplåtaren.

2 mom. Varder arrendetid förlängd i enlighet med denna lag, skall beträffande arrendevillkorens bestämmande gälla vad i 3, 4 och 5 §§ stadgas.

Uti det av herrar *Tjällgren* och *Nilsson* i Vibberbo reservationsvis framlagda motsvarande lagförslaget hade åt paragrafen givits denna avfattning:

1 §.

1 mom. Har torp eller annan till huvudgård hörande jordbrukslägenhet eller ock hemman, som lyder under huvudgård, där huvudgården äges av bolag eller ekonomisk förening eller innehaves såsom fideikommissegendom, innan denna lag — — — att gälla.

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 28.

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

Lag — — — — — sambruk.
Avser — — — — — upplåtaren.
2 mom. Varder — — — — — stadgas.

(Forts.)

Herr *Lindhagen* hade uti sin reservation föreslagit, att de i mom. 1 första stycket förekommande orden »efter påfordran av arrendatorn» måtte utgå.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr *Magnusson* i Skövde: Herr talman, ärade församling! Visserligen har det lagförslag, som kammaren här går att behandla, redan fallit genom första kammarens beslut, men då detsamma är av betydande principiell innebörd, skall jag be att få taga tiden i anspråk för att från mina utgångspunkter något söka belysa lagförslaget.

Det är nu tredje året å rad, som riksdagen har att taga ställning till ifrågavarande lagförslag, och då det nu framkommit ånyo genom kungl. proposition, skulle män ju hava kunnat och i viss mån haft rätt att vänta, att några nya och starkt bärande skäl hade framförts från regeringen, vilka motiverade förslagets framläggande. Man kan dock tryggt påstå, att i den kungl. propositionen saknas dylika skäl. Departementschefen säger först, »att riksdagen i sin efter nästföregående val nya sammansättning bör få tillfälle att taga ställning till förevarande lagstiftningsfråga», därmed kanske ofrivilligt markerande, att det här mera gäller en politisk fråga än en lagstiftningsfråga, förestavad av praktiska behov. Om det, såsom departementschefen säger, förhåller sig så, att »någon indragning i större skala av arrenden icke skett under de år, som gått, sedan lagförslaget först låg före här i riksdagen», skulle väl däri ligga ett mycket talande bevis för att hela lagen är överflödig. Jordägarna ha nu under två år vetat, vad de till äventyrs kunna vänta, och det har således för dem förelegat en viss av statsmakterna given anledning att gardera sig emot de följder, som en eventuell sådan lagstiftning och det där bakom skytmående friköpningsverket skulle kunna medföra. Det har vare sig i Kungl. Maj:ts proposition eller senare framförts tillräckliga skäl, som visa, att en sådan strävan från jordägarnas sida ägt rum. Men det synes mig, att när departementschefen icke kunnat framföra några skäl för sådana åtgärder, man bör kunna uppställa den frågan: varför skall man då lagstifta, om intet praktiskt behov av lagen föreligger? Departementschefen gör i sin proposition både sig och jordkommissionen urarva ifråga om bevisskyldigheten. Han säger ifråga om den indragning av arrenden, som jordkommissionen befarat, att kommissionen i sitt senaste yttrande »förklarat sig sakna kännedom i ämnet», och han tillägger för sin egen del: »Ej heller jag är i tillfälle att härutinnan lämna bestämda upplysningar eller framlägga några siffror.» Därmed har han klart och tydligt sagt ifrån, att från det hållet sitter man icke inne med några skäl, som kunna motivera ett framläggande av lagförslaget.

Under frågans behandling inom utskottet och under diskussionen om densamma har man framfört åtskilliga skäl, som man förmenat skulle styrka den uppfattningen, att lagen verkligen vore behöfelig. Man har hänvisat bland annat till en petition uppifrån Norrland, undertecknad av något mer än 5,000 personer, vilken petition förutom mycket annat — den rörde sig egentligen om ett mycket omfattande och mycket radikalt jordreformförslag — också påyrkat antagandet av en lag om förlängning av arrendeavtal. Den, som något varit med om att granska petitioner och det sätt, varpå sådana komma till, vet, att man får tillmäta dessa opinionsyttringar ett skäligen ringa värde. Då man granskade petitionen ifråga — vi hade en del listor uppe i lagutskottet — kunde man beträffande en del av listorna, som voro undertecknade av ett 40-tal personer, utan svårighet finna, att samtliga namn skrivits av 3 å 4 personer, och listor med ett dussintal namn voro skrivna av en och samma mycket skrivkunniga person. Och när man därtill vet, att det icke varit huvudsakligen arrendatorer, som undertecknat petitionen, utan skogsarbetare, deras hustrur och barn och anhöriga, svärmödrar, mormödrar o. s. v., må man väl ha rättighet att säga, att allt för stort bevis eller opinionsvärde icke får tillmätas en sådan petition.

När vi inom utskottet förberedande behandlade lagförslaget, var det nog många förutom undertecknad, som tyckte, att det brast i fråga om bevisningen om att lagen verkligen behövdes. Det meddelades då, att en deputation från de skånska arrendatorerna, vilka som bekant äro sammanslutna i en förening, skulle komma, och att denna deputation begärt företräde inför lagutskottet. Jag väntade för min del, att nu skulle väl den bevisföring komma, som vi saknade. Och vad blev resultatet? Deputationens mycket ordrika och talföra talesman meddelade, att man »i ett par fall trott sig spåra, att jordägarna vilja avhysa arrendatorerna för att gardera sig mot lagens verkningar». Detta var allt, och jag kan icke undertrycka den meningen, att när man icke hade mera att meddela, kunde man lämpligen ha sparat respengarna.

Jag skall icke här ingå på att närmare söka utreda vad som vidare har framförts, nämligen missförhållandena vid ett stort bruks- och bolagskomplex i norra Uppland. Herr Lindhagen har i sin reservation anført åtskilliga exempel därifrån. Jag skall endast tilllåta mig säga, att man torde ha gjort det felet, att man blott hört den ena parten. Saken torde säkerligen komma i något annan dager, om man litet mera objektivt prövar förhållandena.

Under debatten i första kammaren fällde herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet det yttrandet, att vi borde antaga denna lag, »ty därmed vill man ingenting annat än att bibehålla nu bestående förhållanden». Det är litet egendomligt detta yttrande, om man ställer det i sambred med ett yttrande i propositionen, nämligen att det gäller »att förbereda ett enkelt och naturligt genomförande av ett friköpningsverk». Då är det väl ändå, såvitt jag kan se, icke möjligt eller rimligt att här försöka leka blindbock och säga, att man icke avser något annat än att blott fastslå nu före-

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.
(Forts.)

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.
(Forts.)

fintliga förhållanden. Det är väl ändå något, som skymtar bakom, och är det ingenting sådant bakom, är hela förslaget, såvitt jag kan finna, fullkomligt meningslöst. Men det är ett tvångsfriköpningsverk, som skymtar, det är detta, som ligger bakom. När för två år sedan riksdagen hade att pröva och taga ställning till detta lagförslag, erinrade man om att man icke visste eller hade fått reda på, hur detta friköpningsverk komme att se ut, och det synes mig, som om man under de två år, som gått, borde hava haft möjlighet att något uppdraga riktlinjerna för ett sådant friköpningsverk. Herr statsrådet har icke kunnat meddela något närmare om denna sak. Inom andra lagutskottet har en representant för jordkommissionen på upprepade interpellationer om saken förklarad, att det hela ännu befann sig i ett så förberedande stadium, att han icke kunde angiva, hur friköpningsverket komme att se ut, än mindre vid vilken tidpunkt förslaget om detsamma skulle framläggas för riksdagen. Det synes mig ändå, att man har rätt att kräva något utförligare och klarare besked om vad man åsyftar, när man i alla fall kommer med ett förslag, vilket principiellt är av så betydande räckvidd som det föreliggande. Från Norrland, där man såväl från bondeförbundshåll och längre åt vänster stående håll som från en högerrepresentant anslutit sig till förslaget, har man sagt, att för Norrland betyder det skäligen litet, ja, man har till och med använt orden: »det betyder *mycket* litet för Norrland». När det betyder mycket litet för Norrland, som dock har ett stort antal arrendatorer och där man särskilt trätt in och velat begränsa det till bolagsarrendatorer, lär det väl icke heller betyda mera för det övriga Sverige i fråga om de praktiska verkningarna, men i fråga om det rent principiella anser jag, att man icke bör underskatta verkningarna.

Jag ärnar icke uttala, att jag en gång för alla ställer mig avvisande emot ett friköpningsinstitut, men jag ärnar bestämt säga ifrån, att skall man gå med på en lagstiftning, bakom vilken skymtar ett sådant, bör man kräva garantier för att icke det hela kommer att utnyttjas som ett sätt att uppluckra självägenderätten. Jag vill tillåta mig rikta det spörsmålet till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, huruvida han är beredd att giva några utfästelser, att om man för ett visst uppgivet ändamål avhänder den nuvarande ägaren hans fastighet, visserligen till förmån för en annans privata äganderätt, därmed icke avses ett uppluckrande av äganderätten, för att man nästa gång icke skall kunna komma och säga, att här har samhället i ett fall med sin högre och bättre rätt tagit bort äganderätten från dess privatinnehavare. Och nu tager samhället med samma högre och bättre rätt äganderätten från enskilda ägare och överför den i samhällets ägo.

Man kommer säkerligen från en del håll att säga, att här är icke fråga om ett friköpningsverk, som skulle innebära någon stats-socialism, utan här är det fråga om ett friköpningsverk, som skulle grunda ett ökat antal självägande. Jag skulle till dem, som sätta alltför mycken lit till sådant tal — särskilt vill jag adressera mig till medlemmarna av bondeförbundet — vilja säga, att det är skäl

att tänka på det gamla ordet, som säger, att »man skall misstro danaerna, även när de komma med skänker». Jag tror, att om man nu utan garantier tager emot denna skänk, det en dag kan komma, då det blir svårt att upprätthålla den fundamentala programpunkt, som även bondeförbundet sagt och ansett sig böra hålla högt, nämligen frågan om den fria själväganderätten.

När frågan om tvångsförlängning för två år sedan förelåg inför riksdagen, ställde sig bondeförbundets män, åtminstone i denna kammare, såvitt jag vet, tämligen enhälligt gynnsamma till förslaget. En stor del av de jordbrukare och valmän, som skänkt denna organisation sina röster, blevo, som var man vet, mycket överraskade över denna ståndpunkt. Och då nu här föreligger en reservation från samma håll, som går ut på att lagen skall inskränkas till att endast omfatta bolag, ekonomiska föreningar och fideikommiss, kan jag icke, neka, att det synes mig, som om man med denna reservation ville göra en liten valsaga från 1920 till sanning. När bondeförbundet då under valrörelsen mötte förvåning och gensagor, ja, jag vågar säga indignation, för att dess representanter gått med på en sådan uppluckring av äganderätten, sades det från det hållet — åtminstone spreds det talet allmänt i den valkrets, jag tillhör — att bondeförbundet icke gått med på något annat än att förlänga arrenderätten för bolagsarrendatorer och likställda. Och man hade fått denna föreställning så fast inrotad, att det nästan var omöjligt, att med riksdagens protokoll i handen kunna övertyga vederbörande om att det förhöll sig annorlunda. Nu har man emellertid gått på denna reservation, som innebär, att man skall göra denna saga till sanning. Men jag skall be, när jag talar om detta, att också få påpeka, vart denna reservation skulle leda. Den leder icke blott dithän, att exempelvis i fråga om två gårdar, vilka gränsa intill varandra, arrendena under den ena gården skulle falla inom lagens räckvidd, på grund av att den är av fideikommissnatur eller en bolagsegendom, medan arrendena under den andra egendomen, som är i enskild ägo och icke av fideikommissnatur, icke skulle falla därunder, utan även därhän, att vid egendomar, varav en del äro av fideikommissnatur och en annan del icke, skulle det egendomsliga förhållandet inträffa, att av arrendatorer och underhavande under samma gård en del skulle falla inom lagens område och en del icke. Man vill väl ändå icke göra gällande, att det skulle stärka riksdagens och riksdagsmännens ställning inför en kritisk prövning, om man ginge med på ett lagförslag, som innebär något dylikt.

Men det gäller också att taga ståndpunkt till, huruvida lagen, om den eventuellt genomfördes, komme att medföra avsevärd nytta eller tilläventyrs svårigheter. Enligt förslaget skall ju en arrendator, därest han påkallar förlängning, inom 60 dagar meddela arrendegivaren, att han vill hava avtalet förlängt. Men det processuella förfarandet, som föreslås, är så långsamt, att det i de allra flesta fall medför, att arrendatorn, även om han enligt nyttjanderättslagen vore skyldig att på grund av vanvård eller andra omständigheter flytta, likväl sitter kvar i ett eller två à tre år. Det är visserligen

*Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.*

(Forts.)

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

möjligt i vissa fall för domstol att förordna om omedelbart avhyssande av arrendatorn, men jag vågar tro, och det kanske kan vitsordas av erfarna domare här, att det är mycket sällan man går så radikalt tillväga. Men om nu, såsom lagförslaget förutsätter, man skall ha ett förfarande, där först frågan om förlängning skall prövas av skiljenämnd, men man beträffande skiljenämndens utslag kan vädja till häradsrätten, så tager det säkerligen mycket lång tid, innan dess utslag faller, och sedan är man oförhindrad att gå vidare till högre rätt. Det är därför antagligt, att i talrika fall arrendatorn, trots att vanvård föreligger, äger att sitta kvar de år, lagförslaget omfattar.

Jag vill vidare påpeka, varthän det skulle leda i fråga om avtals helgd och rätts- och lagsäkerhet i vårt land, om man utan vidare suspenderar lagar av den valör, som nyttjanderättslagen har. Här gäller det dock avtal, ingångna under i lag föreskrivna former, där båda parterna veta, att efter viss bestämd tid skulle avtalet upphöra, och där även arrendatorn vetat med sig, att han löpte den risken att vid avtalets utgående få flytta ifrån egendomen. Är det verkligen möjligt eller tänkbart, att inom vårt land skall uppstå verklig trygghetskänsla inför slutna avtal, om man så utan vidare genom en senare lag föreskriver, att de enligt den föregående lagen slutna avtalen skola upphöra att gälla.

Det ena med det andra gör, att jag för min del tror, att det skulle vara synnerligen vanskligt och medföra ofördelaktiga verkningar i många hänseenden, om lagförslaget bifölles, och det är därför, herr talman, jag tillåter mig yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Petréen med flera vid utlåandet fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr H a g e: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har suttit tre år i utskottet vid behandlingen av denna fråga, och med anledning därav skall jag be att få säga några ord.

Jag skall då till en början taga fasta på ett påstående, som gjordes av herr Magnusson i Skövde. Han talade om en petition, som inlämnats till regeringen och som utskottet fått taga del av och vari bl. a. gjorts framställning om, att regeringens förslag i denna fråga skulle bifallas av riksdagen. När han talade om denna petition, nämnde han, att densamma var underskriven av både män, hustrur och barn. För min del får jag säga, att jag måste i hög grad uttrycka min förvåning över, att herr Magnusson i Skövde verkligen kan här i kammaren föra fram detta påstående, som också framförts i utskottet men där avvisats, emedan det icke kunde bevisas. Det var nämligen så, att när denna fråga behandlades i utskottet, påstod en person, som ansåg sig något hava reda på hur dessa petitionslistor kommit till, att det fanns barn, som tecknat på dessa listor. Men då man riktade en bestämd fråga till honom,

om han på en petitionslista från den trakt, han representerar, kunde peka på något där upptaget namn, som avsåg ett barn, kunde han icke göra det. Det påstående, som gjordes av honom och som sedan här upprepats av herr Magnusson i Skövde och vilket är avsett att förringa betydelsen av petitionen, tillbakaslogs alltså i utskottet, och jag måste därför uttrycka min synnerliga förvåning över, att herr Magnusson i Skövde det oaktat vågar i andra kammaren framföra detsamma.

Utöver detta skall jag säga några ord om hur denna fråga kommit till. År 1918 uttalade sig andra kammaren för en viss lagstiftning rörande arrendatorer och torpare, och innebörden i detta lagstiftningsförslag var, att det var avsett »att bevara och nyskapa största möjliga antal jordbrukarhem och därigenom upprätthålla och bevara en självständig bondebefolkning». Det var riksdagens uppfattning om vad man borde göra i denna fråga, och det tycker jag är en ovanligt sund, förständig och riktig ståndpunkt, som borde få anslutning från alla partier här i riksdagen.

Regeringen tillsatte så jordkommissionen för utredning av frågan, och sedan har den föreliggande frågan utvecklats sig på vanligt sätt och regeringen har sedermera som en förberedelse till den blivande vidlyftigare lagstiftningen rörande arrendatorer och torpare framlagt det här omdebatterade förslaget för riksdagen. Denna jordkommission fann nämligen för sin del, utan någon som helst reservation, att här borde åstadkommas en sådan lagstiftning, som regeringen nu avsett med sitt nu föreliggande förslag. För den saken kunde man för övrigt åberopa även den omständigheten, att i Finland, där man gått fram med en sådan lagstiftning, som man syftar till med hela detta lagstiftningskomplex, har man funnit det nödvändigt att, innan den slutliga lagstiftningen genomfördes, åstadkomma en sådan övergångslagstiftning, som här ifrågasättes och som är avsedd att åt arrendatorerna trygga ett fortsatt innehav av deras arrenden.

När det gäller denna lagstiftning, befinnes det, att lagrådet på sätt och vis tillstyrkt den — alltså även en sådan institution, som sannerligen icke tillstyrker, i första hand åtminstone. Vidare kan man konstatera, att de flesta av Konungens befallningshavande, som yttrat sig i saken, yrkat bifall till förslaget, och vissa av dessa länsstyrelser ha t. o. m. gått längre, i det att man föreslagit vissa utvidgningar i radikal riktning.

I avseende å lagstiftningens innebörd kan man säga, att den är synnerligen moderat. Vad det här egentligen gäller är ju endast att vid brukandet av jorden bibehålla de arrendatorer, som förut ha brukat den. Särskilt gäller det att låta arrendatorer behålla sådana jordbruk, som, fastän de äro arrendegårdar, dock i det allmänna medvetandet betraktas såsom självständiga jordbruk. Det gäller att åt arrendatorer av sådana gårdar, som kanske i långa tider ha betraktats såsom självständiga jordbruk, fastän de varit arrendegårdar, ge något av den trygghet, som de jordbrukare i viss mån kunna känna, som äro självägande bönder.

Ang. lag om
förklaring av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

Beträffande vilka som skola komma i åtnjutande av den föreslagna lagstiftningens välsignelser, är att märka, att i förslaget intagits mycket starka garantier och undantagsbestämmelser. Exempelvis föreligger den undantagsbestämmelsen, att, om man kan påvisa, att ett fortsatt bibehållande av jorden i en arrendators hand kan medföra synnerligen stort men för jordägaren, då skall jordägarens intresse tillgodoses, och arrendatorns krav på att få fortsätta med brukandet av jorden kommer då att avvisas. Ett fall, som ofta brukar inträffa, är, att jordägaren har en son, som han vill överlämna arrendet åt. Jag vill icke säga, att det då är fullständigt riktigt att köra bort en gammal arrendator, men, såvitt jag förstår, är lagens innebörd den, att arrendatorns krav i ett sådant fall kan avvisas och att jordägaren i en sådan situation kan få igenom sitt krav, att hans son skall få övertaga arrendet. En sådan bestämmelse är ju oerhört moderat.

Det kan i det sammanhanget även förtjäna påpekas, att enligt den föreskrivna lagstiftningen skulle gälla fortfarande de bestämmelser, som äro intagna i Norrlandslagen och arrendelagen, att om en arrendator vanhävdat jorden, går han miste om sin rätt. Även därvidlag finns det alltså garantier i lagen.

Vidare ha vi den bestämmelsen, att en skiljenämnd skall tillsättas för att avgöra frågan om arrendets fortsättande och arrendevillkor m. m. Denna nämnd skall tillsättas så, att jordägaren utser en representant, arrendatorn en och Konungens befallningshavande en representant. Den sistnämnde, som samtidigt sitter som ordförande, blir alldeles givet i de allra flesta fall den, som skall avgöra tvisten. Då må herrarna och damerna tro, att icke tillsättes Konungens befallningshavande exempelvis någon bolsjevik eller vänstersocialist och icke ens någon socialdemokrat, utan det blir nog i de allra flesta fall en borgerlig man med ganska moderat åskådning. Man kan därför vara övertygad om att det utslag, som fölles av denna nämnd, kommer att tillgodose jordägarens berättigade intressen.

I övrigt kommer det, då det gäller denna sak, i de allra flesta fall givetvis att bli så, att det träffas en *frivillig* överenskommelse, när kontraktet går ut. Det är mycket troligt. Det blir endast, skulle jag tro, när jordägaren uppträder med oförsynta anspråk, som detta skiljenämnds förfarande kommer att tillgripas. Jag tycker emellertid, att det i sådana fall är synnerligen motiverat, att det finns ett sådant institut, som kan träda emellan och göra sig gällande. Särskilt inför de exempel, som framkommit inom utskottet, där man har kunnat påvisa, att jordägaren fordrat mycket högt arrende, tror jag man kan våga påstå, att det finns mycket starka skäl, som tala för att just en sådan nämnd finns till, som har möjlighet att i sådana fall skrida in och avgöra frågan på ett sådant sätt, att icke arrendatorn vräkes på omvägar. Det kan nämligen mycket väl hända, att bakom kravet på ett mycket högt arrende ofta ligger ett försök att på omvägar vräka arrendatorn. Det kan mycket väl inträffa, att man icke vill vräka honom *direkt* utan att

man för att få iväg arrendatorn begär ett högt arrende. Faktum är, att förhållandena utvecklats på det sättet, att kraven på högt arrende hava åstadkommit en mycket stark oro bland arrendatorerna. Det har konstaterats av de arrendatorsföreningar, som uppvaktat i frågan och framfört sina synpunkter.

*Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.*

(Forts.)

Ja, nu säger man från den andra sidan, att man icke vill vara med om denna lagstiftning. Det har icke påvisats några exempel, säger man, där det har gått så, att arrendatorerna ha blivit vräkta, eller där man har fordrat ett alltför högt arrende. Hur mycket skall det då verkligen inträffa, innan man skall göra något? Menar man, att man, innan något göres, skall kunna påvisa, att åtminstone mer än hälften eller låt oss säga en tredjedel av arrendatorerna här i landet på något sätt råkat ut för vräkning o. dyl.? Jag skall gärna erkänna, att, om inga vräkningar skett, har man naturligtvis icke något skäl att göra något, men jag vill dock påpeka, att det i pressen och även i utskottet påpekats en hel del fall, där arrendatorer blivit vräkta eller uppsägningar skett i viss utsträckning. Jag har här i min hand urklipp ur tidningspressen, som vi haft till betraktande inom utskottet, och som visst tillhöra jordkommissionen. Det är en ganska diger lunta, som damerna och herrarna se. Däri förekomma en hel del fall. Där relateras fall från Skabersjö, från Uddeholm, från Vegeholm, från Bjerstorp, från Hörningsholm, från Vidbynäs, från Kars-
torp, från Sjösa — någonstädes i Södermanland, tror jag visst — från Gripenberg och Gimo-Österby m. fl. platser. Vi ha, med ett ord sagt, ett ganska väsentligt material.

Nu är det visserligen sant, att i vissa fall, där det uppstått konflikter om arrendet, har det dock till slut kunnat ordnas, men de arrendatorer, det gällt, hava dock befunnit sig i en situation, som varit nog så svår, och det hade kunnat gå på ett sådant sätt, att en stor del av dem hade blivit vräkta från sina arrendegårdar. I vissa fall har detta också skett, exempelvis vid Vegeholm. Där tillsattes en kommission, och denna kommission säger på ett ställe, sedan man konstaterat, att vissa arrendegårdar nedlagts, på följande sätt: »Man kan dock ej frigöra sig från den tanken, att flera familjer med små anspråk på livet skulle kunna finna sin bärgning på jorden, som har den förtjänsten att vara stenfri. Tendensen att nedlägga jordbruk är ej tilltalande.»

Det har alltså verkligen i detta fall inträffat, att vissa personer ha blivit avhysta, och det har även skett i en hel del av de övriga av mig berörda fallen. Det blir emellertid alltför långt att gå in på alla detaljer, men ett faktum kvarstår trots allt — trots att det i vissa fall har slutat med uppgörelser, som i många fall ha blivit synnerligen ofördelaktiga för arrendatorerna — nämligen att arrendatorer i en del fall ha blivit uppsägda och kommit bort från sina arrenden. Man har i stället övergått exempelvis till skogsodling på dessa områden, från vilka man förut kunnat hämta säd eller potatis och dylika förnödenheter.

Enligt mitt och utskottets förmenande är den omständigheten, att man i ett flertal fall har kunnat påvisa sådana förhållanden som

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.
(Forts.)

dessas, tillräcklig orsak för regeringen och riksdagen att göra något i frågan. Men därutöver tror jag, att man även skulle kunna åberopa en del andra förhållanden som motiv för en lagstiftning enligt regeringens förslag. Såväl då det gäller stora jordägare som bolag, måste man nämligen taga fasta på det förhållandet, att den ekonomiska situationen utvecklats på ett sådant sätt, att man kan ha anledning att befara, att en del av dessa jordägare och bolag komma att göra försök att vräka över sina ekonomiska svårigheter på arrendatorerna. Det har visserligen om en del bolag och godsägare kunnat sägas, att de hittills varit synnerligen vänliga och generösa mot sina arrendatorer. Ja, det ha de kanske varit under en tid då deras egen ekonomi varit synnerligen lysande, under uppgångstiden för trävaruindustrien och för jordbruket, men det har nu kommit en tid, då deras ekonomi har blivit försämrade. Det är då ganska antagligt, att de, som ligga bakom bolagen, exempelvis bankerna, pressa på bolagen, och dessa senare pressas då kanske i många fall till att gå mera hänsynslöst fram emot sina arrendatorer än vad de gjort förut. Det är en mycket tänkbar och mycket möjlig utveckling, som det är mycket sannolikt att vi stå inför. Denna utveckling har ju för övrigt redan visat sig på ett ställe i Uppland alldeles särskilt.

Det är för övrigt även en annan omständighet, som man måste tänka på då man står inför detta lagförslag. Det skulle ju vara oerhört beklagligt, om vi finge se en sådan utveckling som att ett flertal arrendatorer kastades ut från sina arrenden för att öka den stora skaran av arbetslösa. Vi ha ju så oerhört många arbetslösa förut, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om vi skulle nödgas konstatera, att den mängden ytterligare ökades med sådana arrendatorer, som vrakas från sina förut arrenderade lägenheter.

Innan jag slutar, vill jag därutöver särskilt framhålla en omständighet, som enligt mitt förmenande alldeles speciellt talar för att vi böra gå med på regeringens förslag. Den saken beröres på sidan 19 i utskottsutlåtandet, där t. o. m. reservanterna, herrar Petré m. fl., göra ett visst medgivande, som jag tycker är mycket lämpligt att taga fasta på. Längst upp på sidan säger man nämligen på följande sätt: »Medgivnas må emellertid, att, där åtgöranden av omförmälda slag haft till följd ett ombyte av arrendatorer, det för åtskilliga fall — såsom vid mångårigt innehav av jorden eller i händelse av därå verkställda avsevärda förbättringar — är att beklaga, att fördelarna av en blivande lagstiftning å förenämnda rättsområden ej komma de förutvarande brukarna av jorden till del.» Jag måste säga, att *den* invändningen enligt mitt förmenande är synnerligen bärande — för *regeringens* förslag nämligen och icke för *reservanternas* förslag. Reservanterna ha vid något tillfälle gjort gällande, att om en jordägare avhyser en arrendator, fritager han sig därför icke från en eventuellt blivande lagstiftning, som t. ex. går ut på expropriation av jorden till fördel för arrendatorn, och det är naturligtvis riktigt. Det har använts såsom ett argument, varför den här föreslagna lagen icke skulle vara behövlig. Men — märk väl — att här inträffar dock det förhållandet, att en sådan man, som avhyser från ett visst arrende,

kommer bort, trots att han suttit många, många år på arrendegården, och att sedan, när slutligen lagen kommit till, en annan arrendator kan få expropriationsrätten. Det är, tycker jag, något, som man bör söka förhindra. Ty enligt mitt förmenande vore det viktigast att söka åstadkomma, att det blir *den*, som i många, många år suttit och brukat jorden, som får rätten att köpa till sig den arrenderade jorden, och icke den, som kanske händelsevis alldeles strax förut, ett eller två år, fått arrendet såsom ny arrendator. Jag menar alltså, att om man går den väg, som reservanternas föreslagit, kan man icke skydda den gamle arrendatorn på något sätt, även om det sedan kommer en expropriationslagstiftning, som åstadkommer, att den jord, det här är fråga om, blir exproprierad till förmån för den arrendator, som sitter där.

Ang. lag om
förklaring av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

Ja, jag kunde naturligtvis utöver detta tillägga en hel del skäl, som enligt mitt förmenande kunna anföras till fördel för Kungl. Maj:ts förslag, men jag skall icke göra det. Jag skall endast sluta med att säga några ord om varför jag, när det gäller § 1, icke gått med på den reservation, som på denna punkt föreligger från herr Lindhagen. För min del vill jag härvidlag bestämt säga ifrån att, såvitt det gäller herr Lindhagens motion i dess helhet, har jag icke på något sätt några principiella betänkligheter mot att gå med på vad han föreslagit. I en punkt för övrigt, när det gäller § 12, har ju utskottsmajoriteten gått med på herr Lindhagens förslag, men däremot icke i någon annan punkt. Jag vill säga för min del, att orsaken varför jag icke gått med på herr Lindhagens motion är, att jag icke vill med min röst bidra till att ytterligare söndertrasa detta utlåtande. Det är, såsom herrarna och damerna kunna se, ganska söndertrasat även *utan* att det kommer till en ny reservant. Jag tror, att om man skall få igenom en sådan här sak, är det förnuftigt och förståndigt — jag har så småningom fått den uppfattningen här i riksdagen — att söka samla sig om ett yrkande, som har utsikt att kunna gå igenom. För mig är det allra viktigast att söka åstadkomma, att man kommer fram med ett sådant yrkande. Från *den* utgångspunkten har jag förenat mig om utskottets förslag, och jag skall — med hänvisning till denna deklARATION och under förklaring, att jag icke kunnat vara med om det yrkande, som föreligger från bondeförbundshåll och som visserligen kan vara i stort sett tillräckligt för Norrland men ej för övriga delar av landet — sluta, herr talman, med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr förste vice talman! Jag skulle i likhet med den förste talaren i debatten kunna säga, att, då denna fråga nu återigen ligger på riksdagens bord, tredje året i rad, samt kommit hit på grund av en Kungl. Maj:ts proposition, man kunnat förvänta och tänka sig, att det skulle ha tillkommit något, som föranlett Kungl. Maj:t att lägga fram frågan, sedan den dock blivit avslagen både av 1920 och 1921 års riksdagar. Det synes mig nämligen icke vara tillräckligt att säga, att det försiggått ett val dess emellan. Det

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

skulle ju blott visa, såsom den förste talaren mycket riktigt sade, att det varit ett rent politiskt skäl som bestämt Kungl. Maj:ts.

När man nu läser Kungl. Maj:ts proposition, vad finner man då för nya skäl? Jo, man finner framhållet, att framställningar gjorts från föreningar av arrendatorer om att denna lag borde antagas. Det är sålunda den ena parten, som här är intresserad, nämligen arrendatorerna, vilka kommit och begärt, att man skulle låta se till att lagen blir antagen. Från den andra sidan har man emellertid icke hört någonting. När justitieministern sökt förskaffa sig några intyg, huruvida det finns någon verklig grund för vad i dessa framställningar påstås, nämligen att man säger upp arrenden, har herr justitieministern — tycker jag — icke lyckats så bra. Det vill förefalla mig, som om jordkommissionen, som har på sitt program att utreda frågan om tvångsavlösning, och som är den, som kommit upp med förslaget av januari 1920, att vi skola tvångsarrendera, på det att icke den lagstiftning, som de sedan komma med, skall bli förfelad, borde hava både velat och även kunnat göra en undersökning, huruvida det finns något fog för dessa framställningar. Men vad säger jordkommissionen? Jo, den säger, att den saknar kännedom därom. De veta icke något därom. Då man, såsom den siste talaren, kommer med en helt bunt tidningsurklipp och talar om att det förekommit uppsägningar, då får man väl i alla fall nämna, varför dessa uppsägningar gjorts. Förslagsställarna ha ju velat ha en tvångsarrendelag, därför att icke en blivande tvångsavlösningslag skall kunna föregripas, men det kan hända, att de personer, som gjort dessa uppsägningar, icke alls verkställt dem av den anledningen, utan det kan ha varit helt naturliga anledningar, som föranlett uppsägningen. Icke är väl det så underligt om en del uppsägningar förekomma utav de 10.000-tal arrenden som finnas? Det finns en arrendelag, enligt vilken man är berättigad att göra uppsägningar. Nej, ingen har påvisat att det finnes något berättigat i dessa påståenden och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet kan heller icke själv påstå, att så är. Han förklarar nämligen, att han icke kan lämna några upplysningar eller komma fram med några siffror. Varför skaffar man icke fram upplysningar, då man kommer med en kungl. proposition, som riksdagen redan två år i rad slagit ihjäl? Utskottet skulle väl också kunnat göra något. Utskottsmajoriteten hade väl kunnat införskaffa några upplysningar. Det finns ingenting av vad utskottet eller dess majoritet säger, som på något sätt ger en antydning om att det skulle ha förekommit något. Utskottet vet icke, om de gjorda påståendena äga någon grund.

Det är väl icke heller det, förmodar jag, som är det viktiga, nämligen att lagen behövs för att en blivande tvångsavlösning annars ej skall bliva effektiv, utan skälet är väl något annat. Det kommer också fram både i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets betänkande, där man säger, att det är av föga betydelse, i vilken omfattning större eller mindre indragning av arrenden äger rum. Det betyder ingenting. Men man får ej lämna utvägen öppen. Det finns ju en möjlighet kvar att kunna uppsäga arrenden av denna anledning.

och därför måste man gå fram på den väg, som man gick år 1920. Jordägarna kunna, såsom justitieministern säger, disponera över sin egendom på ett annat sätt. Jag tycker verkligen, att herr statsrådet tar ganska lätt på hela denna sak, då herr statsrådet i propositionen tröstar sig inför det ingrepp i denna rätt, som sker beträffande jordägarna, med att säga, att det i långt öfvervägande antalet fall icke kommer att bli så kännbart. Jag tycker, att det låter rätt egendomligt i mun på en jurist att säga, att det i långt öfvervägande antalet fall icke blir så farligt. Om det är en rättskränkning i ett eller annat fall, bryr sig icke herr statsrådet om, ty i öfvervägande antalet kommer det att gå på samma sätt som förut, så att det gör ingenting. Det är så obetydligt allt detta, säger herr statsrådet. Vad betyder det då? Det betyder icke annat än att jordägaren icke är fri vid valet av arrendator och det betyder vidare icke heller annat än att han icke får bestämma arrendesumman själv, säger justitieministern. Ja, jag är icke jurist, men har man i alla fall någon juridisk uppfattning, varav man väl kunnat tillvinna sig något under en lång följd av riksdagar, så tycker man att det är ett ganska underligt sätt att se frågan på det sättet, att det gör så förfärligt litet att göra ett ingrepp i rätten att förfoga över sin egendom. Det gör icke så mycket. Jordägaren får bara icke själv bestämma över sin egendom! Det är det hela.

*Ang. lag om
förfrågning av
vissa arrende-
avtal.*

(Forts.)

Att utskottet har andra motiv framgår ock av dess betänkande, där det heter att genom lagens antagande också förhindras ett godtyckligt ombyte av arrendatorer. Man finner hurusom tvångsarrendelagen ej längre skall vara en preventivlag utan utgöra en slags början till en social arrendelag, som man sålunda vill smuggla in.

Om man nu skulle gå denna fråga in på livet, vill jag framhålla, hur pass viktigt och nödvändigt det är — och detta särskilt med hänsyn till den siste ärade talarens yttrande — att särskilja de två frågor, det här gäller. Det gäller först frågan, om man av den anledning, som här uppgivits, skall vara med om tvångsarrendering till 1925. och för det andra en fråga, som ligger bakom, nämligen frågan om själva tvångsavlösningen. Varför kommer icke jordkommissionen med något utlåtande angående tvångsavlösning? Den frågan har jag gjort mig både i fjol och i år. I januari 1920 säger jordkommissionen: vi hålla på att fundera på att kunna skapa en social arrendelagstiftning och lag om tvångsavlösning. Men den är icke färdig, och därför måste vi ha dessa tvångsarrenden, så att icke jordägaren säger upp sina arrendatorer och därigenom går händelserna i förväg. Detta var i januari 1920. Nu skriva vi april 1922, och alltjämt väntar riksdagen på att få höra något från jordkommissionen. Om det nu är så utomordentligt angeläget, tycker jag, att jordkommissionen skulle kunnat ha tid att komma med något. Den kunde väl åtminstone givit en antydning om vad det är, som den sitter och funderar på, samt talat om vilka riktlinjer den tänker följa. Kanske dessa riktlinjer äro så förståndiga, att allt motstånd faller, och vi gå med utan vidare. Men att gå fram som en blind utan att veta vad kommissionen gör och låter, tycker jag vara för mycket begärt av den svenska riksdagen.

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

Men kommissionens tillvägagående är naturligtvis mycket vanligt, såsom herr Hage antydde. Det är det vanliga sättet, på vilket kommittéerna nu utvecklats. De taga god tid på sig och man brådskar ej. När nu riksdagen avslog förslaget om tvångsarrendelag 1920 och 1921, då hade väl jordkommissionen haft ett ytterligare starkt skäl att forcera fram någonting beträffande tvångsavlösning, som ju är det som man i själva verket ville vinna och komma till. Lagrådet talar också i sitt utlåtande 1920 om att det icke fanns någon antydan om tvångsavlösningen, men i den kungl. propositionen, där man redogör för frågans förbehandling, talar man icke alls om vad lagrådet sade vid detta tillfälle.

Nu vill jag framhålla, att jordkommissionen uttalade i detta nyss omtalade betänkande dock sina mycket starka betänkligheter. På ett ställe till exempel, som jag läst, står det: »Upphävandet av jordägarens frihet att vid löpande arrendeperiods utgång få efter sitt gottfinnande antingen ånyo på arrende upplåta eller ock i en eller annan form för egen räkning disponera över den honom tillhöriga brukningsenheten måste ovillkorligen framstå såsom ett synnerligen långt gående ingrepp i den enskildes rätt att råda över sin egendom.» Det är alltså vad vi med denna provisoriska lag enligt jordkommissionens utlåtande skulle göra, nämligen ett långt gående ingrepp i den enskildes rätt att råda över sin egendom. Vi hava ju en arrendelag, — vi hava förresten två, vi hava ju en särskild för Norrland, som är nog så långt gående med sin 15-åriga arrendetid — dem ha vi att rätta oss efter nu, men samtidigt kommer man och säger, att vi skola hava en provisorisk lag därjämte. Det är i överensstämmelse med det lagstiftningsraseri, som pågår på snart sagt alla områden. Men vad blir resultatet? Jo, att till sist ingen människa vet, hur långt man vågar inrätta sig efter bestående lagar.

Om man tittar något närmare på förslaget, finner man också, att man måste hysa mycket starka betänkligheter emot detsamma. Man ger naturligtvis därigenom arrendatorerna förhoppning om, att det sedan skall bliva något mycket förmånligt, med en inlösningsrätt för dem o. s. v. — är man beredd att infria detta? Det veta vi rakt icke något om ännu. Och sådana naturliga saker, som den siste tälaren nyss nämnde om, att till exempel en person arrenderar ut en egendom för att, när hans son blir vuxen, låta honom övertaga den — det vet man ej om det är tillåtet. Det tycker herr Hage vore alldeles oerhört moderat om han finge, och han var nästan tveksam, om det var rätt, att han borde få det. Det visar vilka tendenser man har på det hållet, när man kan tala på det sättet, och vilken uppfattning man i själva verket har om äganderätten. Nej, det är ett mycket starkt ingrepp i rätten att bestämma över sin egendom, som ligger redan i denna lag om tvångsarrende, och dessutom synes det mig, att den är ganska onödig, och det har jag ansett även de föregående åren. Den är naturligtvis än mera onödig nu, ty det torde nu vara bevisat att det icke finnes någon jordägare, som uppsäger sin arrendator av denna anledning. Han är tydligen tillräckligt klok att begripa, att om det skulle komma en lag om tvångsavlösning, så kommer denna

väl icke att göras beroende av, om jorden är utarrenderad eller icke. En sådan lagstiftning kommer icke att gå efter, huruvida arrendet var uppsagt ett eller ett par år innan lagen om tvångsavlösning kommit till.

*Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.*
(Forts.)

Därmed, herr talman, kommer jag in på det, som ligger bakom, d. v. s. den sociala arrendelagstiftningen och tvångsavlösningen. Herr Lindhagen säger på ett ställe i sin reservation ett ganska sant ord — och det förekommer också på andra håll — nämligen att tvångsavlösningen är den sak, som ligger bakom alltsammans, och det förstår litet var, att det är riktigt. Det är kärnpunkten i det som diskuteras i dag, men tvångsarrendet är bara en liten början. Nu vilja anhängarna av detta hava fram ett tvångsarrende, därför att sedan hava de så mycket lättare att föra fram tvångsavlösningen genom att säga: varför var ni med på tvångsarrendet om icke för att sedermera företaga tvångsavlösningen, och har ni varit med om tvångsavlösning av arrendjord, ja, då kunna kammarens ledamöter vara övertygade om att vi sedermera komma in på tvångsavlösning av annan jord. Om till exempel en brukare har mera jord än han själv behöver, så tvångsavlöser man en del av hans jord, och varför skulle man bara hålla sig till jord, varför kan man icke också tvångsavlösa annan fastighet och annan egendom? Varför icke fabriker och sådan egendom? Det är efter min uppfattning ett ganska allvarligt glidande på det sluttande planet emot avskrivning av den nuvarande äganderätten, som man är inne på, och en jordägare kommer icke att veta, vad han egentligen har att rätta sig efter, och vad äganderätten efter detta kommer att betyda.

Här finnes nu en reservation, som är avgiven av herrar Tjällgren och Nilsson i Vibberbo, som gör en inskränkning i denna lags räckvidd till att endast omfatta bolag och föreningar för ekonomisk verksamhet o. s. v. Jag har undrat, varför man ifrån det hållet kommit med den inskränkningen nu, då man 1920 inom bondeförbundet, såvitt jag kan minnas, var av den meningen, att lagen skulle omfatta all utarrenderad jord, och jag undrar mycket, om det ligger så mycket allvar bakom denna inskränkande förändring, då jag läser en passus i reservationen där det står, att reservanterna hade önskat, att utskottets betänkande skulle hava en annan lydelse, nämligen att det skulle heta, »att utskottet har emellertid icke ansett, att nu föreliggande omständigheter göra det oundgängligen erforderligt, att den ifrågasatta lagen gives den omfattning, som i propositionen föreslås». Jag förstår, att herrar reservanter med detta mena, att det är icke absolut nödvändigt att *nu* taga den i hela dess omfattning, och därför kunna de inskränka den till bolag, ekonomiska föreningar, s. k. skogsspekulanter och fideikommiss. Men jag förmodar, att bakom detta reservanternas uttalande ligger, att det är under nuvarande omständigheter, men sedermera kommer man in även på jord som tillhör andra, och detta är endast uti en tydlig och klar överensstämmelse med vad man från det hållet önskade 1920. I själva verket skulle ståndpunkten från 1920 då endast vara tillfälligt förändrad.

Ja, herr talman, man måste säga, att lagens betydelse nu är

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

mindre än den var i fjol, och att dess betydelse i fjol var mindre än den var 1920, därför att för varje år som vi komma framåt skola vi komma något närmare den tid, då jordkommissionen kan avlämna sitt betänkande om tvångsavlösning, och man kan ju säga, att redan nu är det ju så, att vi icke hava mer än två fardagar kvar d. v. s. mars 1923 och 1924 under den tid, som denna lag skulle gälla. Då skulle man vara rädd för de uppsägningar, som skulle komma till de fardagarna, men jag upprepar, att här har icke hänt några uppsägningar av denna anledning under de gångna åren, varför skall det hända nu under de år som återstå; det finnes ingen anledning att befara något sådant.

Nu, herr talman, skulle jag vilja säga som min uppfattning, som jag icke står ensam om, utan som delas av mina meningsfränder, nämligen att bakom vårt motstånd i detta fall ligger ingalunda något motstånd mot att folk skall besitta jord med äganderätt. Tvärtom, det är alldeles i överensstämmelse med vår uppfattning att äganderätten är den solidaste grundvalen för att skaffa fram nyttiga, livskraftiga, dugliga jordbrukare. Men det är icke av något behov påkallat att därför vidtaga åtgärder, varigenom man med tvång flyttar äganderätten från den ene till den andre, därför att det finnes många utvägar att skapa fram egna hem i alla fall, och dessutom vill jag säga, att genom denna tvångsarrendelag skapar man icke ett enda *nytt* hem. Herr Hage talade nyss något om — ifall jag rätt uppfattade honom — att arrendatorer kunna sitta i många fall lika som jordägare. Ja, herr talman, det är min uppfattning också. Det finnes ett stort antal arrendatorer, som icke blott sitta lika säkra som jordägarna utan sitta i många fall bättre än jordägarna, därför att de sakna en hel hop av de bekymmer, som för närvarande ligga på jordbrukarna. Studera blott arrendelagen och se vad som åligger en jordägare beträffande underhåll av byggnader, så skall man mycket lätt finna, att arrendatorerna skola många gånger hava det mycket bättre än jordägarna hava det.

Nu skall jag, herr talman, icke uppehålla kammaren längre med denna fråga, men innan jag slutar, skulle jag vilja säga, att mina meningsfränder och de som tycka i detta fall lika som jag, förfäktat den uppfattningen, att äganderätten kommer att sättas i en viss fara genom detta, och denna äganderätt är för oss en fundamental princip, som vi anse att man icke får rubba på, som man måste hålla fast vid för samhällets skull och som man icke får på något sätt undergräva. Därför äro vi ock eniga om, så när som på ett undantag, som framgår av lagutskottets betänkande, herr talman, att den nu föreliggande lagen icke bör av andra kammaren antagas.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar andre vice talmannen Nilsson, Jönsson i Boa, Nylander, Lundquist, Norman, Olsson i Kalmar, Carlsson i Solberga, Persson i Fritorp, Jonsson i Hökhult, Nilsson i Landeryd, Johanson i Huskvarna, Winkler, Henrikson, Hermelin, Olsson i Broberg, Olsson i Berg, Wallerius, Corneliussen, Leffler, Bengtsson i Kullen, Gustafsson i Älvsered, Brännström,

Nilsson i Antnäs, *Svensson* i Långelanda, *Andersson* i Storegården och *Lorichs*, fröken *Wellin* samt herrar *Sundling*, *Lübeck*, *Lithander* och *Björkman* i Norrköping.

Ang. lag om förlängning av vissa arrendavtal.

(Forts.)

Herr Nilsson i Vibberbo: Herr talman! Det kan ju vara onödigt att nu här orda vidare i denna fråga, då lagen redan genom första kammarens beslut fallit. Men eftersom övriga talare begagnat tiden och tillfället att säga något, skall jag också be att få göra detsamma.

Jag vill då meddela, att jag ser denna fråga ur en helt och hållet annan synpunkt, än vad de flesta föregående talare gjort. För mig är det ej uppsägning eller icke uppsägning, som spelar huvudrollen, utan det är en helt och hållet annan sak, som för mig är avgörande. Det kan nämligen icke vara obekant för någon av herrarna här i riksdagen, att en viss oro gör sig gällande ute bland alla arrendatorer i hela vårt land. Och detta är icke bara en uppagiterad oro utan en oro, grundad på verkliga fakta. Att så är fallet beror på den utveckling, som vår tid och vårt folk genomgått, en utveckling, som gått i den riktningen, att människorna ha vaknat till insikt om sitt värde, och därför också som sådana vilja ha något särskilt att leva för och något att säga här i samhället. Därför förvånar det mig, att en hel del talare, av vilka jag väntat något annat, fullkomligt synas ha glömt bort just denna viktiga punkt. Vi böra komma ihåg, att för närvarande existera i vårt land omkring 50- å 60,000 arrendatorer, om vilka man kan säga, att de egentligen icke ha ett hem, som de kunna kalla sitt eget hem. Men detta utesluter icke, att de det oaktat få arbeta och arbeta ihärdigt, fastän de icke veta, om de få vara kvar på sin torva nästa år eller icke. Vi förstå, att deras existens under sådana förhållanden icke skall vara så vidare trevlig, utan att det måste kännas tungsamt och dystert mången gång.

Nu säger man med arledning av det lagförslag, som här föreligger till behandling, att inga särskilda uppsägningar skett, som kunna påkalla lagen, eller, som herr Lindman behagade uttrycka det, det finnes intet berättigande för att antaga denna lag. Är nu verkligen detta med sanningen överensstämmande? Jag för min del säger bestämt ifrån, att det är fullkomlig lögn och icke sanning. Arrendatorerna hava blivit uppsagda, icke på det sättet, att det förekommit massor av vräkningsdomar, utan de hava blivit uppsagda på annat sätt, på ett sätt, som är hemskt, om jag så får säga. Det går nämligen så till, att man för arrendatorerna uppställer sådana arrendevillkor, som det är omöjligt att kunna fylla. Ty det förhåller sig så, att en del arrendatorer äro tvungna att skriva på kontrakt av skäl, som jag nu skall anföra.

Vi förstå, att med en arrendator förhåller det sig icke så, som med exempelvis en arbetare med yxan på armen och sågen på ryggen, utan en arrendator har en hel massa djur och inventarier av allehanda slag. Om han får gå ifrån sitt jordbruk, blir han också utsatt för äventyret att få realisera allt detta till vrakpriser. Detta betyder ingenting för herr Lindman. Jag förstår, att det icke betyder

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Forts.)

något för honom, ty ditåt tittar icke han, och icke heller herr Magnusson i Skövde, ehuru han står här som högkvarterets strålkastare. Han tittar icke däråt ett enda dugg. Är det så, att vi vilja fylla vår uppgift här i riksdagens kamrar, så måste vi allt tänka litet på folket och icke bara på lagarna. Vi måste försöka verka för, att folket får det i stort sett trevligare och bekvämare i livet än nu är förhållandet. Detta gäller huvudsakligast arrendatorerna.

Nu säger herr Magnusson i Skövde, att vad arrendatorerna beträffar ha inga indragningar i större utsträckning skett, och därför anser han lagen vara överflödig. Någon talare har förut sagt, att skall man titta på den saken, så är lagen överflödig. Men det är icke blott på lagen i egentlig mening, som man här skall titta, utan även på folket. Kan man göra någonting för att få dess tillvaro i livet bättre, trevligare, människovärdigare än för närvarande? Dit vill jag titta. Förstår icke herr Magnusson i Skövde och förstår icke herr Lindman, hur det skall kännas att sitta otrygg dag efter dag? Jag har här i min låda arrendekontrakt från bolag, däri tiden är inskränkt till ett år, ja, där till och med ingen tid alls finnes nämnd. Hur skall det kännas för far och mor och barn att sitta på ett sådant arrende och icke veta, om de få bli kvar eller om de kanhända bli vräkt från hus och grund, som de betrakta som sitt egentliga hem? Vi förstå, att det måste kännas mycket tungt.

Vidare säger man att denna förlängning av arrendeavtalen för att göra dem tillfredsställande för dessa arrendatorer, är ett ingrepp i äganderätten. Ja, vad skall jag säga? Jag tror icke, att herrarna egentligen mena, vad de säga. Är det rättvist, när det gäller jorden, att äganderätten övertagits av stora bolag sådana som Stora Kopparberg och Gimo bruk m. fl.? Är det människorätt detta att inskränka äganderätten till ett par, tre personer och låta andra gå och slava? Jag finner icke den ringaste rättvisa i detta. Det förvånar mig, att man i en samling som denna kan stå och tala om, att sådant är rätt och riktigt. Men här är icke fråga om att beröva någon äganderätten. Se på dessa bolags äganderätt! Men det man nu med denna lag åsyftar och framdeles vill komma till, nämligen att skaffa dessa 60,000 människor äganderätt, vilka nu icke hava någon äganderätt, är det att beröva folk äganderätten? Man vill ju i stället sätta folk i tillfälle att skaffa sig den. Och jag vill till och med gå så långt, att jag anser det vara statens skyldighet att gripa in och hjälpa dessa medborgare en smula, så att det blir så, att varje steg han tar, tar han för sig och sin familj. Vad betyder detta? Jo, det betyder, att där framkallas energi, vilja och håg hos människor, och då blir arbete utav. Och utan arbetslust och flit kan ingen människa bli lycklig. Drönare och lättingar finns det tyvärr, men lyckligast är den, som kan och vill arbeta. Dock måste det vara svårt att arbeta för andra och egentligen ingenting ha. I detta sammanhang vill jag nämna, att jag känner till fall, då trots detta en arrendator under ett bolag icke kunnat låta bli att förbättra sin jord, arbeta upp den och kultivera den, så att den givit större avkastning. Och ägaren begagnar sig då av detta på det

sättet, att han passar på att göra sig av med arrendatorn endast för att kunna höja arrendet, vilket han för skams skull icke lämpligen kunde göra, så länge den förre arrendatorn satt kvar. Så går det till i dylika fall. Och det hjälper icke, att herr Lindman står här och säger, att det icke finnes någon jordägare, som är så oförnuftig, att han vill avskeda en sådan arrendator. Jag tror icke, att detta inför livets verklighet är sanning.

Sedan vände sig herr Lindman särskilt mot bondeförbundet. Det förstod jag, att han skulle göra, och följaktligen satt jag och lyssnade mycket noga på, vad han skulle säga. Han sade, att bondeförbundet ändrat åsikt med hänsyn till denna arrende- och friköpningslag. Ja, jag skall ge herr Lindman rätt så tillvida, att vi funnit, att efter den bredare linjen, som kanske är den riktiga, gick det icke att gå fram. Eftersom riksdagen två gånger å rad förkastat den, så tänkte vi, att vi kanhända nu genom att göra vissa undantag kunde få riksdagen att gå med på frågan. Vi få se, hur det går i dag. Går andra kammaren med på den, så visar detta, att riksdagens andra kammare verkligen vill en folklig reform. Men gör den icke det, så visar riksdagens andra kammare därmed, att den icke vill en folklig reform. Det vill jag hava sagt. Och det var detta, som var anledningen till, att vi på sätt och vis ändrat åsikt en liten smula. Och dessutom är det klart, eller bör åtminstone vara klart för alla, att det är en liten skillnad på jordägare i vanlig mening samt bolag och föreningar. Inom jordägaregruppen förefinnas familjeförhållanden och ömmande omständigheter, som man på ett särskilt sätt måste ta hänsyn till. Icke så vad beträffar bolagen.

I detta sammanhang beklagar jag i likhet med herr Lindman, att icke jordkommissionen kunnat komma till en klar och tydlig utformning just på denna viktiga punkt. Jag tänker mig till exempel följande fall. Det är en jordägare, eller kanske jag skall säga en godsägare, som har tämligen stora utgårdar. Han har barn och tänker, som naturligt är, att dessa barn skola växa upp. — »När du Petter och du Anders bli stora och behaga gifta er, står gården i ordning där borta.» Nu är det klart, att om denna arrendelag antages, skulle icke Anders eller Petter få denna gård, utan arrendatorn skulle hava företräde till densamma. Detta, menar jag, är icke rätt. Därför vill jag på sätt och vis instämma med herr Lindman och säga, att jag är förvånad över, att icke jordkommissionen i detta fall särskilt markerat sin ställning.

Med dessa ord, herr talman, skall jag sluta mitt anförande med att be att få yrka bifall till den av herr Tjällgren och mig avgivna reservationen.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag skall be att få meddela kammaren, att jag skall fatta mig synnerligen kort, emedan lagförslaget ju redan fallit genom första kammarens beslut. Och jag skulle kanske kunna inskränka mig till att gratulera de herrar, som genomdrivit detta beslut. Jag tror icke, att det skall komma att medföra de framgångar, som man kanske väntat.

*Ang. lag om
förhållning av
vissa arrende-
avtal.*
(Forts.)

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.
(Forts.)

Emellertid kan jag icke låta bli att erinra om, att det såväl i denna kammare som runt om i landet är ut och är in, i skolhus, i tingshus och kyrkor, på landsvägen, vid möten och i alla möjliga slags lokaler har predikats om, att det gäller att skapa »en fri och självständig jordbrukarklass». Får man bara det, så är allting all right. Då ha vi vunnit, vad vi behöva här i landet. En fri och självständig jordbrukareklass är det man vill ha, vare sig det är fråga om sockergaranti, billigare kalkfrakter eller tull på smör och fläsk eller tull på någonting annat — alltid är det fråga om en fri och självständig bondeklass. Nåväl, det är ett vackert tal. det där, det är icke tu tal om det. Men det förefaller i varje fall, som om man härvidlag uteslutande vill, att det skall gälla att skydda de nuvarande jordägarna. Så fort det blir fråga om att åstadkomma ett skydd för dem, som bruka andras jord, då vill man icke vara med längre. Det är icke jordbrukarna, det är icke en fri och självständig *jordbrukarklass* det är fråga om, utan en fri och självständig *jordägareklass*, som har så pass mycket håll som möjligt på jordbrukare och andra. Det är likasom själva ägandet till jorden skulle vara huvudsaken, icke den omständigheten, att jorden blir brukad av folk, som har sin bärning och näring av arbetet och trivs med det. Man kan icke undgå att finna, att det är just på så sätt man vill ha det ställt.

Vad är det nu, som denna lag, denna tvångsarrendelag, gäller? Jo, den gäller att på något sätt söka förebygga, att sådana åtgärder företagas, som göra en möjligen blivande friköpningslag illusorisk.

Nu säger man, att sådana åtgärder icke äro att befordra. Det är lätt att säga detta, men jag måste däremot framhålla, att detta är en synnerligen svag bevisföring, och den duger icke i detta fall. Ty vad som redan är bekant om uppsägningar och indragningar av arrendejord till huvudgårdarna är tillräckligt för att motivera en sådan lagstiftning. Jag vill erinra om att man icke kunnat visa annat än att orättfärdiga uppsägningar ägt rum vid Uddeholms och Gimo-Österby bruk. Herr Lindman frågade, varför uppsägningarna skett. Ja, jag har ett litet papper här, och jag skulle vilja rekommendera, att man genomläste, vad som står på det papperet. Det skulle möjligen kunna visa, varför dessa uppsägningar skett.

Det har frågats efter sådana uppsägningar och indragningar. En ledamot av denna kammare, redaktör Conrad Jonsson i Eskilstuna, har under de senaste dagarna besökt en sådan gård, där slika indragningar förekommit, nämligen Hesselbyholms gård i Fogdö socken i Södermanlands län. Där utlöpte arrende-avtalen i fjol och i år. Tre av torpen indrogos till huvudgården. Från arrendegårdarna har man dragit in den bästa jorden, beskurit brukningsdelarna, höjt arrendesummen med 100 procent och ökat torparnas skyldigheter med 150 procent. Duger det exemplet? Jag menar, att det duger. Jag kan, som jag nyss nämnde, för denna uppgift åberopa en ledamot av denna kammare, Conrad Jonsson i Eskilstuna. Fallet från Gimo-Österby visar, huru detta bolag under sken av att vilja skapa självägande brukare, söker sätta dessa brukare i en ännu svårare

beroendeställning. Sedan dessa brukare slitit och släpat och betalat så mycket de kunnat, skola de komma i allt större och större skuld, så att bolaget får både gården och vad brukaren kunnat avbetala. Är det icke skäl att skydda dessa brukare? Jag skulle vilja fråga: skall man dröja till dess det blir för sent att genomföra en friköpningslag? Finnes det någon, som vågar stiga fram och säga, att det varit olyckligt, om vi tidigare fått Norrlandslagen? Förmodligen finnas de, som skulle vilja säga, att om vi fått Norrlandslagen ännu tidigare, så skulle många tusen bondehemman blivit räddade. Det tror jag ingen skulle vilja bestrida. Skola vi vänta till dess att massor av dessa arrendehemman söderut bliva indragna? Det tillgår på samma sätt som i våra städer. Man bygger en stuga här och en stuga där i utkanterna av ett stadsområde, och sedan dessa byggts planerar man området och drar fram gatorna. Precis på samma sätt skulle man lagstifta på detta område, om man lagstiftade, när det vore för sent.

Jag kan säga herr Magnusson i Skövde, att jag på mina vandringar i landet också kuskat omkring i Skaraborgs län och där funnit många ödestugor och ödegårdar. Jag har vid stranden av Vettern en vacker sommardag kokat kaffe vid en sådan ödegård i herr Magnussons valkrets. Av vilken anledning torpet blivit öde vet jag icke, men öde var det. Vi få offra medel varje år för att skapa fram nya småbruk i obygderna. I dag kom en ny proposition på kammarens bord, däri man äskar anslag för att rödja jord i Norrlands obygd. Men samtidigt låter man gårdar läggas igen i andra delar av landet. Borde man icke försöka att tillvarataga de gårdar, som redan finnas på mera brukbar jord? Finnes det någon rim och reson i en sådan politik, som man här vill föra? Jag menar, att vi med mindre kostnader skulle kunna bevara jorden åt brukarna och att vi skulle kunna vinna större resultat genom denna lag än vi kunna vinna med anslag, som lämnades för att rödja jorden i ödemarkerna.

Herr Nilsson i Vibberbo talade varmt och vackert för lagens antagande med en viss modifikation. Jag skulle gärna velat instämma, om han icke begått i sin reservation det felet, att han bara tänkt på sin egen valkrets. Herr Nilsson i Vibberbo jämte medreservanten vilja undantaga de stora godsägarna. De skola fortfarande ha rätt att köra bort sina arrendatorer. Endast på bolag och ekonomiska föreningar skall lagen tillämpas. Nu är det så, att i herr Nilssons valkrets är det bolag, som äger den jord, som arrendatorerna bruka. Men vad som i detta fall är rätt i Dalarna, bör också vara rätt söder om Vibberbo. Jag menar, att skall man skydda de arrendatorer, som bruka bolagsjord, skall man ge samma skydd åt dem, som bruka godsägares jord.

Det har gjorts gällande här, att godsägarna icke skulle vara skyddade mot olämpliga arrendatorer, utan att dessa senare skulle kunna tvinga sig kvar. Det är fel, ty den allmänna arrendelagens § 36 gäller fortfarande. Det föreskrives i det föreliggande lagförslagets § 11, att »vad i denna lag finnes stadgat medför ej inskränkning i den rätt att få arrendatorn skild från arrendet, som

*Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.*

(Forts.)

Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.

(Ports.)

av annan grund än arrendetidens utlöpande må tillkomma jordägaren». Jordägaren har samma möjlighet som hittills att få den arrendator, som ej sköter jorden, skild från gården.

Reservanterna för avslag ha låtit det varma hjärtat tala och förklarat, att lagen skulle skärpa motsättningen mellan jordägare och arrendatorer. Det är väl icke meningen, att någon vettig människa skall fästa avseende vid något sådant. Jag undrar, om den behandling, som ordföranden i arrendatorföreningen i Uppland rönt av aktiebolaget Gimo bruk, icke är ägnad att skärpa motsättningen mer än denna lag, eller de åtgärder, som vidtagits vid Hesselbyholm. Jag undrar om dessa icke äro ägnade att skärpa motsättningen mera än den föreslagna lagen. Jag är böjd att tro, att lagen, om den kommer till, omöjliggör dessa brott, som skärpa motsättningen och enligt mitt förmenande måste och än vidare skola skärpa motsättningen. Jag skulle här vilja tillägga, att skall man söka åstadkomma samförstånd mellan jordägare och arrendatorer, skall det icke ske på bekostnad av ena parten, icke genom ena partens nedtrampande, ty då är samförståndet intet värt och bör icke komma till stånd. Ty den tiden är förbi, när man skapade samförstånd på det sättet, att man tvingade folk att taga mössan i handen och vara artiga, när folket i stället ville klösa ögonen ur dem, som fordrade artighet.

Herr Magnusson i Skövde ville icke vara med om att antaga en sådan här lag, om han bakom densamma skyttade en uppluckring av äganderätten. Jag vill säga, att om den här lagen antages, har riksdagen möjlighet att stifta en tvångsavlösningslag, som får de verkningar, som den lagstiftande församlingen önskar. Men om denna lag icke antages, kunna jordägarna vidtaga sådana åtgärder, att riksdagen icke kan stifta en lag, som medför de verkningar, som riksdagen skulle önska.

Herr Lindman menade, att man med denna arrendelag åstadkomme, att arrendatorerna finge vissa förhoppningar. Det måste vara något oerhört, som är i görningen, när man vill stifta en lag, som kan ingiva en brukare av jord vissa förhoppningar att få åtnjuta fruktarna av sitt arbete! Det måste vara något oerhört. Men det är å andra sidan naturligt, ty för en 12, 13 år sedan förklarade herr Lindman, om jag ej missminner mig, att man icke borde inleda det fattiga folket i frestelse, ty det ville helst arbeta åt andra. Han har samma mening ännu, men det kan hända, att meningen i landet ändrats. Den har otvivelaktigt ändrats, ändrats därhän, att man icke allenast skall ingiva dem, som verkligen bruka och bearbeta den svenska jorden, förhoppningar utan också ställa så, att deras förhoppningar en gång gå i uppfyllelse. Och därför, att jag i detta lagförslag ser en möjlighet att skapa fram de åtgärder, som leda till förhoppningarnas förverkligande, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Andersson* i Katrineholm, *Ericson* i Boxholm, *Knutsson*, *Karlsson* i Vätö, *Andersson* i Tungelsta, *Borg-*

gren, Olsson i Mellerud, Norling, Vahlstedt, Eklund, Svensson i Skünsberg, Molin och Wagnsson.

*Ang. lag om
förlängning av
vissa arrende-
avtal.*

(Forts.)

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.